

PRAWO ZOBOWIĄZAŃ

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

PRAWO ZOBOWIĄZAŃ

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

REDAKCJA NAUKOWA

Janusz Szwaja

KRAKÓW 2010

Rada Wydawnicza Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego:
Klemens Budzowski, Maria Kapiszewska, Zbigniew Maciąg, Jacek M. Majchrowski

Recenzja:
prof. dr hab. Maksymilian Pazdan

Projekt okładki:
Joanna Sroka

Redaktor prowadzący:
Halina Baszak-Jaroń

Redakcja:
Magdalena Polek

Korekta:
Zespół

Copyright© by Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego,
Kraków 2010

ISBN 978-83-7571-116-5

Żadna część tej publikacji nie może być powielana ani magazynowana w sposób umożliwiający ponowne wykorzystanie, ani też rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie za pomocą środków elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych, bez uprzedniej pisemnej zgody właściciela praw autorskich.

Na zlecenie
Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
www.ka.edu.pl

Wydawca:
Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o.o. – Oficyna Wydawnicza AFM
Kraków 2010

Sprzedaż prowadzi
Księgarnia u Frycza
Kampus Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
ul. Gustawa Herlinga-Grudzińskiego 1
30-705 Kraków, tel./fax: (12) 252 45 93
e-mail: ksiegarnia@kte.pl

Projekt typograficzny, łamanie:
Joanna Sroka

Druk i oprawa:
Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o.o

SPIS TREŚCI

Do Czytelników	7
Wprowadzenie: cel i założenia przedmiotu	9

JANUSZ SZWAJA **CZĘŚĆ OGÓLNA PRAWA ZOBOWIĄZAŃ**

Informacja wstępna	11
--------------------------	----

PROGRAM WYKŁADÓW

I. Zagadnienia ogólne	12
II. Istota zobowiązania.....	13
III. Świadczenie i jego treść.....	14
IV. Świadczenie pieniężne	15
V. Odsetki	18
VI. Naprawienie szkody.....	23
VII. Wpływ zmiany stosunków faktycznych i okoliczności prawnych na przedmiot świadczenia. Nadzwyczajna zmiana stosunków (klauzula <i>rebus sic stantibus</i>) – art. 357 ¹ k.c.....	24
VIII. Wpływ zmiany stosunków faktycznych i okoliczności prawnych na zobowiązanie. Waloryzacja świadczeń pieniężnych – art. 358 ¹ k.c.	27
IX. Wielość dłużników albo wierzycieli.....	30
X. Powstanie zobowiązań z umów (<i>obligationes ex contractu</i>).....	34
XI. Wzorce umów i umowy konsumenckie.....	37
XII. Powstanie zobowiązań z bezpodstawnego wzbogacenia	39
XIII. Pojęcie, funkcje i podstawy odpowiedzialności cywilnej z tytułu czynów niedozwolonych	43
XIV. Odpowiedzialność za czyny niedozwolone na zasadzie winy	44
XV. Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka oraz na zasadzie słuszności	46
XVI. Szkada na osobie i sposoby jej naprawienia Krzywda i zadośćuczynienie... ..	48
XVII. Odpowiedzialność Skarbu Państwa i organów władzy publicznej za wyrządzoną szkodę	52
XVIII. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny	55
XIX. Wykonanie zobowiązania	57
XX. Skutki niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania	63
XXI. Naprawienie szkody spowodowanej niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania oraz kara umowna.....	68

XXII Wygaśnięcie zobowiązania.....	72
XXIII Zmiana wierzyciela lub dłużnika.....	77
XXIV Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika.....	81

**BŁAŻEJ BUGAJSKI, AGNIESZKA DAMASIEWICZ,
ALEKSANDRA NOWAK-GRUCA, JOLANTA STADNIK-JĘDRUCH,
BEATA WIĘZOWSKA-CZEPIEL**

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA PRAWA ZOBOWIĄZAŃ

Informacja wstępna	89
--------------------------	----

PROGRAM ĆWICZEŃ

I. Część szczegółowa zobowiązań	89
II. Sprzedaż.....	90
III. Sprzedaż konsumencka.....	95
IV. Darowizna i dożywocie.....	98
V. Najem i dzierżawa.....	103
VI. Najem lokali mieszkalnych	106
VII. Użyczenie	109
VIII. VIII. Umowa o dzieło.....	111
IX. Zlecenie	115
X. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia	118
XI. Umowa komisju.....	120
XII. Zabezpieczenie wierzycielności.....	125
XIII. Pożyczka. Depozyt nieprawidłowy. Kredyt konsumencki	128
XIV. Umowa rachunku bankowego i gwarancje	130
XV. Spółka cywilna	132
XVI. Uгода.....	137
XVII. Umowa przechowania.....	140
XVIII. Umowa o podróż (o usługi turystyczne)	142
XIX. Odpowiedzialność, prawo zastawu i przedawnienie roszczeń utrzymujących hotele i podobne zakłady.....	145
XX. Przyrzeczenie publiczne	148
Noty o autorach	153

Do Czytelników

Oddawane w ręce Czytelników materiały dydaktyczne przygotowane zostały z myślą o studentach prawa. Prawo cywilne jest bowiem przedmiotem, którego opanowanie sprawia im zazwyczaj sporo trudności. Często programy studiów przeznaczają na nie więcej godzin zajęć dydaktycznych aniżeli na inne ważne przedmioty. Wynika to po części z obszerności materiału normatywnego, orzecznictwa i literatury, a po części z miejsca, jakie prawo cywilne, a zwłaszcza jego część ogólna i prawo zobowiązań, zajmują w kształceniu prawników.

Skłania to do podejmowania starań zmierzających do ułatwienia studentom przygotowania się do wykładów i ćwiczeń oraz zaliczeń i egzaminów. Na rynku znajduje się obecnie sporo publikacji, z których można korzystać, w tym kilka dobrych, mających szereg wydań podręczników oraz komentarze do kodeksów. Jednakże, jak pokazuje doświadczenie, nie wszyscy studenci sięgają po nie dostatecznie chętnie. Niektórych odstrasza sama ich objętość. Zespół pracowników Katedry Prawa Cywilnego Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego przystąpił więc do przygotowania programu z tego przedmiotu i wypróbował go w ciągu paru lat.

Autorzy podzielają opinię, że student powinien się przygotować do wysłuchania wykładu, ponieważ wówczas łatwiej zrozumie omawiane w jego trakcie zagadnienia oraz więcej z niego zapamięta, co przyda się podczas ćwiczeń, zaliczeń i egzaminów. Niewielu studentów jest gotowych czytać w tym celu rozdziały podręczników. Dlatego w pierwszej części programu podano plany wykładów na poszczególne tematy, które powinny ułatwić orientację, a prócz tego przepisy prawa, które zaleca się przeczytać jeszcze przed wykładem. Zamieszczono też tezy wybranych orzeczeń, ponieważ studium nie zawsze zadaje sobie trud wyszukania i przeczytania orzeczeń powołanych w podręcznikach. Tu ma je zebrane i ułożone tematycznie. Wreszcie przypomniano niektóre sentencje łacińskie.

Autorzy publikacji przywiązują bardzo dużą wagę do ćwiczeń. Odbywane w grupach i obowiązkowe, mają wdrożyć do studiowania przez cały semestr,

co powinno eliminować nocne „zakuwanie” w przeddzień egzaminu. Podobnie jak w części pierwszej, w części szczegółowej poradnika przy poszczególnych tematach wskazano piśmiennictwo i przytoczono wybrane tezy orzeczeń. Nadto, co ważne, zamieszczono kazusy wraz z pytaniami, mające służyć nabywaniu umiejętności analizowania stanów faktycznych i poszukiwania prawidłowych ich rozwiązań. Posługując się publikacją, można sprawdzić poprzez udzielanie odpowiedzi na pytania dotyczące zagadnień wymienionych w poradniku, stopień opanowania przedstawionego materiału.

Znajomość naszej książki oczywiście nie zastąpi korzystania z podręczników i innych materiałów podczas przygotowywania się do egzaminu. Może jednak ułatwić powtarzanie materiału i kontrolowanie jego opanowania.

Janusz Szwaja

Wprowadzenie: cel i założenia przedmiotu

Prawo zobowiązań jest jedną z zasadniczych części prawa cywilnego, a w konsekwencji jedną z najważniejszych i mających najszerze zastosowanie praktyczne dziedzin prawa. Jego znajomość jest niezbędna do studiowania innych działów prawa cywilnego, prawa rzeczowego, rodzinnego i prawa własności intelektualnej oraz wielu dyscyplin prawnych, m.in. prawa gospodarczego prywatnego (handlowego), prawa prywatnego międzynarodowego, prawa pracy, prawa finansowego oraz licznych działów szczegółowych, np. prawa bankowego, lokalowego, ubezpieczeń, spółek handlowych i prawa papierów wartościowych (weksle, czeki, akcje, obligacje).

Prawo zobowiązań ma zastosowanie do umów zawieranych przez osoby fizyczne (konsumentów) w sprawach życia codziennego osoby prawne i przedsiębiorców w sprawach gospodarczych, a także do ich wykonywania. Reguluje też odpowiedzialność Skarbu Państwa. Praktyczne znaczenie prawa zobowiązań wymaga orientacji w jego stosowaniu przez sądy i inne organy oraz nabycia podstawowych wiadomości potrzebnych przy zawieraniu umów, redagowaniu ich postanowień (klauzul) oraz zasad wykonywania umów. Uzyskaniu tych wiadomości służą przede wszystkim ćwiczenia.

Część ogólna prawa zobowiązań zostanie przedstawiona w formie wykładów ze zwróceniem uwagi na dorobek orzecznictwa sądów i jego znaczenie dla praktyki. Część szczegółowa, poświęcona umowom, będzie omawiana na obowiązkowych ćwiczeniach z wykorzystaniem metody rozwiązywana tzw. kazusów.

Część ogólna prawa zobowiązań¹

Informacja wstępna

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. I–XII).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008.

Literatura uzupełniająca

Bieniek G., Ciepła H., Dmowski S., Rudnicki S., Gudowski J., Kołakowski K., Sychowicz M., Wiśniewski T., Żuławska C., *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. 1, wyd. 9, LexisNexis, Warszawa 2009 (tzw. Komentarz Sędziów SN).

Burian B., Lisek A., Dubis W., Gniewek E., Gołaczyński J., Kremis J., Michnikowski P., Nadler J., Strzebińczyk J., Zagrobelny K., *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 353–534).

System prawa prywatnego, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2006.

System prawa prywatnego, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2009.

---

¹ W Krakowskiej Akademii zajęcia dla studentów studiów stacjonarnych (dziennych) w wymiarze: 60 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń w semestrze oraz dla studentów studiów niestacjonarnych (zaocznych) w wymiarze 30 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń odbywają się w dniach i godzinach podanych w harmonogramie zajęć. Ważniejsze tematy wykładów, odnosząca się do nich literatura (podstawowa i uzupełniająca) oraz orzecznictwo są podane przy poszczególnych tematach.

Literatura dodatkowa

Burczak K., Dębiński A., Jońca M., *Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze*, C.H. Beck, Warszawa 2007.

Kuryłowicz M., *Słownik terminów, zwrotów i sentencji prawniczych łacińskich oraz pochodzenia łacińskiego*, Zakamycze, Kraków 1998.

PROGRAM WYKŁADÓW

I. Zagadnienia ogólne

1. Pojęcie prawa zobowiązań i jego znaczenie dla przedsiębiorców i konsumentów.
2. Historyczny rozwój prawa zobowiązań i obecne miejsce zobowiązań w systemie prawa. Wpływ prawa wspólnotowego (europejskiego) na prawo polskie zobowiązań.
3. Źródła prawa zobowiązań:
  - ◆ znaczenie Konstytucji RP dla prawa zobowiązań,
  - ◆ kodeks cywilny,
  - ◆ ustawy odrębne i szczegółowe,
  - ◆ prawo zwyczajowe, zwyczaj, dobre obyczaje, zasady współżycia społecznego,
  - ◆ orzecznictwo i piśmiennictwo.

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. I).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. I).

Literatura uzupełniająca

Łętowska E., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2006 (rozdz. I, s. 1 i nast.).

II. Istota zobowiązania

1. Pojęcie zobowiązania i jego cel.
2. Przedmiot zobowiązania.
3. Strony stosunku zobowiązaniowego.
4. Uprawnienia wierzyciela i obowiązki dłużnika. Zobowiązania jednostronnie i dwustronnie zobowiązujące.
5. Dług i odpowiedzialność.
6. Powstanie (źródła) zobowiązań:
  - ♦ czynności prawne (dwustronne, jednostronne, wielostronne),
  - ♦ akty administracyjne,
  - ♦ konstytutywne orzeczenia sądów,
  - ♦ inne zdarzenia prawne (np. czyny niedozwolone, bezpodstawne wzbogacenie, inne zdarzenia prawne, z którymi ustanie wiąże powstanie zobowiązania).
7. Zobowiązania niezupełne.

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. II, § 5–9).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. I, § 2).

Sentencje

Obligatio est iuris vinculum quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei secundum nostrae civitatis iura (Zobowiązanie jest węzłem prawnym, który zmusza nas do świadczenia czegoś zgodnie z prawami naszego państwa).

(Instytucje Justyniana)

Obligamur aut re aut verbis aut simul utroque aut consensu aut lege aut iure honorario aut necessitate aut ex peccato (Zobowiązujemy się przez rzecz, słowo lub oba jednocześnie, albo przez porozumienie, prawo pretorskie, konieczność lub czyn niedozwolony).

(Digesta)

Una res est in obligatione, duae sunt in solutione (Jedna rzecz w zobowiązaniu, dwie w świadczeniu).

III. Świadczenie i jego treść

1. Pojęcie. Przedmiot a treść świadczenia.
2. Spełnienie świadczenia (kwalifikacja prawna).
3. Treść świadczenia.
4. Oznaczenie świadczenia.
5. Możliwość spełnienia świadczenia.
6. Zasada realnego wykonania zobowiązań.
7. Rodzaje świadczeń:
  - ◆ jednorazowe, okresowe, ciągłe,
  - ◆ terminowe i bezterminowe,
  - ◆ podzielne i niepodzielne,
  - ◆ oznaczone co do tożsamości lub co do gatunku; konkretyzacja świadczenia,
  - ◆ polegające na działaniu lub zaniechaniu (też na zaprzestaniu lub znoszeniu),
  - ◆ świadczenia pieniężne i niepieniężne.

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. III, § 10–11 i 17).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. II, § 4–5).

Literatura uzupełniająca

Dybowski T., Pyrzyńska A., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2006 (rozdz. III, § 10–12).

Sentencja

Impossibilium nulla obligatio est (Nikt nie jest zobowiązany do rzeczy/czynów niemożliwych).

(Digesta)

Orzecznictwo

CYTAT:

W art. 12 ustawy – Prawo bankowe (DZ. U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359) istnieje luka, polegająca na braku zobowiązania banków do określenia w regulaminach kryteriów zmiany stopy oprocentowania kredytów. Trybunał Konstytucyjny podczas rozpoznawania sprawy sygn. akt K. 6/92 [...] dostrzegł pewną lukę w prawie bankowym. Banki na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy – Prawo bankowe wydają regulaminy, w których zastrzegają zmienną stawkę procentową. Nie określają jednak, wykorzystując lukę w prawie, przesłanek, od zaistnienia których zależy skorzystanie z uprawnienia dokonania takiej zmiany, ani nie podają maksymalnej wysokości jej oprocentowania. Brak takich przesłanek powoduje przerzucenie całości ryzyka związanego z zagrożeniem inflacyjnym na kredytobiorcę oraz prowadzi do zupełnej dowolności w kształtowaniu treści stosunku prawnego przez jedną ze stron. Jest to szczególnie niekorzystne w sytuacji kredytobiorcy, który nawet w wypadku odstąpienia od umowy nie jest w stanie niezwłocznie zwrócić bez poniesienia istotnych strat wykorzystanego już kredytu. Zważywszy, że szereg działań gospodarczych (m.in. w zakresie produkcji rolnej) musi opierać się na umowach kredytowych, zaś instytucje bankowe są niemal jedynym podmiotem udzielającym kredytów, umowa o kredyt bankowy powinna podlegać szczególnie dokładnej kontroli z punktu widzenia zasad sprawiedliwości społecznej. Zastrzeżenie w umowie kredytowej zmiennej stawki oprocentowania bez podania przesłanek zmiany tego oprocentowania ani maksymalnej jego wysokości uznać należy za sprzeczne z zasadami sprawiedliwości społecznej.

Z uzasadnienia postanowienia TK z 15 grudnia 1992 r., S 2/92, OTK 1992, nr 2, poz. 39.

IV. Świadczenie pieniężne

1. Pieniądz:

- ◆ historia pieniądza (w szczególności w Polsce),
- ◆ funkcje pieniądza,
- ◆ jednostka pieniężna, znak pieniężny, gotówka,
- ◆ pieniądz bankowy,
- ◆ pieniądz elektroniczny.

2. Wartość pieniądza:

- ◆ wartość nominalna,
- ◆ wartość wewnętrzna (wartość kruszcu),
- ◆ wartość realna (siła nabywcza),
- ◆ wartość kolekcjonerska.

3. Świadczenie pieniężne jako:
  - ◆ świadczenie podstawowe (samoistne), świadczenie zastępcze (np. odszkodowanie),
  - ◆ świadczenie dodatkowe (uboczne, np. odsetki).
4. Spełnienie świadczenia pieniężnego:
  - ◆ zasada walutowości,
  - ◆ zapłata gotówką, zapłata bezgotówkowa, zapłata pieniądzem elektronicznym,
  - ◆ efektywność zapłaty pieniądzem.
5. Zasada nominalizmu:
  - ◆ świadczenie ściśle pieniężne,
  - ◆ zobowiązania ze świadczeniem pieniężnym.
6. Waloryzacja:
  - ◆ pojęcie waloryzacji, jej uzasadnienie i funkcje,
  - ◆ zakres stosowania,
  - ◆ waloryzacja umowna,
  - ◆ waloryzacja sądowa,
  - ◆ waloryzacja ustawowa,
  - ◆ wyłączenie waloryzacji.

Źródła prawa

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483, art. 227).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 358 i 358¹).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o denominacji złotego (Dz.U. Nr 84, poz. 386 ze zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.).

Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 141, poz. 1178 ze zm.).

Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz.U. Nr 169, poz. 1385 ze zm.).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. III, § 12).

Machnikowski P., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, red. E. Gniewek, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 358 i 358¹).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. II, § 6 ust. I–VI).

Literatura uzupełniająca

Dybowski T., Pyrzyńska A., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2006 (rozdz. III, § 13 ust. 1–5).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Świadczenie odszkodowawcze powinno być wyrażone w pieniądzu polskim także wówczas, gdy w zobowiązaniu podstawowym przedmiotem świadczenia była waluta obca (art. 358 k.c.).

Wyrok SN z 30 października 1990 r., I CR 371/90, OSNC 1991, nr 11–12, poz. 133.

Uwaga. Teza wyroku budzi wątpliwości, zob. niżej tezy 5 i 6.

2. TEZA:

W sprawach z zakresu prawa pracy, których przedmiotem jest żądanie wykonania zobowiązania pieniężnego wyrażonego w walucie obcej, może być zastosowany przepis art. 358¹ § 3 k.c. [dotyczący tzw. waloryzacji świadczenia – przyp. J.S.], w związku z art. 300 kodeksu pracy.

Uchwała SN z 13 marca 1992 r., I PZP 14/92, OSNC 1992, nr 9, poz. 160.

3. TEZA:

Jeżeli zobowiązanie pieniężne na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej wyrażone jest od chwili jego powstania określoną sumą polskich pieniędzy, której wysokość ulega następnie zmianie dokonanej na podstawie art. 358¹ § 1 k.c. przez sąd stosujący klauzulę dewizową (kurs waluty obcej), to taka waloryzacja jest ustawowo dopuszczalnym odstępstwem od zasady nominalizmu (art. 358¹ § 1 k.c.) i nie narusza zasady walutowości.

Postanowienie SN z 5 grudnia 1997 r., I CKN 558/97, OSN 1999, nr 7–8, poz. 112.

4. TEZA:

Jeżeli zgodnie z przepisami prawa przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej, to spełnienie świadczenia następuje przez zapłatę sumy nominalnej w walucie obcej określonej w umowie, nie zaś w złotych polskich, stanowiących przelicznik tej sumy.

Wyrok SN z 12 grudnia 1997 r., II CKN 512/97, OSN 1998, nr 6, poz. 105; OSP 1999, nr 4, poz. 81 z głosem aprobującą K. Zagrobelnego; PPH 1998, nr 10, s. 45.

5. TEZA:

Zasądzenie na rzecz powoda kwoty wyrażonej w innej walucie niż określona w żądaniu pozwu stanowi naruszenie art. 321 § 1 kodeksu postępowania cywilnego.

Wyrok SN z 28 kwietnia 1998 r., II CKN 712/97, OSN 1998, nr 11, poz. 187; MoP 1998, nr 9, s. 7; MoP 1998 nr 11, s. 430; Pr.Gosp. 1998, nr 12, s. 7; „Wokanda” 1998, nr 7, s. 5.

6. TEZA:

Zobowiązanie, którego świadczeniem jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej może, być wykonane przez świadczenie w złotych polskich.

Wyrok SN z 18 stycznia 2001 r., V CKN 1840/00, OSN 2001, nr 7–8, poz. 114; MoP 2001, nr 10, s. 548; MoP 2002, nr 15, s. 710, częściowo krytyczna glosa M. Lemkowskiego; Pr.Gosp. 2001, nr 10, s. 16; OSP 2003, nr 4, poz. 50 z krytyczną glosą K. Zagrobelnego.

Uwaga. Teza wyroku budzi wątpliwości.

V. Odsetki

1. Odsetki a lichwa. Stanowiska religii wobec odsetek.
2. Pojęcie, uzasadnienie ekonomiczne, funkcja odsetek.
3. Źródła obowiązku zapłaty odsetek:
  - ◆ czynność prawna (zazwyczaj umowa),
  - ◆ orzeczenie sądu lub decyzja organu administracji,
  - ◆ ustawa.
4. Wysokość odsetek:
  - ◆ określenie wysokości odsetek,
  - ◆ odsetki maksymalne,
  - ◆ odsetki ustawowe,
  - ◆ zakaz anatocyzmu.
5. Terminy płatności odsetek.
6. Przedawnienie odsetek.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 359 i 360 oraz art. 481 i 482).

Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 października 2005 r. w sprawie określenia wysokości odsetek ustawowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1662).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. III, § 13).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. II, § 6, ust. VII).

Literatura uzupełniająca

Dybowski T., Pyrzyńska A., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2006 (rozdz. III, § 14).

Sentencje

Usura non natura pervenit, sed iure percipitur (Odsetki nie wynikają z natury, ale nabywa się je z mocy prawa).

(Digesta)

Usurae solutae non repetuntur (Nie wymaga się ponownie zapłaconych już odsetek).

(Digesta)

Orzecznictwo

1. TEZA:

Odsetki za opóźnienie w płatności sumy pieniężnej wyrażonej w walucie obcej przysługują wierzycielowi w tej samej walucie, chyba że przepis szczegółólny stanowi inaczej.

Uchwała połączonych izb SN z 12 czerwca 1981 r., V PZP 3/81, OSN 1982, nr 7, poz. 92.

2. TEZA:

Roszczenie o zapłatę odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego po powstaniu uzyskuje byt niezależny od długu głównego i ulega przedawnieniu według własnych reguł.

Wyrok SN z 19 stycznia 1990 r., IV CR 294/89, OSN 1991, nr 2–3, poz. 33; OSP 1991, nr 6, poz. 146 z glosą L. Steckiego.

3. TEZA:

Jeżeli w umowie zawartej w trybie przepisów ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o zasadach prowadzenia na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne (tekst jedn. Dz.U. z 1989 r. Nr 27, poz. 148) ustalono

świadczenie w walucie obcej bez określenia stopy odsetek, za opóźnienie spełnienia tego świadczenia przeliczonego następnie przez strony na złote polskie przysługują odsetki ustawowe od sumy pieniężnej wyrażonej w pieniądzu polskim, chyba że strony postanowiły inaczej.

Uchwała SN z 2 stycznia 1991 r., III CZP 66/90, OSP 1991, nr 7, poz. 183.

4. TEZY:

(1) Termin przedawnienia roszczenia o zapłatę odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej, wynosi od czasu wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321) trzy lata.

(2) Roszczenie o odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego staje się wymagalne osobno w każdym dniu opóźnienia i w związku z tym przedawnia się osobno za każdy dzień opóźnienia.

Uchwała SN z 5 kwietnia 1991 r., III CZP 20/91, OSNCP 1991, nr 10–12, poz. 120; OSP 1992, nr 1, poz. 3 z głosem L. Steckiego.

5. TEZA:

Zastrzeżenie w regulaminie bankowym – stanowiącym o treści umowy zawieranej z bankiem o udzielenie kredytu bądź pożyczki albo o treści umowy o prowadzenie rachunku bankowego (oszczędnościowego bądź lokat terminowych) – uprawnienia do zmiany przez bank w czasie trwania umowy wysokości stopy oprocentowania bez wypowiedzenia umowy wymaga dla swej skuteczności określenia konkretnych okoliczności, od jakich zmiana ta jest uzależniona.

Uchwała składu 7 sędziów SN z 6 marca 1992 r., III CZP 141/91, OSNC 1992, nr 6, poz. 90.

6. CYTAT:

W art. 12 ustawy – Prawo bankowe (DZ. U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359) istnieje luka, polegająca na braku zobowiązania banków do określania w regulaminach kryteriów zmiany stopy oprocentowania kredytów. Trybunał Konstytucyjny podczas rozpoznawania sprawy sygn. akt K. 6/92 [...] dostrzegł pewną lukę w prawie bankowym. Banki na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy – Prawo bankowe wydają regulaminy, w których zastrzegają zmienną stawkę procentową. Nie określają jednak, wykorzystując lukę w prawie, przesłanek, od zaistnienia których zależy skorzystanie z uprawnienia dokonania takiej zmiany, ani nie podają maksymalnej wysokości jej oprocentowania. Brak takich przesłanek powoduje przerzucenie całości ryzyka związanego z zagrożeniem inflacyjnym na kredytobiorcę oraz prowadzi do zupełnej do-

wolności w kształtowaniu treści stosunku prawnego przez jedną ze stron. Jest to szczególnie niekorzystne w sytuacji kredytobiorcy, który nawet w wypadku odstąpienia od umowy nie jest w stanie niezwłocznie zwrócić bez poniesienia istotnych strat wykorzystanego już kredytu. Zważywszy, że szereg działań gospodarczych (m.in. w zakresie produkcji rolnej) musi opierać się na umowach kredytowych, zaś instytucje bankowe są niemal jedynym podmiotem udzielającym kredytów, umowa o kredyt bankowy powinna podlegać szczególnie dokładnej kontroli z punktu widzenia zasad sprawiedliwości społecznej. Zastrzeżenie w umowie kredytowej zmiennej stawki oprocentowania bez podania przesłanek zmiany tego oprocentowania ani maksymalnej jego wysokości uznać należy za sprzeczne z zasadami sprawiedliwości społecznej.

Z uzasadnienia postanowienia TK z 15 grudnia 1992 r., S. 2/92, OTK 1992, poz. 39.

7. TEZA:

Jeżeli dłużnik podniesie uzasadniony zarzut przedawnienia dochodzonego od niego roszczenia, odsetki za opóźnienie mogą być naliczone tylko za czas do chwili przedawnienia roszczenia.

Uchwała SN z 10 listopada 1995 r., III CZP 156/95, OSN 1996, nr 3, poz. 31.

8. TEZA:

Roszczenie o odsetki ulega przedawnieniu w terminie przewidzianym dla świadczeń, niezależnie od charakteru długu głównego.

Uchwała SN z 9 listopada 1994 r., III CZP 141/94, MoP 1999, nr 10, s. 26 z glosą J.P. Naworskiego.

9. TEZY:

(1) Zastrzeżenie w umowie pożyczki między osobami fizycznymi odsetek w wysokości nadmiernej, niemającej uzasadnienia ani w wysokości inflacji, ani w zyskach osiągniętych w ramach normalnej, rzetelnie prowadzonej działalności gospodarczej, może być sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

(2) Ocena zgodności takich umów z zasadami współżycia społecznego została pozostawiona sądom dokonującym jej na podstawie znajomości zjawisk ekonomicznych i społecznych wyprowadzonej z doświadczenia życiowego.

Wyrok SN z 27 lipca 2000 r., IV CKN 85/00, OSP 2001, nr 3, poz. 48 z glosą aprobowaną A. Stelmachowskiego.

10. TEZA:

Ustawowe odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, którego termin był oznaczony, stają się zaległą należnością uboczną w rozumieniu

art. 451 § 1 zdanie drugie k.c. bez potrzeby uprzedniego wezwania dłużnika do zapłaty tych odsetek.

Uchwała SN z 8 marca 2002 r., III CKN 548/00, OSN 2003, nr 5, poz. 60; MoP 2003, nr 4, s. 173, aprobująca glosa M. Lemkowskiego, MoP 2003, nr 22, s. 1045 i nast.

11. TEZA:

Roszczenie o odsetki za opóźnienie w zapłacie ceny wynikającej z umowy sprzedaży zawartej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy przedawnia się z upływem lat dwóch (art. 554 k.c.).

Uchwała składu 7 sędziów SN z 17 czerwca 2003 r., III CZP 37/03, OSN 2004, nr 5, poz. 70; OSP 2004, nr 5, poz. 57; MoP 2004, nr 6, s. 274.

12. TEZA:

Choć, co do zasady, do odsetek za zwłokę należy stosować trzyletni termin przedawnienia, to w sytuacji, gdy przepis szczególnie przewiduje inne rozwiązanie, należy stosować termin przewidziany w przepisie szczególnym. W tej sytuacji, gdy art. 554 k.c. dla należności przysługujących przedsiębiorcy za sprzedaż towaru przewiduje termin dwóch lat, odsetki za zwłokę jako należność uboczna przedawniają się również w tym terminie.

Wyrok SN z 28 kwietnia 2004 r., V CK 399/03, MoP 2004, nr 11, s. 487.

13. TEZA:

Brak w ugodzie sądowej, znoszącej współwłasność nieruchomości, postanowienia o odsetkach za opóźnienie w spełnieniu świadczenia (art. 481 § 1 k.c.) kwoty spłaty należnej współwłaścicielowi nie wyłącza możliwości dochodzenia ich w odrębnym procesie.

Uchwała SN 13 października 2004 r., III CZP 55/04, OSN 2005, nr 10, poz. 169; MoP 2004, nr 22, s. 1016.

14. TEZA:

Odsetki od należności wynikających z art. 554 k.c. ulegają przedawnieniu zgodnie z art. 118 k.c. po upływie trzech lat.

Wyrok SN z 23 listopada 2004 r., II CK 175/04, MoP 2004, nr 14, s. 1112.

15. TEZA:

Ustanowiony w art. 118 k.c. termin przedawnienia roszczeń o świadczenia okresowe stosuje się do roszczeń o odsetki za opóźnienie także wtedy, gdy roszczenie główne ulega przedawnieniu w terminie określonym w art. 554 k.c. Roszczenie o odsetki za opóźnienie przedawnia się jednak najpóźniej z chwilą przedawnienia się roszczenia głównego.

Uchwała składu 7 sędziów SN z 26 stycznia 2005 r., III CZP 42/04, OSN 2005, nr 9, poz. 149; OSP 2006, nr 1, poz. 1 z glosą A. Pyrzyńskiej; MoP 2005, nr 13, s. 647.

VI. Naprawienie szkody

1. Naprawienie szkody (kompensata, odszkodowanie) jako szczególny rodzaj świadczenia.
2. Rodzaje odszkodowania:
  - ◆ przywrócenie stanu poprzedniego (tzw. restytucja w naturze),
  - ◆ odszkodowanie pieniężne (rekompensata).
3. Przesłanki:
  - ◆ szkoda:
    - pojęcie szkody (majątkowej),
    - *damnum emergens* oraz *lucrum cessans*,
    - szkoda ewentualna (*préjudice éventuel*),
    - moment decydujący o wysokości szkody,
    - miernik wartości (*pretium commune, pretium singulare, pretium affectionis*),
    - szkoda a odszkodowanie (przypadki, w których ich wysokość nie jest jednakowa);
  - ◆ związek przyczynowy:
    - normalny (adekwatny) związek przyczynowy,
    - wyjątki;
  - ◆ podstawy odpowiedzialności – za winę własną, za winę cudzą, bezprawność, ryzyko, słuszność, tzw. *ex lege* (omówione w dalszych wykładach).

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93, art. 361–363 oraz art. 357, 406, 440, 483–485).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Sa-fjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. III, § 14).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. II, § 7).

Literatura uzupełniająca

Zagrobelny K., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 361–363 k.c.).

Sentencje

Actio non datur non damnificatio (Nieposzkodowanemu nie przysługuje skarga).

Damnum sine iniuria esse potest (Szkoda może powstać też bez naruszenia prawa).

Damnum aut casu fit aut culpa (Szkoda powstaje albo ze zdarzenia przypadkowego, albo wskutek zwinienia/niedbalstwa).

(CIC)

Damnum quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare (Szkodę powstałą z własnej winy należy przypisać sobie, nie innym)

(Digesta)

Damnum infectum est damnum nondum factum, quod futurum veremur („Szkoda grożąca” to szkoda, która jeszcze nie powstała, a której wystąpienia w przyszłości się obawiamy).

(Digesta)

Lucrum radicatum est quasi damnum (Utracony zysk jest rodzajem szkody).

(CIC)

Ibi sit poena, ubi et noxa (Niech będzie kara tam, gdzie szkoda).

(Kodeks Justyniana)

VII. Wpływ zmiany stosunków faktycznych i okoliczności prawnych na przedmiot świadczenia Nadzwyczajna zmiana stosunków (klauzula *rebus sic stantibus*) – art. 357¹ k.c.

1. Zmiana okoliczności (stosunków) faktycznych lub prawnych po powstaniu zobowiązania.
2. Nadzwyczajna zmiana okoliczności (stosunków):
  - ◆ nieprzewidywalność,
  - ◆ spełnienie świadczenia połączone z nadzwyczajnymi trudnościami lub rażąco stratą jednej ze stron.
3. Zasada *pacta sunt servanda* a klauzula *rebus sic stantibus*.
4. Orzeczenie sądu:
  - ◆ sąd orzeka na żądanie strony (a nie z urzędu),
  - ◆ charakter orzeczenia – prawokształtujące,

- ♦ treść orzeczenia:
  - oznaczenie (nowe) sposobu wykonania zobowiązania,
  - oznaczenie (nowe) wysokości świadczenia,
  - rozwiązanie umowy.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 357¹).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. IX, § 48).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. VII, § 26, ust. I–II).

Literatura uzupełniająca

Smyk M., *Klauzula rebus sic stantibus a tzw. gospodarcza niemożliwość świadczenia*, MoP 2001, Nr 14, s. 735 i nast.

Sentencje

Conventio omnis intellegitur rebus sic stantibus (Umowę traktuje się jako obowiązującą tylko w niezmienionych okolicznościach).

Extinguitur obligatio, si in eum casum inciderit, a quo incipere non potest (Zobowiązanie wygasa, jeśli nastąpi sytuacja, w której nie mogłoby powstać).
(Digesta)

Orzecznictwo

1. TEZA:
Artykuł 357¹ k.c. nie uprawnia kredytobiorcy do żądania nakazania udzielenia mu nowego kredytu.

Wyrok SN z 10 października 1997 r., III CKN 202/97, OSNC 1998, nr 3, poz. 42.

2. TEZA:
Pozwany nie może bronić się zarzutem opartym na przesłankach uzasadniających zastosowanie przepisu art. 357¹ § 1 k.c.

Wyrok SN z 13 stycznia 2000 r., II CKN 644/98, MoP 2000, nr 12, s. 791.

3. TEZA:

Żądanie, o którym mowa w art. 357¹ k.c., pozwany może zgłosić jedynie w pozwie wzajemnym.

Uchwała SN z 27 marca 2001 r., III CZP 54/00, OSNC 2001, nr 10, poz. 145; MoP 2001, nr 15, s. 786; Orzecz. w Spr. Gosp. 2000, nr 3, poz. 28.

4. TEZA:

Nadzwyczajną zmianą stosunków (art. 357¹ k.c.) może być taka zmiana legislacyjna, której zakres, kształt i stopień, były wcześniej niemożliwe w szczegółach do przewidzenia i wpłynęły w istotny sposób na sytuację majątkową co najmniej jednej strony umowy.

Wyrok SN z 21 kwietnia 2005 r., III CK 645/04, PUG 2006, nr 2, s. 30.

5. TEZA:

Jeżeli z konwersją umowy dokonywaną na podstawie art. 357¹ k.c. łączy się konieczność poniesienia dodatkowych kosztów, to podejmując decyzję o ich rozłożeniu między stronami, sąd powinien uwzględnić przede wszystkim, w interesie której strony dochodzi do zmiany umowy.

Wyrok SN z 22 kwietnia 2005 r., II CK 594/04, OSP 2006, nr 12, poz. 143 z glosą W. Robaczyńskiego, OSC 2005, nr 11, poz. 31; OSC 2006, nr 1, poz. 1.

6. TEZY:

(1) Klauzula zezwalająca na modyfikację powstałego stosunku prawnego powinna jednak dotyczyć tylko wyjątkowych i nadzwyczajnych sytuacji. Określenie „nadzwyczajne zmiany”, tak samo jak i „nadzwyczajne wypadki”, zakłada, że chodzi tu o wyjątkowe zdarzenia (strajki, nieurodzaj, długotrwała susza, pożar, powódź), nagle i zaskakujące, których nie można przewidzieć.

(2) Przy zmianie VAT korekta umowy jest dopuszczalna w dwóch sytuacjach:
– gdy istnieje konieczność wprowadzenia zmiany wynikającej z okoliczności, których nie można było przewidzieć w dniu zawarcia umowy,
– gdy zmiana umowy jest korzystna dla zamawiającego.

Wyrok SA w Poznaniu z dnia 9 sierpnia 2006 r., I ACa 178/06, Orzecz. w Spr. Gosp. 2007, nr 9, s. 32.

VIII. Wpływ zmiany stosunków faktycznych i okoliczności prawnych na zobowiązanie.

Waloryzacja świadczeń pieniężnych – art. 358¹ k.c.

Źródło prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 358¹).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. III, § 12 ust. III).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. II, § 6, ust. III i VI).

Literatura uzupełniająca

Dybowski T., Pyrzyńska A., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2006 (rozdz. III, § 13 ust. VI).

Gorczyński G., *Kilka uwag na temat waloryzacji świadczeń pieniężnych na podstawie art. 358¹ § 3 KC*, cz. I, MoP 2004, nr 21, s. 893 i nast., cz. II, MoP 2004, Nr 22, s. 1037 i nast.

Orzecznictwo

1. TEZA:

Spadek siły nabywczej pieniądza sam przez się nie może prowadzić do automatycznego znacznego podwyższenia świadczeń odszkodowawczych.

Wyrok SN z 23 maja 1983 r., IV CR 152/83, OSNC 1984, nr 1, poz. 6; glosa A. Oleszko, PiP 1986, nr 9, s. 142.

2. TEZA:

Artykuł 358¹ § 3 k.c. w brzmieniu ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321) ma zastosowanie również do nieuiszczonych jeszcze spłat zasądzonych przed wejściem w życie tej ustawy prawomocnym orzeczeniem na rzecz trwale niezdolnego do pracy współwłaściciela nieruchomości rolnej, jeżeli okoliczności uzasadniające zastosowanie powołanego przepisu nastąpiły po wydaniu tego orzeczenia.

Uchwała SN z 3 października 1990 r., III CZP 49/90, OSNC 1991, nr 4, poz. 46.

3. TEZA:

W sprawach z zakresu prawa pracy, których przedmiotem jest żądanie wykonania zobowiązania pieniężnego wyrażonego w walucie obcej, może być zastosowany przepis art. 358¹ § 3 kodeksu cywilnego w zw. z art. 300 kodeksu pracy.

Uchwała SN z 13 marca 1992 r., I PZP 14/92, OSNC 1992, nr 9, poz. 160.

4. TEZA:

Świadczenie spełnione po wytoczeniu powództwa na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. może być zrewaloryzowane.

Uchwała SN z 20 marca 1992 r., III CZP 14/92, OSNC 1992, nr 9, poz. 161.

5. TEZA:

Wysokość nominalnej renty miesięcznej, określonej w umowie ubezpieczenia renty odroczonej oraz natychmiast płatnej, a także wysokość nominalnej sumy ubezpieczenia zaopatrzenia dzieci mogą być zmienione na podstawie art. 358¹ § 3 k.c.

Uchwała 7 sędziów SN z 10 kwietnia 1992 r., III CZP 126/91, OSNC 1992, nr 7–8, poz. 121; „Wokanda” 1992, nr 7, s. 2.

6. TEZY:

(1) Wkład zgromadzony na mieszkaniowej książeczce oszczędnościowej, jak i premia gwarancyjna należna posiadaczowi książeczki nie podlegają waloryzacji na podstawie art. 358¹ § 3 k.c.

(2) Do wypłaty premii gwarancyjnej posiadaczowi mieszkaniowej książeczki oszczędnościowej zobowiązania jest Powszechna Kasa Oszczędności – Bank Państwowy.

Uchwała składu 7 sędziów SN z 29 lipca 1993 r., III CZP 58/93, OSNC 1993, nr 12, poz. 208.

7. TEZY:

(1) Do zobowiązań już wykonanych art. 358¹ § 3 k.c., przewidujący waloryzację świadczeń pieniężnych, nie ma zastosowania.

(2) Spełnienie świadczenia pieniężnego w nominalnej wysokości nie zawsze stanowi właściwe wykonanie zobowiązania (art. 354 k.c.), a zatem nie zawsze powoduje wygaśnięcie zobowiązania.

(3) Zobowiązanie zapłaty dopłaty zasądzonej orzeczeniem o podziale majątku wspólnego powstaje – w rozumieniu art. 358¹ § 3 k.c. – z dniem uprawomocnienia się orzeczenia, a nie z oznaczonym przez sąd dniem określającym termin płatności dopłaty.

Wyrok SN z 28 września 1993 r., I CRN 74/93, OSNC 1994, nr 7–8, poz. 162.

8. TEZA:

Istotny spadek siły nabywczej pieniądza, o którym mowa w art. 358¹ § 3 k.c., może uzasadnić zmianę wysokości renty odszkodowawczej wyłącznie na podstawie przepisu art. 907 § 2 k.c.

Uchwała SN z 20 kwietnia 1994 r., III CZP 58/94, OSNC 1994, nr 11, poz. 207; OSP 1994, nr 11, poz. 206.

9. TEZA:

Deprecjacja składki określonej umową ubezpieczenia zaopatrzenia dzieci może wpłynąć na wysokość waloryzowanego świadczenia należnego uprawnionemu, jeżeli zakład ubezpieczeń wykaże, że podjął starania o podwyższenie składki w okresie, gdy istniał obowiązek jej zapłaty przez ubezpieczającego.

Uchwała SN z 4 marca 2005 r., III CZP 91/04, OSNC 2006, nr 2, poz. 23; MoP 2006, nr 10.

10. TEZY:

(1) Przepis art. 5 k.c. reguluje tzw. nadużycie prawa podmiotowego i nie może być stosowany w sytuacji, w której doszło do wzbogacenia z jednej strony i zubożenia z drugiej – bez podstawy prawnej. W tego rodzaju okolicznościach znajdują zastosowanie art. 405 i nast. k.c., a nie art. 5.

(2) Zgodnie z art. 358¹ § 2 k.c. strony mogą zastrzec w umowie, że wysokość świadczenia pieniężnego zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. Oznacza to dopuszczalność umieszczenia w umowie tzw. klauzul waloryzacyjnych (walutowej, złotowej, indeksowej); umieszczenie takiej klauzuli wyłącza możliwość dokonania waloryzacji sądowej. Ujemne skutki zmiany siły nabywczej pieniądza zostają bowiem przez same strony uwzględnione i, przynajmniej w założeniu, wyeliminowane.

Wyrok SN z 22 kwietnia 2005 r., II CK 599/04, MoP 2005, nr 10, s. 478.

11. TEZA:

Zastosowanie (art. 358¹ § 3 k.c.) do świadczenia, które zostało wcześniej określone umową, nie powinno podważać istoty zobowiązania (relacji między świadczeniami obu stron), z którego wynika to świadczenie.

Wyrok SN z 30 listopada 2005 r., II PK 303/04, OSNAPiUS 2006, nr 19–20, poz. 302.

12. TEZY:

(1) W razie zastrzeżenia przez strony, że pożyczona suma stanowi równowartość określonej kwoty w innej walucie (art. 358¹ § 2 k.c.), kwotę podlegającą zwrotowi ustala się według kursu walutowego z dnia wymagalności roszczenia o zwrot pożyczki.

(2) Artykuł 481 § 2 zdanie drugie k.c. stosuje się, gdy ustalona w umowie stopa procentowania wierzytelności jest wyższa od stopy ustawowej obowiązującej w chwili powstania opóźnienia.

Wyrok SN z 19 kwietnia 2007 r., I CSK 4/07, OSNC 2008, nr 3, poz. 40.

IX. Wielość dłużników albo wierzycieli

1. Zobowiązania podzielne i niepodzielne.
2. Zobowiązania solidarne.
3. Zobowiązania *in solidum*.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 366–383 oraz art. 55⁴, art. 441, art. 449⁵, art. 449⁶ i art. 614).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. IV).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. III, § 8–9).

Literatura uzupełniająca

Pyziak-Szafnicka M., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2006 (rozdz. IV).

Sentencja

Si unus solvat, omnes liberantur (Jeśli jeden spełni świadczenie, wszyscy są uwolnieni).

(Digesta)

Orzecznictwo

A. Zobowiązania podzielne

1. TEZA:

Zgodnie z postanowieniem art. 369 k.c. zobowiązanie jest solidarne wówczas jedynie, gdy to wynika z ustawy lub z czynności prawnej. Regułą jest nato-

miast, że w przypadku, gdy jest kilku wierzycieli, a świadczenie jest podzielne, wierzytelność dzieli się na tyle niezależnych od siebie części, ilu jest wierzycieli (art. 379 § 1 k.c.).

Wyrok SA w Poznaniu z 25 sierpnia 1999 r., I ACa 318/99.

B. Zobowiązania solidarne

2. TEZA:

Istotą każdej solidarności, a solidarności biernej w szczególności, jest umocnienie pozycji wierzyciela. Solidarność bierna stwarza dla wierzyciela dodatkowe gwarancje wykonania zobowiązania. W prawie polskim o istnieniu solidarności bądź o jej braku przesądza ustawa lub wola stron wyrażona w umowie, a nie cechy zobowiązania (zob. 369 k.c.). Solidarności nie domniemywa się, ale skoro została ona ustanowiona w ustawie lub w umowie, to racje dłużników dotyczące charakteru zobowiązania i wzajemnych relacji dłużników między sobą nie mogą zwolnić żadnego z nich od odpowiedzialności względem wierzyciela, gdyż prawo wyboru dłużnika przy solidarności biernej należy wyłącznie do wierzyciela (art. 366 § 1 k.c.).

Wyrok SA w Katowicach z 28 lutego 1992 r., I ACr 42/92, OSA 1993, nr 4, poz. 23, s. 2.

3. TEZA:

Cytat z uzasadnienia wyroku: Do małżonków, którzy zaciągnęli wspólnie zobowiązanie dotyczące ich majątku wspólnego, ma zastosowanie przepis art. 370 k.c., przewidujący odpowiedzialność solidarną każdej z osób, a więc i każdego z małżonków. Nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że przepis art. 370 k.c. odnoszący się do wspólnego mienia ma zastosowanie do współwłaścicieli mających prawo do ułamkowych części majątku wspólnego, a nie ma natomiast zastosowania do współwłasności łącznej i do zobowiązań zaciągniętych przez małżonków odnośnie do ich majątku wspólnego, do którego stosuje się przepisy o współwłasności łącznej. Przyjmując solidarną odpowiedzialność małżonków za zobowiązanie zaciągnięte wspólnie i dotyczące ich wspólnego majątku, należy uznać, że dopuszczalne jest dochodzenie roszczenia tylko do jednego z małżonków. W takiej sytuacji niepozwanie drugiego z nich nie stanowi uchybienia procesowego, które mogłoby mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia, a tym bardziej nie powoduje nieważności postępowania. Pozwanie tylko jednego z małżonków pociąga za sobą ujemne skutki, i to tylko materialnoprawne, ale nie w stosunku do pozwanego małżonka, lecz do powoda. W takim bowiem wypadku wyrok nie będzie dotyczył małżonka, który nie brał udziału w sprawie, a w konsekwencji powód jako wierzyciel nie będzie mógł prowadzić egzekucji do majątku odrębnego tego małżonka, lecz jedynie do majątku odrębnego małżonka pozwanego i na podstawie art. 41 § 1 k.r.o. do majątku wspólnego.

Wyrok SN z 27 grudnia 1979 r., I CR 408/79, OSN 1980, nr 6, poz. 124.

4. TEZA:

Zniesienie przez sąd wspólności spółdzielczego prawa do lokalu pozostaje bez wpływu na określoną w art. 30 § 1 k.r.o. odpowiedzialność solidarną obojga małżonków za zapłatę opłat związanych z użytkowaniem spółdzielczego lokalu mieszkalnego.

Cytat z uzasadnienia wyroku: Korzystanie z lokalu mieszkalnego może opierać się na tytule prawnorodzinym. Takie uregulowanie pozostaje jednak bez wpływu na odpowiedzialność solidarną małżonków określoną w art. 30 § 1 k.r.o. Przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie przewidują możliwości umownego wyłączenia przez małżonków tej odpowiedzialności solidarnej. Służy ona ochronie interesów wierzycieli. W doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się, że małżonkowie odpowiadają za zobowiązania na podstawie art. 30 k.r.o. zarówno majątkiem wspólnym, jak i przedmiotami majątkowymi należącymi do ich majątków odrębnych. Sformułowanie art. 30 § 1 k.r.o. wskazuje na możliwość bezpośredniego stosowania do małżonków przepisów traktujących o zobowiązaniach solidarnych (art. 366 i nast. k.c.).

Uchwała SN z 11 października 1995 r., III CZP 137/95, OSN 1991, nr 1, poz. 16.

5. TEZA:

Dłużnik solidarny, w stosunku do którego uprawomocniło się orzeczenie uwzględniające powództwo, może żądać umorzenia egzekucji prowadzonej z tego orzeczenia na tej podstawie, że następnie zostało prawomocnie oddalone powództwo wierzyciela w stosunku do innego dłużnika solidarnego na skutek uwzględnienia zarzutu wspólnego dłużnikom solidarnym.

Uchwała SN z 26 sierpnia 1965 r., III CO 9/65, OSPiKA 1968, nr 6, poz. 114 z aprobującą glosą E. Wengierka.

6. TEZA:

Roszczenie przewidziane w art. 376 § 1 zdanie drugie k.c. powstaje z chwilą spełnienia przez dłużnika świadczenia w zakresie przenoszącym tę część, która ciąży na nim zgodnie z treścią stosunku wewnętrznego między współnikami.

Wyrok SN z 12 października 2001 r., V CKN 500/00, OSN 2002, nr 7–8, poz. 90; PS 2002, nr 10, s. 117 z glosą P. Drapały.

C. Odpowiedzialność *in solidum*

7. TEZA:

Odpowiedzialność *in solidum* (solidarność nieprawidłowa) występuje wówczas, gdy wierzyciel może dochodzić swego roszczenia od kilku osób, lecz na podstawie odrębnych stosunków prawnych, jakie go łączą z poszczególnymi podmiotami.

Do przypadków odpowiedzialności *in solidum* stosuje się w drodze analogii przepisy o zobowiązaniach solidarnych. W takich sytuacjach wierzyciel może jednym pozwem wystąpić przeciwko niektórym lub wszystkim dłużnikom

odpowiedzialnym *in solidum*, a w razie spełnienia świadczenia przez jednego z dłużników zobowiązanie wygasa w stosunku do pozostałych dłużników. Wymieniona zasada odpowiedzialności dłużników musi bezwzględnie wynikać z treści sentencji wyroku. W przeciwnym wypadku wierzyciel mógłby egzekwować całą zasądzoną kwotę od każdego dłużnika z osobna.

Wyrok SN z 14 sierpnia 1997 r., II CKU 78/97, Prok.iPr., dodatek, 1998, nr 2, poz. 30.

8. TEZA:

Jeżeli wypadek funkcjonariusza Policji, pozostający w związku z pełnieniem służby, był jednocześnie wypadkiem powodującym szkodę wynikłą z ruchu pojazdu mechanicznego, Skarbowi Państwa, który wypłacił temu funkcjonariuszowi odszkodowanie za zniszczoną odzież na podstawie art. 10 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o odszkodowaniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą w Milicji Obywatelskiej (Dz.U. 1972 r. Nr 53, poz. 345) oraz uposażenie należne w razie choroby na podstawie art. 121 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 r. Nr 30, poz. 179), przysługuje do sprawy wypadku roszczenie o zwrot równowartości tych świadczeń.

Cytat z uzasadnienia: Brak ustawowego uregulowania kwestii wielości osób zobowiązanych wobec tego samego wierzyciela, który może uzyskać tylko jedno odszkodowanie, gdy tytuły odpowiedzialności są różne, nie stoi na przeszkodzie uznaniu – przy uwzględnieniu natury konkretnych stosunków prawnych – że pomiędzy zobowiązanymi powstaje więź prawna, będąca źródłem uprawnień i obowiązków w tym stosunku wewnętrznym. Za dopuszczoną przez naukę prawa i orzecznictwo Sądu Najwyższego formułę charakteryzującą opisany stan rzeczy przyjąć można odpowiedzialność *in solidum*. Jako dominujący, przy istnieniu odmiennych stanowisk, można ocenić pogląd o dopuszczalności stosowania do tej odpowiedzialności w drodze analogii niektórych przepisów o solidarności, w tym przepisów regulujących roszczenia regresowe pomiędzy zobowiązanymi, powstałe w wyniku spełnienia świadczenia przez jednego z nich. Jeżeli więc możliwe okaże się takie właśnie zakwalifikowanie konkretnego stosunku pomiędzy zobowiązanymi, z których jeden spełnił świadczenie, zwalniając tym samym drugiego z zobowiązania wobec wierzyciela, dopuścić należy rozliczenie w tym stosunku wewnętrznym pomiędzy dłużnikami; rozliczenie to przybierze formę roszczenia regresowego – zwrotu tego, co zostało świadczone. Wobec braku normy dającej podstawę takiego świadczenia wprost, należy jej poszukiwać w drodze analogii. Gdy świadczenie spełnione zostało przez odpowiedzialnego na podstawie ustawy szczególnej, szkoda zaś została spowodowana przez sprawcę w wyniku jego czynu niedozwolonego, analogię tę można odnaleźć w art. 441 § 3 k.c. Przeniesienie tej ogólnej tezy na kanwę niniejszej sprawy uzasadnia stwierdzenie, że gdy funkcjonariusz Policji uległ pozostającemu w związku ze służbą wypadkowi powodującemu szkodę wynikłą z ruchu pojazdu mechanicznego, Skarbowi Państwa, który wypłacił temu funkcjonariuszowi odszkodowanie za zniszczoną odzież na podstawie

art. 10 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o odszkodowaniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą w Milicji Obywatelskiej (Dz.U. 1972 r. Nr 53, poz. 345 ze zm.) oraz uposażenie należne w razie choroby na podstawie art. 121 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 r. Nr 30, poz. 179 ze zm.), przysługuje do sprawy wypadku roszczenie o zwrot równowartości tych świadczeń.

Wyrok składu 7 sędziów SN z 21 października 1997 r., III CZP 34/97, OSNC 1998, nr 2, poz. 19.

X. Powstanie zobowiązań z umów (*obligationes ex contractu*)

1. Rodzaje umów.
2. Zasada swobody umów:
  - ◆ autonomia woli a swoboda umów,
  - ◆ konstytucyjne podstawy swobody umów,
  - ◆ miejsce normy z art. 353¹ k.c. w systemie prawa polskiego,
  - ◆ problem swobody jednostronnych czynności prawnych,
  - ◆ zakres swobody wynikający z art. 355¹ k.c.
3. Ograniczenia swobody umów:
  - ◆ treść i cel umowy,
  - ◆ ustawa; „ustawa” w rozumieniu art. 353¹ k.c.,
  - ◆ zasady współżycia społecznego,
  - ◆ ochrona konsumentów (prawo konsumenckie),
  - ◆ ochrona konkurencji (prawo antymonopolowe).
4. Wyzysk.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 353¹, 353–357, 384–385², 385⁴, 388).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (§ 21–24 i 26–28).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (§ 10–12 i 15).

Stelmachowski A., *Zarys teorii prawa cywilnego*, Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 1998, (rozdział 6: Zasada autonomiczności stron).

Literatura uzupełniająca

Brzozowski A., Machnikowski P., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2006 (rozdz. V oraz rozdz. VI, § 32).

Sentencja

Les conventions légalement formées tiennent lieu de loi à ceux qui les ont faites
(Umowy prawnie zawarte mają moc ustawy/prawa dla tych, którzy je zawarli).
(Kodeks Napoleona)

Pacta dant legem contractui (Ustalenia nadają umowie moc ustawy).
(Digesta)

Pacta clara, boni amici (Jasne umowy to dobrzy przyjaciele).

Ex pacto illicito non oritur actio (Z umowy niedozwolonej nie powstaje skarga).

Ex turpi causa non oritur actio (Z niemoralnej przyczyny nie powstaje skarga).
(Kodeks Justyniana)

Orzecznictwo

1. TEZA:

W ramach art. 353¹ k.c. strony mają do wyboru trzy możliwości: przyjęcie bez jakichkolwiek modyfikacji określonego typu umowy uregulowanej normatywnie, zawarcie umowy nazwanej z jednoczesnym wprowadzeniem do niej pewnych odmienności, w tym również połączenie cech kilku umów nazwanych (tzw. umowy mieszane) lub zawarcie umowy nienazwanej, której treść ukształtują one całkowicie według swego uznania (oczywiście z zachowaniem ograniczeń wynikających z art. 353¹ *in fine*).

Wyrok SA w Lublinie z 26 czerwca 1999 r., I ACa 201/98, Apel.-Lub. 1998, nr 14, poz. 18.

Uwaga: Obecnie obowiązuje tekst jednolity ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (DZ.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.).

2. TEZA:

W ramach art. 353¹ k.c. strony mają do wyboru trzy możliwości: przyjęcie bez jakichkolwiek modyfikacji określonego typu umowy uregulowanej normatywnie, zawarcie umowy nazwanej z jednoczesnym wprowadzeniem do niej pewnych odmienności, w tym również połączenie cech kilku umów nazwa-

nych (tzw. umowy mieszane) lub zawarcie umowy nienazwanej, której treść ukształtują według swego uznania (oczywiście z zachowaniem ograniczeń wynikających z art. 353¹ k.c.).

Wyrok SN z 6 listopada 2002 r., I CKN 1144/00, Lex 74505.

3. TEZA:

Polskie prawo nie zakazuje zawierania umów niekorzystnych, dlatego dysproporcja między wartością określonych w umowie wzajemnych świadczeń stron, np. sprzedaż rzeczy po znacznie zaniżonej cenie, nie jest wystarczającym powodem do uznania umowy za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, jeżeli sprawca w konkretnej sytuacji miał warunki do swobodnego podejmowania decyzji zgodnie ze swoją wolą. Dopiero stwierdzenie, że przy zawieraniu umowy strona nie miała warunków do zachowania niczym niezachwianej autonomii woli, daje pole do rozważań, czy obiektywnie niesprawiedliwe wyrażenie wzajemnych interesów w umowie nie narusza zasad współżycia społecznego.

Wyrok SA w Rzeszowie z 18 czerwca 1998 r., I ACa 178/98, OSA 1998, nr 11–12, poz. 51.

4. TEZA:

Obowiązek kontraktowania nałożony na organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi przez art. 106 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904 ze zm.) oznacza powinność akceptacji, jeżeli nie sprzeciwiają się temu ważne powody, oferty zawarcia umowy licencyjnej upoważniającej do korzystania z repertuaru organizacji na określonych przez nią, jednakowych dla wszystkich kontrahentów warunkach, w szczególności wynikających z zatwierdzonej przez Komisję Prawa Autorskiego tabeli wynagrodzeń.

Wyrok SN z 26 czerwca 2003 r., V CKN 411/01, MoP 2004, nr 22, s. 1050.

Uwaga: Obecnie obowiązuje tekst jednolity ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.).

5. TEZA:

Wykonanie umownego prawa odstąpienia polega na złożeniu drugiej stronie stosownej treści oświadczenia (art. 395 § 1 k.c.), wobec czego, zgodnie z art. 395 § 2 zd. 1 k.c., umowa zamiany musi być uważana za niezawartą.

Wyrok SN z 13 października 1992 r., II CR 104/92, Lex 9088.

6. TEZA:

Odstąpienie od umowy sprzedaży rzeczy ruchomej na podstawie art. 491 § 1 oraz art. 560 § 2 k.c. powoduje przejście własności tej rzeczy z powrotem na nabywcę.

Uchwała składu 7 sędziów SN z 27 lutego 2003 r., III CZP 80/02, OSP 2003, poz. 140.

B. Januszewska, *Skutki odstąpienia od umowy sprzedaży ruchomości*, PPH 2004, nr 11, s. 49–53 (w istocie jest to głos).

XI. Wzorce umów i umowy konsumenckie

1. Wzorce umów:

- ◆ pojęcie wzorca, terminologia,
- ◆ umowy adhezyjne,
- ◆ ewolucja uregulowania,
- ◆ charakter prawny wzorców umów (wzorów umów, warunków umów, regulaminów),
- ◆ kontrola wzorców umów:
  - kontrola *in concreto*,
  - kontrola *in abstracto*.

2. Ochrona konsumentów:

- ◆ podstawa konstytucyjna,
- ◆ pojęcie:
  - konsumenta,
  - przedsiębiorcy (profesjonalisty, kontrahenta konsumenta),
- ◆ regulacje wspólnotowe (unijne) i regulacje krajowe,
- ◆ normy semiimperatywne,
- ◆ abuzywne klauzule umowne,
- ◆ rejestr klauzul umownych uznanych za abuzywne.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 22¹, 43¹ i art. 385–385³).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (§ 25).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (§ 13–14).

Literatura uzupełniająca

Żuławska C., *Ogólne przepisy o zobowiązaniach umownych*, [w:] G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, J. Gudowski, K. Kołakowski, M. Sychowicz, T. Wiśniewski, C. Żuławska, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. 1, Warszawa 2005 (tzw. komentarz sędziów SN).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Zastrzeżenie w regulaminie bankowym – stanowiącym o treści umowy zawieranej z bankiem o udzielenie kredytu bądź pożyczki albo o treści umowy o prowadzenie rachunku bankowego (oszczędnościowego bądź lokat terminowych) – uprawnienia do zmiany przez bank w czasie trwania umowy wysokości stopy oprocentowania bez wypowiedzenia umowy wymaga dla swej skuteczności określenia konkretnych okoliczności, od jakich zmiana ta jest uzależniona.

Uchwała składu 7 sędziów SN z 6 marca 1992 r., III CZP 141/91, OSN 1992, nr 6, poz. 90.

2. TEZA:

Cytat z uzasadnienia postanowienia: Normy zawarte w regulaminach bankowych nie mogą być zaliczone do norm powszechnie obowiązującego prawa, które zawarte jest w przepisach aktów normatywnych, a którego tworzenie leży w wyłącznej kompetencji konstytucyjnych organów państwa (kompetencje prawodawcze). Regulaminy te natomiast zawierają normy indywidualne i konkretne, tworzone „prywatnie”, które swoją moc wiążącą uzyskują jedynie na podstawie zgodnej woli obydwu stron.

Postanowienie składu 7 sędziów SN z 24 września 1993 r., III CZP 77/93, OSN 1994, nr 3, poz. 52.

3. TEZA:

Cytat z uzasadnienia wyroku: Przepis art. 385³ k.c. wymienia tylko przykładowo niedozwolone postanowienia umowne. Niezależnie od wymienionych w tym przepisie, każde postanowienie umowne sprzeczne z dobrymi obyczajami jest niedozwolone. Nie ulega wątpliwości, że niedozwolone są także postanowienia umowne uszczuplające ustawowe uprawnienia konsumenta; nałożenie we wzorcu umowy na konsumenta obowiązku zapłaty kwoty pieniężnej i to w znacznej wysokości, w razie skorzystania przez niego z prawa przyznanego mu w ustawie, jest sprzeczne zarówno z ustawą, jak i dobrymi obyczajami, gdyż zmierza do ograniczenia ustawowego prawa konsumenta, czyniąc ekonomicznie nieopłacalnym korzystanie z tego prawa.

Wyrok SN z 23 marca 2005 r., I CK 586/04, MoP 2006, nr 12, s. 658.

4. TEZA:

Powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza – od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴³ w związku z art. 365 i art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, także przez osobę niebiorącą udziału w sprawie, w której wydano wyrok.

Uchwała SN z 19 grudnia 2003 r., III CZP 95/03, OSN 2005, nr 2, poz. 25.

XII. Powstanie zobowiązań z bezpodstawnego wzbogacenia

1. Bezpodstawne wzbogacenie (obecnie: brak podstawy prawnej). Założenie: przesunięcia majątkowe powinny być usprawiedliwione (nie ma jednej instytucji w kod. Nap., jest w BGB, była w kod. zob. z 1933 r.):

Przesłanki (art. 405 *in principio* k.c.)

- ◆ uzyskanie korzyści majątkowej,
- ◆ kosztem innej osoby (ustawa nie mówi „z majątku innej osoby”), może to być np. usługa, praca, czyli zaoszczędzenie wydatku; naruszenie cudzej sfery prawnej, np. naruszenie własności intelektualnej, czyli dochód z cudzej sfery prawnej,
- ◆ związek między wzbogaceniem a zubożeniem, wzbogacenie może powstać wskutek:
  - działania samego zubożonego (obsiewa cudzy grunt, buduje na cudzym),
  - działania wzbogaconego (obsiewa cudzym ziarnem, buduje na własnym z cudzych materiałów),
  - działania osoby trzeciej (dłużnik zawiadomiony o przelewie płaci dług dawnemu wierzycielowi, sprzedaż przez komornika rzeczy nienależącej do dłużnika);
- ◆ bez podstawy prawnej (niesłusznie), zob. np. orzeczenia:
  - SN 17 lutego 1998 r., III CKN 18/98,
  - SN 16 maja 2000 r., IV CKN 32/00,
  - SN 7 listopada 1997 r., II CKN 474/97 (energia elektryczna),
  - SN 5 lutego 1998 r., III CKN 71/97 (woda i ścieki);

Skutki (art. 405 *in fine* k.c.):

- ◆ obowiązek wydania korzyści w naturze (w zasadzie zobowiązany nie ma wyboru),

- ♦ obowiązek zwrotu korzyści w pieniądzach, jeśli zwrot w naturze jest niemożliwy,
  - ♦ obowiązek zwrotu surogatu – zwrot w naturze (art. 406 k.c.).
2. Nienależne świadczenie (art. 410 k.c.) – przypadki (i przesłanki):
- ♦ spełniający świadczenie nie był w ogóle zobowiązany,
  - ♦ spełniający świadczenie nie był zobowiązany wobec osoby, której świadczył, lub świadczył ponad swój obowiązek, np. spadkobierca płaci nieistniejący dług spadkodawcy (*condictio indebiti*),
  - ♦ podstawa prawna świadczenia odpadła, np. skutek uchylania się od skutków prawnych świadczenia woli (*condictio causa finita*),
  - ♦ zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty (*condictio causa data, causa non secuta*),
  - ♦ czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna bezwzględnie – art. 58 § 1 i 2 k.c., chyba że stała się ważna po spełnieniu świadczenia – np. art. 890 § 1 k.c. (*condictio sine causa*).
3. Roszczenie o wydanie wzbogacenia:
- ♦ zasada zwrotu:
    - zwrot w naturze, a jeśli to niemożliwe – zwrot korzyści lub surogatu (zob. orzeczenie: SN 25 stycznia 1971 r., I CK 552/70),
    - jeśli wzbogacenie ≠ zubożenie, zwrot następuje według pozycji mniejszej,
    - rozliczenia (art. 408 k.c.);
  - ♦ zakres zwrotu z korzyści:
    - zwrócić należy też surogaty,
    - zwrot następuje według mniejszej wartości (może nią być wzbogacenie lub zubożenie);
  - ♦ wyłączenie obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia (art. 411 k.c.):
    - świadczący wiedział, że nie był zobowiązany, chyba że spełnienie świadczenia nastąpiło z zastrzeżeniem zwrotu albo w celu uniknięcia przymusu lub w wykonaniu nieważnej czynności prawnej,
    - spełnienie świadczenia czyni zadość zasadom współżycia społecznego, np. zwyczajowe darowizny, posag (art. 411 pkt 2 k.c., zob. SN z 17 lutego 2000 r., I PRN 537/99), a w ramach stosunku pracy wynagrodzenie i nagrody,
    - wykonanie zobowiązania przedawnionego (art. 411 pkt 3 k.c.),
    - wykonanie zobowiązania przed nadejściem terminu jego wymagalności (art. 411 pkt 4 k.c.).
4. Wygaśnięcie obowiązku zwrotu korzyści:
- ♦ w razie zużycia korzyści w całości obowiązek wygasa,

- ♦ obowiązek zwrotu nie wygasa:
    - jeśli wzbogacony powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu korzyści, zob. np. orzeczenia:
      - SN 24 marca 1967 r., III PZP 42/66 (wyrok nieprawomocny),
      - SN 25 stycznia 1971 r., I CK 532/70 (wyrok – rewizja nadzwyczajna),
      - SN 16 listopada 1977, I PRN 146/77 (wyrok prawomocny),
    - w razie częściowego zużycia korzyści;
  - ♦ obowiązek wydania wzbogacenia aktualnego (jeszcze istniejącego).
5. Termin zwrotu korzyści (wymagalność roszczenia):
- ♦ można przyjąć, że obowiązek zwrotu korzyści powstaje już w chwili wzbogacenia albo w chwili wezwania wzbogaconego przez zubożonego do zwrócenia mu korzyści (art. 455 k.c.),
  - ♦ przy nienależnym świadczeniu roszczenie staje się wymagalne z momentem wezwania wzbogaconego do zwrotu korzyści.
6. Przedawnienie roszczenia:
- ♦ zasada: art. 117 §1 i 2, art. 118 *in principio* k.c.,
  - ♦ wyjątek: art. 118 *in fine* k.c.

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. VII, § 29).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. VI, § 26–27).

Literatura uzupełniająca

Mostowik P., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2009 (rozdz. II).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Strona, która egzekwuje świadczenie zasądzone na jej rzecz nieprawomocnym wyrokiem zaopatrzonym w rygor natychmiastowej wykonalności, powinna liczyć się z obowiązkiem zwrotu w razie oddalenia jej powództwa o to świadczenie na skutek rewizji strony przeciwnej.

Uchwała SN z 24 marca 1967 r., III PZP 42/66, OSNC 1967, nr 7–8, poz. 129; glosa A. Ohanowicza, NP 1967, nr 12, s. 1696.

2. TEZA:

Strona, która rozporządziła korzyścią majątkową, uzyskaną na podstawie prawomocnego wyroku w czasie od daty uprawomocnienia się wyroku do uzyskania wiadomości o jego zaskarżeniu rewizją nadzwyczajną, nie ponosi ujemnych następstw przewidzianych w art. 409 *in fine* k.c. w razie uchylenia tego wyroku. Powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu powstaje dopiero z chwilą uzyskania wiadomości o zaskarżeniu prawomocnego wyroku rewizją nadzwyczajną.

Wyrok SN z 25 stycznia 1971 r., I CR 552/70, OSNCP 1971, nr 9, poz. 161.

3. TEZA:

Z mocy art. 300 kodeksu pracy w sprawie o zwrot świadczenia spełnionego przez zakład pracy [...] stosuje się odpowiednio przepisy prawa cywilnego o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Wyrok SN z 16 listopada 1977 r., I PRN 146/77, Lex nr 14439.

4. TEZA:

Korzyść, której dotyczy art. 405 k.c., musi być uzyskana bez podstawy prawnej jakiegokolwiek rodzaju. Jest tak wówczas, gdy u jej podstaw nie leży ani czynność prawna, ani przepis ustawy, ani orzeczenie sądu lub decyzja administracyjna.

Wyrok SN z 17 lutego 1998 r., III CKN 18/98; M. Rozwadowska-Herrmann, *Kodeks cywilny*, wyd. 2, C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 343–344.

5. TEZA:

W razie gdy odbiorca energii, w rezultacie praktyki monopolistycznej przedsiębiorstwa energetycznego, sfinansował budowę urządzeń, o których mowa w art. 49 k.c., może dochodzić zwrotu poniesionych kosztów na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Wyrok SN z 7 listopada 1997 r., II CKN 424/97, OSN 1998, nr 5, 77; krytyczna glosa M. Lemkowskiego, MoP 2001, nr 13, s. 700.

6. TEZA:

Obowiązek zapłaty na rzecz przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjnego za dostarczoną wodę i odprowadzone ścieki wynika z umowy, która może być zawarta przez czynności dorozumiane. W razie braku umowy mogą mieć zastosowanie przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Uchwała SN z 5 lutego 1998 r., III CZP 71/97, OSN 1998, nr 9, poz. 131.

7. TEZA:

W sprawach z zakresu prawa pracy (art. 426 § 1 pkt 1 k.p.c.) osoba żądająca zwrotu świadczenia jako nienależnego nie może powoływać się na nadużycie

prawa podmiotowego (art. 8 kodeksu pracy; art. 5 k.c.) w sytuacji, gdy zgodnie z art. 411 pkt 2 k.c. w zw. z art. 300 kodeksu pracy, spełnienie takiego świadczenia czyni zadość zasadom współżycia społecznego.

Wyrok SN z 17 lutego 2000 r., I PKN 537/99, OSNP 2001, nr 14, poz. 4, s. 461.

8. TEZA:

Do roszczeń majątkowych pomiędzy osobami pozostającymi w trwałym związku faktycznym (konkubinacie) mogą mieć zastosowanie przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Wyrok SN z 16 maja 2000 r., IV CKN 32/00, OSN 2000, nr 12, poz. 222.

9. TEZA:

Roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia, z którym występuje przedsiębiorca, podlega trzyletniemu przedawnieniu z art. 118 k.c., jeżeli pozostaje ono w związku z prowadzoną przez przedsiębiorcę działalnością gospodarczą.

Wyrok SN z 16 lipca 2003 r., V CK 24/02, MoP 2004, nr 16, s. 755.

XIII. Pojęcie, funkcje i podstawy odpowiedzialności cywilnej z tytułu czynów niedozwolonych

1. Pojęcie czynu niedozwolonego. Terminologia.
2. Pojęcie odpowiedzialności cywilnoprawnej (odróżnienie od odpowiedzialności osobistej dłużnika).
3. Funkcje odpowiedzialności w ujęciu teoretycznym:
  - ◆ kompensacyjna,
  - ◆ prewencyjno-wychowawcza,
  - ◆ gwarancyjno-repartycyjna,
  - ◆ represyjna.
4. Podstawy odpowiedzialności
  - ◆ zasada winy (odpowiedzialności za zachowania zawinione):
    - odpowiedzialność za winę własną,
    - odpowiedzialność za winę cudzą,
  - ◆ bezprawność (odpowiedzialność za zachowanie sprzeczne z prawem, zasadami współżycia społecznego lub regułami ostrożności, chociażby niezawinione),
  - ◆ ryzyko,
  - ◆ słuszość,
  - ◆ odpowiedzialność tzw. absolutna (bez możliwości ekskulpacji),
  - ◆ przypadki szczególne (tzw. odpowiedzialność *ex lege*).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Sa-
fjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (§ 32).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck,
Warszawa 2008 (§ 7 i 15).

Literatura uzupełniająca

Kaliński A., Machnikowski P., Śmieja A., [w:] *System prawa prywatnego*,
t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN,
Warszawa 2009 (rozdz. I, § 1–2 oraz rozdz. III, § 14).

XIV. Odpowiedzialność za czyny niedozwolone na zasadzie winy

1. Odpowiedzialność za własne czyny (zachowania):
  - ♦ rozwój cywilnej odpowiedzialności za własne czyny na zasadzie winy,
  - ♦ obecne znaczenie tej zasady odpowiedzialności.
2. Przesłanki odpowiedzialności za własne czyny:
  - ♦ zawinienie (ujemna ocena zachowania, subiektywna naganność):
    - bezprawność (w szerokim rozumieniu),
    - poczytalność sprawcy,
    - wiek sprawcy;
  - ♦ rodzaje i mierniki winy:
    - wina umyślna,
    - wina nieumyślna (niedbalstwo lekkie, zwykłe i ciężkie),
    - miernik staranności obiektywny, zagadnienie dostosowania (np. do kwalifikacji i zawodu sprawcy);
  - ♦ szkoda:
    - pojęcie szkody,
    - szkoda majątkowa,
    - krzywda (szkoda niemajątkowa);
  - ♦ związek przyczynowy między zachowaniem (zawinionym) sprawcy a szkodą;
  - ♦ ciężar dowodu zaistnienia przesłanek:
    - reguła ogólna,
    - wina anonimowa,
    - domniemanie faktyczne.
3. Wyłączenie odpowiedzialności:
  - ♦ obrona konieczna,

- ◆ stan wyższej konieczności,
  - ◆ dozwolona samopomoc,
  - ◆ zgoda pokrzywdzonego,
  - ◆ wykonywanie własnych praw podmiotowych.
4. Współsprawstwo:
- ◆ pojęcie współsprawstwa,
  - ◆ problem związku przyczynowego:
    - problem zawinienia,
  - ◆ przypadki współsprawstwa,
  - ◆ współodpowiedzialność:
    - solidarna odpowiedzialność współsprawców,
    - roszczenia regresowe.
5. Odpowiedzialność za cudze czyny (zachowania):
- ◆ odpowiedzialność osób obowiązanych do nadzoru (wina w nadzorze):
    - rodzice,
    - nauczyciele i inne osoby (np. pielęgniarze),
  - ◆ odpowiedzialność za osobę, której powierzono wykonanie czynności (wina w wyborze),
  - ◆ odpowiedzialność za podwładnego.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 415–431 i art. 441–443).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. VIII, § 32–34).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. V, § 15–17).

Literatura uzupełniająca

Bieniek G., *Czyny niedozwolone*, [w:] G. Bieniek, H. Ciepla, S. Dmowski, S. Rudnicki, J. Gudowski, K. Kołakowski, M. Sychowicz, T. Wiśniewski, C. Żuławska, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. 1, wyd. 9, LexisNexis, Warszawa 2009 (tzw. Komentarz Sędziów SN).

Machnikowski P., Śmieja A., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2009 (rozdz. III, § 15–17).

Sentencje

Ubi quis delinquit, ibi punitur (Gdzie ktoś popełnia delikt, tam niech będzie ukarany).

Dolus omnimodo punitatur (Podstęp niech zawsze będzie karany).
(Digesta)

Dolus non praesumitur (Nie domniemywa się złego zamiaru).
(Digesta)

*Culpam autem esse, quod cum a diligente provideri poterit et non esset provi-
sum* (Niedbalstwo ma miejsce wtedy, gdy nie przedsięwzięto tego, co zapobie-
gliwy mógł przedsięwziąć).
(Digesta)

Culpa lata dolo aequiparatur (Ciężkie niedbalstwo równa się złemu zamiarowi).
(Digesta)

Actio quaelibet it via sua (Każda skarga idzie własną drogą).

In parvulis nulla deprehenditur culpa (Dzieciom nie przypisuje się winy).
(Digesta)

XV. Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka oraz na zasadzie słuszności

1. Ryzyko jako podstawa odpowiedzialności:
  - ◆ rozwój techniczny w sferze produkcji, transportu i usług w XIX w., a zwłaszcza w XX w. jako przyczyna ukształtowania tej podstawy;
  - ◆ odpowiedzialność przedsiębiorców:
    - pojęcie przedsiębiorcy (prowadzącego na własny rachunek zakład lub przedsiębiorstwo),
    - siły przyrody (wyliczenie w art. 435 k.c. przykładowe),
    - wyrządzenie szkody przez **ruch przedsiębiorstwa lub zakładu**;
  - ◆ możliwość egzoneracji przedsiębiorcy:
    - siła wyższa,
    - **wyłączna wina (!)** poszkodowanego,
    - wyłączna wina osoby trzeciej, za którą przedsiębiorca nie ponosi odpowiedzialności;

- ♦ odpowiedzialność samoistnego posiadacza mechanicznego środka komunikacji:
    - właściciel pojazdu, inny samoistny posiadacz lub posiadacz zależny,
    - pojazd mechaniczny,
    - możliwość egzoneracji (na podstawie art. 435 § 1 w zw. z art. 436 § 1 k.c.);
  - ♦ skutki zderzenia pojazdów:
    - posiadacze pojazdów odpowiadają wobec siebie na zasadzie winy,
    - odpowiedzialność wobec osób przewożonych z grzeczności na zasadzie winy;
  - ♦ imperatywny (bezwzględnie obowiązujący) charakter art. 435 i 436 k.c.
2. Słuszność jako podstawa odpowiedzialności:
- ♦ wyjątkowość tej podstawy (tylko w przypadkach wyraźnie wymienionych w ustawie);
  - ♦ uzasadnienie wprowadzenia tej zasady;
  - ♦ przykłady (art. 417², 428, 438 k.c.).

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 417², 428, 435, 436 i 438).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. VIII, § 36–38).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. V, § 19–20).

Literatura uzupełniająca

Śmieja A., Banaszczyk Z., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2009 (rozdz. III, § 21–22 oraz rozdz. IV, § 35).

Bieniek G., *Odpowiedzialność odszkodowawcza, objaśnienia do art. 435 i 436 k.c.*, [w:] G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, S. Rudnicki, J. Gudowski, K. Kołakowski, M. Sychowicz, T. Wiśniewski, C. Żuławska, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. 1, wyd. 9, LexisNexis, Warszawa 2009 (tzw. Komentarz Sędziów SN).

XVI. Szkada na osobie i sposoby jej naprawienia Krzywda i zadośćuczynienie

1. Miejsce przepisów o odpowiedzialności za szkodę na osobie oraz o zadośćuczynieniu za krzywdę w kodeksie cywilnym.
2. Szkody związane z poczęciem i urodzeniem dziecka:
  - ♦ problem odpowiedzialności w związku z niechcianym urodzeniem,
  - ♦ szkody prenatalne.
3. Rozstrój zdrowia i uszkodzenie ciała:
  - ♦ rozstrój zdrowia (przejściowy);
  - ♦ odszkodowanie (pokrycie szkody majątkowej):
    - koszty leczenia,
    - koszty utrzymania i lepszego odżywiania poszkodowanego (chorego),
    - koszty rehabilitacji,
    - wyłożenie „z góry” potrzebnych środków,
    - wyrównanie *lucrum cessans*,
    - problem zadośćuczynienia za krzywdę.
4. Uszkodzenie ciała z trwałymi skutkami:
  - ♦ przekwalifikowanie i jego koszty;
  - ♦ zwiększenie potrzeb poszkodowanego;
  - ♦ utrata zdolności do pracy w dotychczasowym zawodzie;
  - ♦ zmniejszenie szans powodzenia w przyszłości;
  - ♦ renta, jej wysokość i zmiana;
  - ♦ kapitalizacja renty:
    - przesłanki kapitalizacji renty,
    - jednorazowe odszkodowania w postaci sumy pieniężnej,
    - zmiana wysokości skapitalizowanej renty.
5. Śmierć poszkodowanego:
  - ♦ związek przyczynowy między śmiercią a uszkodzeniem ciała lub rozstrojem zdrowia;
  - ♦ roszczenia związane ze śmiercią i pogrzebem:
    - koszty leczenia,
    - koszty pogrzebu (i grobu),
    - uprawniony (osoba, która poniosła te koszty);
  - ♦ renta:
    - renta obligatoryjna dla osób uprawnionych do alimentacji przez zmarłego,
    - renta fakultatywna dla osób bliskich,
    - wysokość i czas trwania renty.

6. Jednorazowe stosowne odszkodowanie:
  - ◆ odszkodowanie a zadośćuczynienie;
  - ◆ osoby uprawnione (najbliżsi członkowie rodziny);
  - ◆ przesłanki (znaczne pogorszenie sytuacji życiowej).
7. Zadośćuczynienie za doznaną krzywdę:
  - ◆ pojęcie krzywdy;
  - ◆ ewolucja poglądów i regulacji prawnej;
  - ◆ zadośćuczynienie za naruszenie dobra osobistego;
  - ◆ zadośćuczynienie za spowodowanie choroby lub rozstroju zdrowia;
  - ◆ zadośćuczynienie w razie śmierci poszkodowanego:
    - uprawnieni (najbliżsi członkowie rodziny),
    - wysokość (odpowiednia suma).
8. Ograniczenie zbywalności roszczeń.
9. Przedawnienie roszczeń:
  - ◆ okresy przedawnienia roszczeń pieniężnych;
  - ◆ powództwo o ustalenie.

Źródła prawa

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483, art. 30–76 – rozdz. II).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 444–449 oraz art. 23–24).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. VIII, § 41).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. V, § 22–23).

Literatura uzupełniająca

Bieniek G., *Odpowiedzialność odszkodowawcza, objaśnienia do art. 444–449*, [w:] G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, S. Rudnicki, J. Gudowski, K. Kołakowski, M. Sychowicz, T. Wiśniewski, C. Żuławska, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. 1, wyd. 9, LexisNexis, Warszawa 2009 (tzw. Komentarz Sędziów SN).

Matys J., *Szkoda na osobie – uwagi na tle art. 444 k.c.*, MoP 2004, nr 10, s. 457 i nast.

Śmieja A., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2009 (rozdz. III, § 28).

Sentencja

Corpus humanum nullam recipit aestimationem (Ciało człowieka nie może być wycenione w pieniądzach).

(Digesta)

Orzecznictwo

1. TEZA:

Bezprawne uniemożliwienie wykonania zabiegu przerwania ciąży – w sytuacji określonej w art. 4a ust. 1 pkt 3 ustawy z 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. Nr 17, poz. 78 ze zm.) – uprawnia kobiety do dochodzenia wyrównania szkody wynikłej z tego zdarzenia.

Wyrok SN z 21 listopada 2003 r., V CK 167/03, MoP 2004, nr 10, s. 468 z glosą S. Rudnickiego.

2. TEZA:

Podmiot odpowiedzialny za bezprawne uniemożliwienie dokonania zabiegu przerwania ciąży będącej następstwem gwałtu, którego sprawca nie został wykryty, ponosi koszty utrzymania dziecka w takim zakresie, w jakim matka dziecka sprawująca osobiste starania o jego utrzymanie i wychowanie nie jest w stanie zaspokoić usprawiedliwionych potrzeb dziecka.

Uchwała SN z 22 czerwca 2006 r., III CZP 8/06, OSN 2006, nr 7–8, poz. 123; MoP 2006, nr 18, s. 994.

3. TEZA:

Rodzice dziecka są legitymowani do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych za szkodę majątkową obejmującą zwiększenie kosztów utrzymania opóźnionego dziecka ponoszone przez nich w wyniku zawinionego naruszenia przez lekarzy prawa rodziców do planowania rodziny i przerywania ciąży.

Wyrok SN z 13 października 2005 r., IV CK 161/05, OSP 2006, nr 6, poz. 71 z glosą M. Nesterowicza; PiP 2006, nr 7 z glosami T. Justyńskiego i W. Borysiaka.

4. TEZA:

W sprawie o naprawienie szkody wynikłej z uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia zasądzenie określonego świadczenia nie wyłącza jednoczesnego ustalenia w sentencji wyroku odpowiedzialności pozwanego za szkody mogące powstać w przyszłości z tego samego zdarzenia.

Cytat z uzasadnienia: W razie przyczynienia się poszkodowanego do szkody sąd określa również w sentencji stopień tego przyczynienia się.

Uchwała – zasada prawna składu 7 sędziów SN z 17 kwietnia 1970 r., III PZP 34/69, OSN 1970, nr 12, poz. 217.

5. TEZA:

O istnieniu obowiązku alimentacyjnego między małżonkami pozostającymi we wspólnym pożyciu – jako przesłanki renty odszkodowawczej – nie przesądza okoliczność, czy pozostały przy życiu małżonek pracuje zarobkowo.

Wyrok SN z 24 sierpnia 1990 r., IV CR 422/90, OSN 1991, nr 10–12, poz. 124; glosa aprobująca A. Szpunara, OSP 1992, nr 1, poz. 7.

6. TEZA:

Śmierć dorastającego syna, na którego pomoc rodzice mogli liczyć w bliskiej przyszłości, przy uwzględnieniu zwłaszcza ich skromnych warunków materialnych oraz ich wieku wyłączającego posiadanie nowego potomstwa, stanowi dla rodziców znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej i uzasadnia przyznanie im odszkodowania przewidzianego w art. 446 § 3 k.c.

Wyrok SN z 13 maja 1969 r., II CR 128/69, OSP 1970, nr 6, poz. 122 z glosą H. Parużał.

7. TEZA:

Sąd, określając wysokość odszkodowania przyznanego najbliższemu członkowi rodziny osoby zmarłej z powodu wypadku zwinionego przez inną osobę, jeżeli wskutek śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej, jest obowiązany wziąć pod uwagę różnicę między stanem, w jakim znaleźli się członkowie rodziny zmarłego po jego śmierci, a ich przewidywanym stanem materialnym, gdyby zmarły żył. Sąd nie uwzględnia natomiast cierpień i krzywdy moralnej bliskich zmarłego.

Wyrok SN z 16 lipca 2004 r., I CK 83/04, MoP 2004, nr 16, s. 727; Eduk.Praw. 2004, nr 10, s. 53.

Uwaga: Wyrok wydany przed wprowadzeniem do kodeksu cywilnego art. 446 § 4 w 2008 r.

9. TEZA:

Pokrewieństwo nie stanowi wyłącznego kryterium zaliczenia do najbliższych członków rodziny w rozumieniu art. 446 § 3 k.c.

Wyrok SN z 13 kwietnia 2005 r., IV CK 648/04, MoP 2006, nr 6, s. 314.

10. TEZA:

Podstawą zadośćuczynienia z art. 445§ 1 k.c. może być naruszenie praw pacjenta polegające na przeprowadzeniu operacji bez jego zgody, jeżeli negatywne przeżycia związane z samym faktem braku zgody wywołały skutek wyrażający się w przejściowym chociażby zaburzeniu funkcjonowania organizmu mogącym zostać zakwalifikowanym jako wywołanie rozstroju zdrowia w rozumieniu tego przepisu.

Wyrok SN z 14 października 2005 r., III CK 99/05, OSNC 2006, nr 7–8, poz. 137; aprobusująca glosa K. Bączyk-Rozwadowskiej, PS 2008, nr 5, s. 157.

XVII. Odpowiedzialność Skarbu Państwa i organów władzy publicznej za wyrządzoną szkodę

1. Problem odpowiedzialności cywilnej Państwa za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej (*imperium*).
2. Ewolucja uregulowania w Polsce (od Konstytucji marcowej z 1921 r. do chwili obecnej).
3. Podmioty odpowiadające za szkodę:
  - ♦ Skarb Państwa,
  - ♦ jednostki samorządu terytorialnego,
  - ♦ osoby prawne wykonujące władzę publiczną z mocy ustawy,
  - ♦ osoby prawne, którym zlecono wykonywanie zadań z zakresu władzy publicznej.
4. Poszkodowany (może nim być każdy podmiot prawa cywilnego).
5. Przesłanki odpowiedzialności:
  - ♦ czyn niezgodny z prawem (bezprawny) w sensie ścisłym,
  - ♦ wina funkcjonariusza lub organu publicznego nie jest niezbędną przesłanką odpowiedzialności Skarbu Państwa.
6. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wydaniem aktu normatywnego.
7. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niewydaniem aktu normatywnego.
8. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wydaniem orzeczenia (sądowego) lub decyzji (administracyjnej).
9. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niewydaniem orzeczenia lub decyzji.
10. Naprawienie szkody majątkowej oraz zadośćuczynienie za krzywdę ze względów słuszności.

Źródła prawa

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483, art. 77).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 415–421).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. VIII, § 35).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. V, § 18).

Literatura uzupełniająca

Banaszczyk Z., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. 1, wyd. 4, C.H. Beck, Warszawa 2005 (objaśnienia do art. 417–421 k.c.).

Kremis J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 417–421 k.c.).

Radwański Z., *Zmiany w KC dotyczące odpowiedzialności organów wykonujących władzę publiczną*, MoP 2004, nr 21, s. 971 i nast.

Orzecnictwo

1. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, OTK Zb.Orz. 2001, nr 8, poz. 256.

2. TEZA:

W świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r. SK 18/2000 Skarb Państwa ponosi na podstawie art. 417 § 1 k.c. odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działania funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej czynności, przy czym odpowiedzialność ta nie jest uwarunkowana stwierdzeniem winy funkcjonariusza. Zasada ta znajduje zastosowanie także wówczas, gdy szkoda wynikała na skutek wydania zarządzenia lub orzeczenia.

Wyrok SN z 8 stycznia 2002 r., I CKN 581/99, OSP 2002, nr 11, poz. 143 z glosą M. Kępińskiego.

3. Cytat z uzasadnienia: Dopuszczalne jest uznanie odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody, które zostały wyrządzone aktem prawnym niezgodnym z uchwaloną później ustawą zasadniczą. Należy jednak ograniczyć to tylko do przypadków, gdy dany akt jest również sprzeczny z Konstytucją obowiązującą w chwili jego wydania.

Wyrok SN z 29 czerwca 2007 r., I CSK 124/07, MoP 2007, nr 15, s. 820.

4. TEZA:
Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność na podstawie art. 77 ust. 1 Konstytucji za szkodę wyrządzoną taką działalnością legislacyjną organu władzy publicznej, której następstwem jest faktyczne pozbawienie lub ograniczenie możliwości realizacji uprawnień wynikających z innego aktu prawnego, co czyni system prawny w tym zakresie dysfunkcyjnym i wewnętrznie sprzecznym.

Wyrok SN z 30 czerwca 2004 r., IV CK 491/03, MoP 2005, nr 11, s. 552.

5. Cytat z uzasadnienia: Dopuszczalne jest wniesienie skargi na orzeczenie prawomocne od 1.9.2004 r., a więc od daty wejścia w życie art. 417 k.c. W ocenie SN, nie można interpretować regulacji będących narzędziem do realizacji uprawnień wynikającego z art. 417 k.c., przewidzianych w k.p.c., w oderwaniu od prawa materialnego. Nie tylko stronom postępowania, ale również spadkobiercom przysługuje prawo do kwestionowania zgodności z prawem prawomocnych orzeczeń w drodze wniesienia skargi, ponieważ na skutek śmierci strony roszczenia o odszkodowanie wchodzą do masy spadkowej.

Uchwała – zasada prawna składu 7 sędziów SN z 26 października 2005 r., III PZP 1/05, MoP 2005, nr 22, s. 1094.

6. TEZY:
(1) Osadzenie skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w przedludnionej celi, w której nie oddzielono urządzeń sanitarnych od reszty pomieszczenia i nie zapewniono wszystkim skazanym osobnego miejsca do spania, może stanowić naruszenie dóbr osobistych w postaci godności i prawa do intymności oraz uzasadniać odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 24 i 448 k.c.

(2) Ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych, spoczywa na pozwanym (art. 6 w związku z art. 24 k.c.).

Wyrok SN z 28 lutego 2007 r., V CSK 431/06, MoP 2008, nr 16, s. 882.

XVIII. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny

1. Wprowadzenie instytucji odpowiedzialności za produkt niebezpieczny do prawa polskiego:
  - ♦ dyrektywa Rady Nr 85/374/EWGZ z 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe;
  - ♦ ustawa z 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny;
  - ♦ regulacja odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny i jej miejsce w systemie prawa zobowiązań;
  - ♦ powiązanie tej odpowiedzialności z ideą ochrony konsumenta.
2. Pojęcie produktu niebezpiecznego:
  - ♦ produkt – rzecz ruchoma, chociażby połączona z inną rzeczą, zwierzęta, energia elektryczna; nie musi to być rzecz przetworzona (zob. art. 449¹ § 2 k.c.);
  - ♦ produkt niebezpieczny – kryterium uzasadnionych oczekiwań użytkownika (typowego konsumenta) produktu masowego uwzględniające normalnie użycie rzeczy (art. 449¹ § 3 k.c.); kryterium ma charakter elastyczny i dynamiczny.
3. Podmioty:
  - ♦ podmiot uprawniony (chroniony) – każdy podmiot prawa cywilnego, który poniósł szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (art. 449¹ § 1 k.c.), jednakże z art. 449² k.c. wynika, że przepisy dotyczą jedynie osób fizycznych; uszkodzone mienie musi mieć charakter osobisty (art. 449² k.c.);
  - ♦ podmiot odpowiedzialny:
    - producent – wytwórca produktu finalnego oraz wytwórca surowca lub części składowej produktu (art. 449⁵ § 1 k.c.),
    - osoba podająca się za producenta – tzw. quasi-producent; użycie nazwy (firmy), znaku towarowego lub innego oznaczenia odróżniającego (art. 449⁵ § 2 k.c.),
    - importer – podmiot, który wprowadził do obrotu w Polsce towar pochodzenia zagranicznego (art. 449⁵ § 2 zd. 2 k.c.),

- zbywca produktu działający w zakresie swej działalności gospodarczej; jego odpowiedzialność wchodzi w grę posiłkowo, w czasie niemożności ustalenia producenta lub importera (art. 449⁵ § 4 k.c.).
4. Przesłanki odpowiedzialności:
- ♦ wytworzenie oraz wprowadzenie do obrotu niebezpiecznego produktu w zakresie działalności gospodarczej;
  - ♦ szkoda:
    - szkoda na osobie (art. 444 i 445 k.c.),
    - szkoda majątkowa, zniszczenie lub uszkodzenie niebezpiecznego produktu (art. 449⁷ § 1 k.c.),
    - szkoda majątkowa polegająca na innej szkodzie, która dotknęła pokrzywdzonego (art. 449⁷ § 2 k.c.), jeśli przekracza równowartość 500 €;
  - ♦ związek przyczynowy adekwatny (art. 361 § 1 k.c.);
  - ♦ problem przyczynienia się poszkodowanego (art. 362 k.c.);
  - ♦ zwolnienie się od odpowiedzialności (egzoneracja):
    - wykazanie, że nie zachodzą wyżej wymienione przesłanki odpowiedzialności (art. 449³ § 1 k.c.),
    - wykazanie, że niebezpieczne właściwości produktu ujawniły się po wprowadzeniu go do obrotu (art. 449³ § 2 zd. 1 k.c.),
    - wykazanie, że nie można było przewidzieć niebezpiecznych właściwości produktu w chwili wprowadzenia go do obrotu (art. 449³ § 2 zd. 2 k.c.),
    - wykazanie, że niebezpieczne właściwości produktu wynikają z zastosowania przepisów prawa (art. 449³ § 2 zd. 2 in fine k.c.),
    - wskazanie przez zbywcę produktu w ciągu miesiąca od zawiadomienia go o szkodzie poszkodowanemu: osoby i adresu producenta, osoby podającej się za producenta, osoby, od której on sam nabył produkt następnie zbyty (art. 449⁵ § 3 i § 4 k.c.).
5. Charakter odpowiedzialności: odpowiedzialność typu deliktowego, oparta na zasadzie ryzyka, do której stosuje się w razie braku norm w przepisach art. 449¹ i nast. k.c. przepisy o czynach niedozwolonych. *Cuius commodum, eius periculum*.
6. Zbieg odpowiedzialności:
- ♦ zbieg podmiotowy: odpowiedzialność podmiotów odpowiedzialnych wobec pokrzywdzonego jest solidarna (zob. art. 449³ § 3 i art. 449⁶ k.c. w zw. z art. 336 k.c.),
  - ♦ zbieg roszczeń (art. 449¹⁰ k.c.).
7. Zakaz wyłączenia lub ograniczenia odpowiedzialności z art. 449¹ k.c. (art. 449⁸ i art. 449¹¹ k.c.).
8. Przedawnienie roszczenia (art. 449⁸ k.c.).

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 449¹ – 449¹¹).

Ustawa z dnia 2 marca 2003 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz.U. Nr 22, poz. 271 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz.U. Nr 229, poz. 2275).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. VIII, § 43).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. V, § 23¹).

Literatura uzupełniająca

Jagielska M., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2009 (rozdz. V).

Sentencja

Cuius commodum, eius periculum (Czyja korzyść, tego niebezpieczeństwo/ryzyko).

Currit tempus a tempore scientiae et potentiae (Termin biegnie od chwili pozyczenia wiadomości i możliwości).

XIX. Wykonanie zobowiązania

1. Miejsce przepisów regulujące wykonanie zobowiązań w kodeksie cywilnym:
  - ♦ art. 354–357, w tyt. I – Przepisy ogólne o zobowiązaniach;
  - ♦ art. 445–470, w tyt. VII, dziale I – Wykonanie zobowiązań;
  - ♦ art. 487–490, w tyt. VII, dziale III – Wykonanie i skutki niewykonania zobowiązań z umów wzajemnych.
2. Zakres stosowania przepisów o wykonaniu zobowiązań:
  - ♦ w zasadzie odnoszą się one do wszystkich zobowiązań, chyba że odmiennie postanawiają przepisy szczególne lub ich stosowanie byłoby niezgodne z naturą zobowiązania;
  - ♦ główną sferą ich zastosowania są zobowiązania umowne.

3. Charakter norm prawnych regulujących wykonanie zobowiązań: w większości przepisy względnie obowiązujące. Strony mogą odstąpić od tych norm, umownie regulując zasady wykonania zobowiązania (zobowiązań) w łączących je stosunkach prawnych.
4. Charakter prawny wykonania zobowiązania (trzy koncepcje):
  - ♦ wykonanie zobowiązania zawsze jest czynnością prawną;
  - ♦ wykonanie zobowiązania jest czynnością prawną lub czynnością faktyczną, ale z zasady podejmowaniu czynności faktycznej towarzyszy zamiar wykonania zobowiązania (zob. W. Czachórski);
  - ♦ wykonanie zobowiązania nie poddaje się jednolitej klasyfikacji prawnej (zob. Z. Radwański i inni autorzy).
5. Sposób wykonania zobowiązania:
  - ♦ zasada ogólna – art. 354 k.c., odesłanie do art. 353 i 353¹ k.c.; działanie dłużnika powinno być podjęte w interesie wierzyciela;
  - ♦ sposób wykonania powinien odpowiadać (zob. art. 354 § 1 k.c.):
    - treści zobowiązania,
    - celowi społeczno-gospodarczemu zobowiązania,
    - zasadom współżycia społecznego,
    - ustalonym zwyczajom, jeśli takie istnieją,
    - regułem określonym przez same strony, jeżeli je zgodnie ustaliły;
  - ♦ dłużnik powinien wykonać zobowiązanie z wymaganą starannością:
    - należyta staranność – staranność ogólnie wymagana w stosunkach danego rodzaju (art. 355 § 1 k.c.),
    - staranność zawodowa (staranność profesjonalna) – staranność wymagana od dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej, którą określa się przy uwzględnianiu zawodowego charakteru tej czynności (art. 355 § 2 k.c.),
    - najwyższa staranność – wymagają jej niektóre przepisy szczególnie dotyczące wykonywania określonych zawodów lub ze względu na charakter dóbr, również strony mogą w umowie nałożyć na dłużnika obowiązek działania z najwyższą starannością (por. art. 472 i 473 § 1 k.c.).
6. Podmioty uczestniczące w wykonaniu zobowiązania:
  - ♦ dłużnik może zawsze wykonać zobowiązanie osobiście, chyba że strony umówiły się, że świadczenie spełni osoba trzecia;
  - ♦ dłużnik w zasadzie nie musi osobiście spełniać świadczenia (art. 356 § 2 k.c.);
  - ♦ dłużnik obowiązany jest spełnić świadczenie osobiście (art. 356 § 1 k.c.), jeżeli wynika to z:
    - treści czynności prawnej (zazwyczaj umowy), np. zastępstwo strony w procesie przez konkretnego adwokata lub wykonanie operacji w prywatnej klinice przez konkretnego lekarza,

- przepisu ustawy,
  - właściwości świadczenia (np. namalowanie portretu, występ znanego śpiewaka);
  - ♦ wierzyciel powinien współdziałać przy wykonaniu zobowiązania (art. 354 § 2 k.c.), np. uczeń biorący korepetycje; student, który zawarł z uczelnią wyższą umowę o naukę (o studia);
  - ♦ Wierzyciel jest upoważniony do odbioru świadczenia:
    - wierzyciel może odebrać świadczenie osobiście,
    - wierzyciel może upoważnić inną osobę do odbioru świadczenia (zob. art. 98 i 464 k.c.),
    - dłużnik jest zwolniony ze zobowiązania, nawet jeśli spełnił świadczenie do rąk osoby nieuprawnionej do jego odebrania, jeżeli wierzyciel skorzystał ze świadczenia (art. 452 k.c.).
7. Przedmiot wykonania zobowiązania – spełnienie świadczenia:
- ♦ jakość przedmiotu świadczenia (art. 357 k.c.); wymagania co do jakości świadczenia mogą wynikać z:
    - treści czynności prawnej (gdy strony określiły je w umowie),
    - właściwych przepisów (np. norm technicznych, wymagań bezpieczeństwa produktu, ochrony środowiska),
    - okoliczności (np. dotychczasowej praktyki stron, znanego im przeznaczenia rzeczy),
    - jeśli nie wchodzi w grę żaden z wyżej wymienionych przypadków, dłużnik powinien świadczyć rzeczy średniej jakości (art. 357 k.c.); zasadę tę należy stosować odpowiednio przy świadczeniach niebędących rzeczami.
  - ♦ częściowe spełnienie świadczenia (art. 450 k.c.):
    - wierzyciel nie może odmówić przyjęcia świadczenia częściowego, chyba że przyjęcie takiego świadczenia narusza jego uzasadniony interes,
    - znaczenie przedmiotu świadczenia:
      - świadczenia niepodzielne – np. rzeczy oznaczone co do tożsamości (indywidualnie) należy świadczyć w całości,
      - świadczenia podzielne (zwłaszcza pieniądze) – dłużnik może świadczyć częściami, wierzyciel może odmówić przyjęcia, jeśli naruszałoby to jego interes; okoliczność tę powinien udowodnić wierzyciel,
      - jeśli wierzyciel miał prawo odmówić i odmówił przyjęcia świadczenia częściowego, dłużnik popada w zwłokę;
  - ♦ zarachowanie spełnienia świadczenia w sytuacji istnienia kilku długów; przepis szczególny zawiera szczegółowe reguły (art. 451 § 1–3 k.c.).

8. Miejsce spełnienia świadczenia (art. 454 k.c.):
  - ♦ dług oddawczy i dług odbiorczy – o charakterze długu decydują treść czynności prawnej (np. umowa stron), właściwość zobowiązania (np. wydanie nieruchomości), przepisy prawa;
  - ♦ dług oddawczy – świadczenie powinno być spełnione w miejscu zamieszkania lub siedziby wierzyciela (zob. art. 454 § 1 zd. 2 i § 2 k.c.); świadczenie pieniężne zawsze jest długiem oddawczym;
  - ♦ dług odbiorczy – świadczenie powinno być spełnione tam, gdzie w chwili powstania zobowiązania dłużnik miał siedzibę lub miejsce zamieszkania (art. 454 § 1 zd. 1 k.c.).
9. Termin spełnienia świadczenia (art. 455 k.c.):
  - ♦ termin spełnienia świadczenia określać może:
    - treść czynności prawnej (np. umowa stron),
    - właściwość zobowiązania,
    - treść orzeczenia sądu (np. wyrok zarządzający alimenty, postanowienie o zniesieniu współwłasności nieruchomości przyznające niektórym współwłaścicielom dopłaty pieniężne),
    - przepisy prawa;
  - ♦ jeśli termin spełnienia świadczenia nie został oznaczony, powinno być ono spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika przez wierzyciela do wykonania zobowiązania;
  - ♦ niezwłoczność świadczenia oznacza, że należy uwzględnić czas potrzebny dłużnikowi do przygotowania świadczenia; nie można więc tego terminu oznaczać *in abstracto*, lecz należy uwzględnić okoliczność danego przypadku; jednakże jeżeli dłużnik stał się niewypłacalny lub wskutek okoliczności, za które odpowiada, zabezpieczenie wierzytelności uległo znacznemu zmniejszeniu, wierzyciel może żądać niezwłocznego spełnienia świadczenia (art. 458 k.c.);
  - ♦ wezwanie dłużnika przez wierzyciela – jest oświadczeniem woli niewymagającym szczególnej formy; musi być wyraźne (np. nie jest nim samo wystawienie faktury bez podania terminu, do którego należność powinna być uregulowana).
10. Złożenie świadczenia do depozytu sądowego (art. 467–470 k.c.):
  - ♦ podstawy złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego (art. 467 k.c.);
  - ♦ zawiadomienie wierzyciela przez dłużnika (art. 468 k.c.);
  - ♦ skutki ważnego złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 354–357, 450–470, 487–490).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. IX, § 44–50).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. VII, § 26).

Literatura uzupełniająca

Machnikowski P., Zagrobelny K., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 354–357 oraz do art. 450–470).

Wiśniewski T., *Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania. Wykonanie zobowiązań*, [w:] G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, S. Rudnicki, J. Gudowski, K. Kołakowski, M. Sychowicz, C. Żuławska, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. 1, wyd. 9, LexisNexis, Warszawa 2009.

Sentencje

Contractus ex conventione legem accipere dinoscuntur (Umowy uzyskują moc dzięki zgodnemu porozumieniu).

(Digesta)

Contractus ab initio voluntatis est, ex post facto necessitatis (Zawarcie umowy jest dobrowolne, lecz wykonanie przymusowe).

(Kodeks Justyniana)

Statim debetur, quod sine die debetur (Świadczenie bez oznaczenia jego terminu należne jest natychmiast).

(Digesta)

Nulla mora sine petitione (Nie ma zwłoki bez wymagalności).

(Digesta)

Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit (Wierzyciel nie działa podstępnie, gdy przyjmuje to, co mu się należy).

(Digesta)

Partem solvendo in parte obligationis liberatur (Po spełnieniu części świadczenia wygasa część zobowiązania).

(Digesta)

Solvendo esse nemo intellegitur, nisi qui solidum potest solvere (Nie uważa się, że ktoś spełnił świadczenie, jeśli nie może go spełnić w całości).

(Digesta)

Apocha non alias liberatio contingit, quam si pecunia soluta sit (Pokwitowanie zwalnia dłużnika tylko wtedy, gdy suma dłużna została zapłacona).

(Digesta)

Bona fides exigit, ut quod convenit fiat (Dobra wiara wymaga, aby stało się to, co zostało uzgodnione).

(Digesta)

Pacta sunt servanda (Umów należy dotrzymywać)

(Digesta)

Orzecznictwo

1. TEZA:

Jeśli strony umówiły się, że zapłata zostanie zrealizowana w formie rozliczeń bezgotówkowych, to przyjmuje się, że miejscem spełnienia świadczenia pieniężnego nie jest miejsce zamieszkania (siedziby) wierzyciela, lecz miejscowość rachunku bankowego wierzyciela.

Wyrok SN z 8 listopada 1989 r., III CRN 345/89, „Palestra” 1992, nr 1–2, s. 88.

2. TEZA:

Faktura, w której określony został termin jej płatności, jest wezwaniem do zapłaty w rozumieniu art. 455 k.c., jeżeli została sporządzona przez pracownika wierzyciela, w którego zakresie obowiązków było dokonywanie takich czynności. Zatrudnienie pracownika na stanowisku, z którym wiąże się wystawianie faktur zawierających wezwanie ich płatników do zapłaty w określonym terminie, jest bowiem równoznaczne z udzieleniem przez pracodawcę stałego pełnomocnictwa do dokonywania tych czynności.

Wyrok SN z 23 października 2001 r., I CKN 323/99, OSNC 2002, nr 7–8, poz. 94.

3. TEZA:

O ważnym złożeniu do depozytu można mówić, jeżeli odpowiadało ono zarówno wymaganiom ustawy, jak i treści zobowiązania, przy czym decydująca jest chwila złożenia.

Orzeczenie SN z 17 marca 1970 r., II CR 159/70, OSNCP 1970, nr 11, poz. 209.

XX. Skutki niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania

1. Pojęcie i zakres odpowiedzialności *ex contractu*:

- ◆ zasada realnego wykonania zobowiązania;
- ◆ przemiana roszczenia o wykonanie zobowiązania w roszczenie odszkodowawcze, jeśli uzyskanie świadczenia od dłużnika nie jest możliwe;
- ◆ reżim odpowiedzialności *ex contractu* i jego zakres w prawie polskim; systematyka kodeksu cywilnego.

2. Przesłanki odpowiedzialności dłużnika:

- ◆ istnienie ważnego zobowiązania;
- ◆ niewykonanie zobowiązania (niespełnienie należnego świadczenia);
- ◆ nienależyte wykonanie zobowiązania (np. tylko częściowe wykonanie, wadliwość przedmiotu świadczenia, niedochowanie terminu wykonania);
- ◆ wyrządzenie szkody majątkowej (wyjątkowo również szkody niemajątkowej) wierzycielowi;
- ◆ związek przyczynowy (zob. art. 361 § 1 k.c.) między niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania przez dłużnika o szkodę poniesioną przez wierzyciela;
- ◆ „zawinienie” dłużnika.

3. Wina dłużnika w reżimie odpowiedzialności *ex contractu*:

- ◆ podobieństwo i różnice między odpowiedzialnością *ex delicto* (art. 415 i nast. k.c.) a *ex contractu* (art. 471 k.c. i nast.);
- ◆ bezprawność (tzw. bezprawność względna) – polega na naruszeniu obowiązków dłużnika wynikających ze stosunku zobowiązaniowego (np. umowy) z wierzycielem; dowód braku bezprawności, a więc dowód należytego wykonania zobowiązania obciąża dłużnika;
- ◆ dłużnik obowiązany jest przy wykonywaniu zobowiązania dołożyć należytej staranności, chyba że z przepisu ustawy lub treści czynności prawnej wynika co innego (art. 472 k.c.); udowodnienie tej okoliczności spoczywa na dłużniku;

- ◆ dłużnik nie ponosi odpowiedzialności, jeśli niewykonanie (nienależyte wykonanie) zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które dłużnik nie odpowiada; udowodnienie, że zobowiązanie nie zostało wykonane z powodu okoliczności, za które dłużnik nie odpowiada, obciąża dłużnika (art. 471 k.c.);
  - ◆ dłużnik może przyjąć odpowiedzialność w szerszym lub węższym zakresie w stosunku do zasady ustawowej (art. 471 k.c.), umownie ograniczając odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania z powodu oznaczonych okoliczności lub rozszerzyć ją na okoliczności, za które – w myśl art. 471 i 472 k.c. – nie odpowiada (art. 473 § 1 k.c.);
  - ◆ strony nie mogą, nawet działając zgodnie, postanowić ważnie i skutecznie, że dłużnik nie będzie odpowiadał za szkodę wyrządzoną wierzycielowi rozmyślnie (art. 473 § 2 k.c.);
  - ◆ dłużnik może odpowiadać za działania lub zaniechanie innych osób jak za własne (art. 474 k.c.)
  - ◆ stopniowanie winy dłużnika:
    - winą jest wadliwość postępowania w znaczeniu subiektywnym (naganność, zarzucalność),
    - wina umyślna (*dolus*):
      - *dolus directus*,
    - wina nieumyślna – niedbalstwo (*culpa*):
      - rażące niedbalstwo (*culpa lata*),
      - niedbalstwo (zwykłe),
      - lekkie niedbalstwo (*culpa levis*),
      - *culpa levissima*;
  - ◆ miernik staranności – należy stosować miernik obiektywny – należytej lub zawodowej staranności (art. 355 k.c.).
4. Niewykonanie zobowiązania w terminie:
- ◆ opóźnienie – zachodzi ono w razie niewykonania lub nieterminowego wykonania zobowiązania z powodu okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności (art. 476 zd. 2 k.c.);
  - ◆ skutki opóźnienia:
    - dług (cały) staje się wymagalny,
    - wierzyciel może dochodzić przed sądem wykonania zobowiązania przez dłużnika,
    - wierzyciel może potrącić swą wierzytelność z wierzytelności dłużnika (art. 498 k.c.) oraz zawiadomić poręczyciela o opóźnieniu dłużnika (art. 880 k.c.),

- jeśli przedmiotem świadczenia są pieniądze, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia (art. 481 k.c.);
  - ♦ zwłoka: – zachodzi ona w razie niewykonania zobowiązania z powodu okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność (art. 476 zd. 1 k.c.);
  - ♦ skutki zwłoki (najważniejsze):
    - wierzyciel może domagać się wykonania zobowiązania oraz naprawienia szkody wynikającej ze zwłoki (art. 477 § 1 k.c.),
    - wierzyciel może w pewnych przypadkach doprowadzić do zastępczego wykonania zobowiązania (art. 479, art. 480 § 1–3 k.c.), zachowując roszczenie o odszkodowanie,
    - dłużnik staje się odpowiedzialny za tzw. *casus mixtus* (art. 478 k.c.),
    - wierzyciel, jeśli wskutek niewykonania zobowiązania w terminie utraciło ono znaczenie dla wierzyciela, może odmówić przyjęcia świadczenia, zachowując roszczenie o naprawienie szkody wynikającej ze zwłoki dłużnika (art. 477 § 2 k.c.),
    - jeśli niewykonane zobowiązania było zobowiązaniem wzajemnym (art. 487 § 2 k.c.), jedna strona (wierzyciel) może drugiej stronie (dłużnikowi, który pozostaje w zwłoce) wyznaczyć odpowiedni dodatkowy termin wykonania zobowiązania z zagrożeniem, że po jego bezskutecznym upływie odstąpi od umowy (art. 491 § 1 k.c.).
5. Zwłoka wierzyciela:
- ♦ wierzyciel powinien współdziałać przy wykonywaniu zobowiązania przez dłużnika (art. 354 § 2 k.c.); powinność współdziałania nie czyni z wierzyciela dłużnika zobowiązania (wzajemnego);
  - ♦ pojęcie i przyczyny zwłoki wierzyciela (zob. art. 486 § 2 k.c.) – wierzyciel dopuszcza się zwłoki, gdy bez uzasadnionego powodu bądź uchyła się od przyjęcia zaoferowanego świadczenia, bądź odmawia dokonania czynności, bez której świadczenie nie może być spełnione, bądź oświadcza dłużnikowi, że świadczenia nie przyjmuje;
  - ♦ skutki zwłoki wierzyciela (art. 486 § 1 k.c.):
    - dłużnik może złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego,
    - dłużnik może żądać naprawienia szkody spowodowanej zwłoką wierzyciela,
    - dłużnik przestaje być odpowiedzialny za szkodę wynikającą dla wierzyciela z powodu jego zwłoki,
    - w umowach wzajemnych (art. 487 § 2 k.c.) zwłoka jednej strony (wierzyciel) uprawnia drugą stronę (dłużnik) do powstrzymania się od świadczenia wzajemnego (art. 488 § 2 k.c.).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. X, § 51–54, 56–57).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. VIII, § 27).

Literatura uzupełniająca

Krajewski M., *Zobowiązania rezultatu i starannego działania*, PiP 2000, nr 8, s. 42–52.

Pokrzywniak J., *Wokół sporu w sprawie zobowiązań rezultatu i zobowiązań starannego działania*, PUG 2004, nr 4, s. 9 i nast.

Romanowski M., *Zobowiązania rezultatu i starannego działania*, PPH 1997, nr 2, s. 20–26.

Sentencje

Solutionem adseveranti probationis onus incumbit (Na spełniającym świadczenie spoczywa ciężar dowodu).

(Kodeks Justyniana)

Casus est maior vis cui humana infirmitas resistere non potest (Siłą wyższą jest zdarzenie, któremu słabość ludzka nie może się oprzeć)

(Digesta)

Orzecznictwo

1. TEZA:

Przechowywanie rzeczy w normalnie zamkniętym mieszkaniu jest w zasadzie wystarczającym sposobem jej zabezpieczenia przed kradzieżą. Ze względu na nagminność włamań nie można jednak tego w pełni odnieść do rzeczy cudzych, o dużej wartości. O należytej staranności przechowawcy takich rzeczy można mianowicie mówić wówczas, gdy mieszkanie jest odpowiednio zabezpieczone bądź przez stałą obecność osób w nim zamieszkałych, bądź przez zastosowanie chroniących przed włamaniem środków technicznych.

Wyrok SN z 7 listopada 1990 r., I CR 605/90; OSP 1991, nr 7, poz. 189 z krytyczną glosą A. Szpunara, PiP 1992, nr 1, s. 161–120.

2. TEZA:

Bank ponosi odpowiedzialność za szkodę wynikłą z nieterminowego doręczenia przez pocztę dokumentów dotyczących wykonania dyspozycji posiadacza rachunku w przedmiocie jego zamknięcia i przekazania do innego banku

zgrupowanych w nim środków pieniężnych, chyba że strony umowy rachunku bankowego postanowiły inaczej.

Uchwała SN z 20 listopada 1992 r., III CZP 138/92, OSNC 1993, nr 6, poz. 96 z krytyczną glosą A. Szpunara, PPH 1993, nr 13, s. 26–29.

3. TEZA:

Sama zwłoka w spełnieniu świadczenia nie daje podstaw do odstąpienia od umowy w świetle art. 491 § 1 k.c., który warunkuje jego skuteczność od wyznaczenia drugiej stronie odpowiedniego, dodatkowego terminu. Ów termin powinien umożliwić drugiej stronie realizację świadczenia, w spełnieniu którego pozostaje w zwłoce. Aby uchronić dłużnika przed wyznaczeniem mu terminów nierealnych, w których nawet przy dołożeniu należytej, usilnej staranności nie mógłby wywiązać się ze swego obowiązku, ustawodawca stanowi, że chodzi tu o termin odpowiedni, realny w sensie obiektywnym.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 5 stycznia 2000 r., I ACa 817/99, Pr.Gosp. 2001, nr 1, poz. (s.) 53.

4. TEZA:

Bank, który nie sprawdził, czy podany przez klienta numer rachunku dotyczy wierzyciela oznaczonego w poleceniu przelewu, działa bez zachowania należytej staranności wymaganej od profesjonalisty, do którego jego kontrahent ma szczególne zaufanie.

Wyrok SN z 19 marca 2004 r., IV CK 158/03, MoP 2005, nr 1, s. 40.

5. TEZA:

Adwokat i radca prawny odpowiadają za szkody wyrządzone mocodawcy wskutek własnych zaniedbań i błędów prowadzących do przegrania sprawy, której wynik byłby korzystny dla tej strony, gdyby pełnomocnik zachował należytą staranność. Mocodawca może żądać odszkodowania, a sąd orzekający w sprawie powinien ocenić należytą staranność wymaganą od adwokata i radcy przy uwzględnianiu profesjonalnego charakteru ich działalności.

Wyrok SN z 2 grudnia 2004 r., V CK 297/04, MoP 2005, nr 1, s. 9.

6. TEZA:

W przypadku kradzieży samochodu ze strzeżonego parkingu dla zakresu odpowiedzialności prowadzącego parking i ubezpieczyciela decydujące znaczenie mają okoliczności, w jakich doszło do zdarzenia.

Wyrok SN z 13 maja 2005 r., I CK 675/04, MoP 2005, nr 12, s. 572.

7. TEZA:

W razie niewykonania zobowiązania wierzyciel, który nie odstąpił od umowy, może dochodzić naprawienia szkody na zasadach ogólnych, a należne mu

odszkodowanie nie jest ograniczone do wartości zadatku lub jego podwójnej wysokości.

Uchwała SN z 25 czerwca 2009 r., III CZP 39/09, MoP 2009, nr 15, s. 802.

XXI. Naprawienie szkody spowodowanej niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania oraz kara umowna

A. Naprawienie szkody na zasadach ogólnych

1. Odszkodowanie:
  - ◆ funkcja kompensacyjna;
  - ◆ swoboda stron i jej granice w określaniu przez strony skutków niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania.
2. Przesłanki odpowiedzialności dłużnika:
  - ◆ istnienie ważnego zobowiązania; dowód obciąża wierzyciela;
  - ◆ niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania (np. spełnienie świadczenia po upływie terminu, spełnienie świadczenia dotkniętego wadami); dowód wykonania zobowiązania (prawidłowości świadczenia) spoczywa na dłużniku;
  - ◆ aby uwolnić się od odpowiedzialności, dłużnik powinien wykazać, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem takich okoliczności, za które on nie odpowiada (art. 471 in fine k.c.);
  - ◆ szkoda – w zasadzie naprawieniu podlega tylko szkoda majątkowa (tak większość doktryny), jednakże w szczególnych wypadkach (zob. tezy wyroku SN z 17 grudnia 2004 r. oraz w sprawach o tzw. zmarnowany urlop) zdarza się uzyskanie zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową; nastąpienie szkody oraz jej rozmiar (wysokość) powinien udowodnić wierzyciel;
  - ◆ normalny związek przyczynowy (art. 361 § 1 k.c.) między niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania a szkodą; ten związek powinien udowodnić wierzyciel.
3. W razie odmowy dłużnika pokrycia szkody odniesionej przez wierzyciela, wierzyciel może wystąpić do sądu z żądaniem zasądzenia na jego rzecz stosownego odszkodowania (art. 361 § 2 k.c.).

B. Kara umowna

1. Pojęcie kary umownej:
  - ◆ ewolucja uregulowania; od odszkodowania umownego (art. 82–85 k.c.), poprzez obowiązkowe kary umowne w umowach planowych do kary umownej (art. 483–485 k.c.);
  - ◆ kara umowna jako dodatkowe zastrzeżenie (postanowienie umowne).
2. Funkcje kary umownej:
  - ◆ kompensacyjna (wynagrodzenie szkody spowodowanej niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania);
  - ◆ ułatwienie dochodzenia roszczenia (ustanowienie kary zwalnia powoda od obowiązku udowodnienia wysokości szkody);
  - ◆ stymulowanie dłużnika do należytego wykonania zobowiązania;
  - ◆ ułatwienie stronom obliczenia ekonomicznych skutków związanych z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania oraz z zapłaceniem kary umownej;
  - ◆ represyjna (w razie umówienia kary w znacznej wysokości).
3. Przedmiot kary umownej (określona suma pieniężna).
4. Kara umowna a odpowiedzialność dłużnika za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania.
5. Kara umowna a szkoda poniesiona przez wierzyciela wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez dłużnika:
  - ◆ szkoda majątkowa wyrządzona wierzycielowi wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania;
  - ◆ kara umowna a odszkodowanie należne na zasadach ogólnych; rodzaje kary umownej:
    - kara ustanawiająca domniemanie poniesienia przez wierzyciela szkody odpowiadającej wysokości kary,
    - kara wyłączna (art. 484 § 1 k.c.),
    - kara alternatywna (np. art. 84 § 2 k. zobowiązań),
    - kara zaliczalna,
    - kara łączna (kumulatywna);
  - ◆ zakres swobody stron w wyborze rodzaju kary;
  - ◆ kara umowna a zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową (krzywdę).
6. Wysokość kary umownej:
  - ◆ swoboda stron w ustaleniu:
    - jednej kary za niewykonanie zobowiązania,
    - odrębnych kar za poszczególne naruszenia zobowiązania,
    - wysokości kary (kar);
  - ◆ ograniczenia wynikające z zakazu nakładania nadmiernych odsetek.

7. Dochodzenie kary (kar) umownej przed sądem:
  - ♦ przesłanki powstania roszczenia wierzyciela o zapłatę umówionej kary;
  - ♦ możliwość obrony dłużnika w procesie.
8. Miarkowanie kary umownej i jego zakres
  - ♦ dopuszczalność miarkowania kary umownej przez sąd;
  - ♦ miarkowanie kary umownej na wniosek dłużnika;
  - ♦ podstawy i kryteria miarkowania kary umownej;
  - ♦ charakter orzeczenia sądu (prawokształtujący).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Sa-fjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. X, § 51, 54, 57).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. II, § 7, ust. V, rozdz. VII, § 27, ust. I i § 28, ust. V).

Literatura uzupełniająca

Olejniczak A., Drapała P., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2009 (rozdz. X, § 51 i 55).

Orzecznictwo

1. TEZY:

(1) Do odszkodowania umownego przewidzianego w przepisach rozporządzenia Ministra Handlu Zagranicznego z 19 V 1965 r. w sprawie zasad i trybu udzielania przez państwowe jednostki handlowe zamówień na dostawy, roboty i usługi dotyczące artykułów przeznaczonych na eksport (Dz.U. Nr 21, poz. 136) stosuje się przepisy kodeksu cywilnego o karach umownych, przy czym dopuszczalne jest miarkowanie kary (art. 484 § 2 k.c.) poniżej minimum określonego w rozporządzeniu.

(2) Okoliczność, że wierzyciel nie poniósł szkody z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania w obrocie społecznym, nie pozbawia go prawa dochodzenia kary umownej od dłużnika (art. 484 § 1 k.c.), natomiast w warunkach przewidzianych w art. 484 § 2 k.c. okoliczność ta powinna być brana pod uwagę przy zmniejszeniu kary umownej.

Wyrok SN z dnia 2 czerwca 1970 r., II CR 167/70, OSNC 1970, nr 11, poz. 214.

2. TEZA:

O tym, czy w danym wypadku można mówić o karze umownej rażąco wygórowanej, nie może sama przez się decydować jej wysokość przyjęta procentowo w określonym akcie prawnym, lecz przede wszystkim stosunek, w jakim do siebie pozostają dochodzona kara umowna i spełnienie z opóźnieniem świadczenia dłużnika. W sytuacji, gdy kara umowna równa się bądź zbliżona jest do wysokości wykonanego z opóźnieniem zobowiązania, w związku z którym ją zastrzeżono, można ją uważać za rażąco wygórowaną w rozumieniu art. 484 § 2 k.c.

Wyrok SN z 20 maja 1980 r., I CR 229/80, OSNCP 1980, nr 12, poz. 243; glosa Z. Kwaśniewskiego, PiP 1982, nr 1–2, s. 183; glosa A. Wojciechowskiej, NP 1983, nr 2.

3. TEZA:

W świetle art. 483 § 1 k.c., obowiązek zapłaty przez dłużnika kary umownej zastrzeżonej na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania powstaje tylko o tyle, o ile zachodzą przesłanki odpowiedzialności kontraktowej dłużnika określone w art. 471 k.c. (zob. np. wyrok SN z 27 stycznia 1972 r., I CR 458/71, OSNC 1972, nr 9, poz. 160). Dłużnik uwolni się zatem od obowiązku zapłaty kary umownej, jeżeli wykaze, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności. W zasadzie chodzi tu o dowód niezawinięcia niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, gdyż zgodnie z art. 472 k.c., jeżeli ze szczególnego przepisu ustawy albo z czynności prawnej nie wynika nic innego, dłużnik odpowiedzialny jest za niezachowanie należytej staranności – czyli za swą winę.

Z uzasadnienia wyroku SN z 11 stycznia 2001 r., IV CKN 150/00, OSNC 2001, nr 10, poz. 153; glosa M. Kolasińskiego, PiP 2002, nr 7, s. 100.

4. TEZA:

Niedopuszczalne jest zmniejszenie kary umownej na podstawie art. 5 k.c.

Wyrok SN z 22 maja 2002 r., I CKN 1567/99, OSNC 2003, nr 7–8, poz. 109; aprobująca glosa T. Justyńskiego, PiP 2004, nr 3, s. 117.

5. TEZA:

Zastrzeżenie kary umownej na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania nie zwalnia dłużnika z obowiązku jej zapłaty w razie wykazania, że wierzyciel nie poniósł szkody (zasada prawna).

Uchwała składu 7 sędziów SN z 6 listopada 2003 r., III CZP 61/03, OSNC 2004, nr 5, poz. 69; OSP 2004, nr 9, poz. 115 z glosą J. Jastrzębskiego; glosa A. Ślisza, MoP 2005, nr 8, s. 406; glosa M. Bieniaka, MoP 2005, nr 20, s. 1010; glosa W. Borysiaka, MoP 2007, nr 6, s. 325.

6. TEZA:
Przepis art. 362 k.c. nie może stanowić samoistnej podstawy zmniejszenia kary umownej. Zmniejszenie takie może nastąpić na podstawie art. 484 § 2 k.c.
- Wyrok SN z 8 lipca 2004 r., IV CK 522/03, MoP 2005, nr 14, s. 705; OSNC 2005, nr 7–8, poz. 131; glosa aprobująca P. Drapały, OSP 2005, nr 7–8, poz. 97; glosa krytyczna P. Graneckiego, OSP 2006, nr 1, poz. 2.
7. TEZA:
Nienależyte wykonanie zobowiązania może spowodować konieczność zasądzenia zarówno odszkodowania rekompensującego straty materialne, jak i zadośćuczynienie za cierpienie fizyczne i psychiczne.
- Wyrok SN z 17 grudnia 2004 r., II CK 303/04, MoP 2005, nr 2, s. 67; z uzasadnienia uchwały TK z 13 października 1993 r., W 6/92, OTK 1993, nr 2, poz. 50.
8. TEZA:
Bezwzględnie obowiązującym przepisem prawa jest art. 483 k.c. Kary umowne mogą być wyłącznie sankcją za niewykonanie lub niewłaściwe wykonanie zobowiązań niepieniężnych. Dlatego za niedopuszczalne należy uznać zastrzeżenie kary umownej w przypadku zobowiązania leasingobiorcy, ponieważ jego obowiązek wobec kontrahenta polega na obowiązku zapłaty rat leasingowych.
- Wyrok SN z 18 sierpnia 2005 r., V CK 90/05, MoP 2005, nr 18, s. 874.

XXII. Wygaśnięcie zobowiązania

1. Wygaśnięcie stosunków zobowiązaniowych w ogólności:
  - ♦ przyczyny wygaśnięcia zobowiązań;
  - ♦ wygaśnięcie zobowiązania związane z zaspokojeniem wierzyciela oraz przypadki wygaśnięcia zobowiązania bez zaspokojenia wierzyciela;
  - ♦ prawne skutki wygaśnięcia zobowiązania.
2. Wygaśnięcie zobowiązania związane z zaspokojeniem wierzyciela:
  - ♦ realne wykonanie zobowiązania zgodnie z jego treścią przez spełnienie świadczenia – jest to przewidziany i zamierzony przez strony sposób doprowadzenia do zgaśnięcia zobowiązania (szerzej na temat wykonania zobowiązania zob. tematy XX i XXI).
  - ♦ zapłata odszkodowania z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania – odszkodowanie za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania ma, w zasadzie, pokryć szkodę wyrządzoną wierzycielowi oraz utracone przez niego zyski; jego zapłacenie zazwyczaj powoduje wygaśnięcie zobowiązania (szerzej

na temat odpowiedzialności za niewykonanie zobowiązania zob. tematy XX i XXI).

- ◆ świadczenie w miejsce wykonania (*datio in solutum*) – do wygaśnięcia zobowiązania potrzebne jest **zawarcie stosownej umowy** przez strony oraz rzeczywiste spełnienie świadczenia przez dłużnika (art. 453 zd. 1 k.c.); jeśli spełnienie świadczenia ma wady, to dług mimo to wygasa, lecz wierzycielowi służą wobec dłużnika roszczenia z tytułu rękojmi (art. 453 zd. 2 k.c.);
- ◆ potrącenie (*compensatio*):
  - przesłanki potrącenia – dwie osoby są wobec siebie jednocześnie wierzycielem i dłużnikiem, a przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone co do gatunku; obie wierzytelności są wymagalne,
  - jedna ze stron zamiast spełnić realnie swoje świadczenie, umarza je przez zaliczenie należnego jej świadczenia od drugiej strony na poczet swojej wierzytelności (art. 498 § 1 k.c.),
  - skutki potrącenia dzięki potrąceniu obie wierzytelności ulegają umorzeniu do wysokości wierzytelności niższej, bez potrzeby realnego spełnienia świadczeń w tym zakresie; jeśli wysokość wierzytelności jest różna, dłużnik, którego zobowiązanie uległo umorzeniu w części, jest nadal zobowiązany spełnić nieumorzoną część długu (zob. art. 498 § 2 k.c.),
  - rodzaje potrącenia: potrącenie umowne i potrącenie ustawowe (dokonane mocą jednostronnego oświadczenia woli jednej ze stron stosunku zobowiązaniowego),
  - wyłączenie potrącenia (art. 505 k.c.);
- ◆ odnowienie (*novatio*):
  - odnowienie jest umową stron, na podstawie której dłużnik zobowiązuje się świadczyć na rzecz wierzyciela co innego, niż był dotychczas obowiązany (np. na podstawie zawartej umowy) lub świadczyć wprawdzie to samo, lecz z innej podstawy prawnej (art. 506 § 1 k.c.),
  - skutek odnowienia – dotychczasowe zobowiązanie wygasa, lecz w jego miejsce pojawia się nowe zobowiązanie i dlatego uważa się, że wierzyciel został zaspokojony (art. 506 § 1 *in fine* k.c.); w sensie gospodarczym o rzeczywistym zaspokojeniu wierzyciela decyduje wykonanie tego nowego zobowiązania,
  - odnowienie nie następuje, jeśli nowe zobowiązanie dłużnika będzie nieważne,
  - odnowienie zobowiązania nie działa wstecz (ma skutek *ex nunc*);

- ◆ złożenie świadczenia do depozytu sądowego:
  - w przypadkach przewidzianych prawem dłużnik może złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego; o złożeniu przedmiotu do depozytu dłużnik powinien niezwłocznie powiadomić wierzyciela (art. 468 k.c.); samo złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu wywołuje pozytywne skutki prawne dla dłużnika, pod warunkiem że nie odbierze on przedmiotu z depozytu; jeśli wierzyciel odbierze przedmiot świadczenia z depozytu, zobowiązanie wygasa ze skutkiem wstecznym (*ex tunc*, art. 470 k.c.),
  - podstawy (przyczyny) złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego:
    - zwłoka wierzyciela (art. 486 § 1 k.c.); szerzej zob. temat XX ust. 5,
    - przypadki wymienione w art. 467 k.c.
  - dopóki wierzyciel nie zażądał wydania mu przedmiotu świadczenia z depozytu sądowego, dłużnik może odebrać ten przedmiot z depozytu (art. 469 k.c.); odebranie przedmiotu z depozytu przez dłużnika niweczy skutki złożenia świadczenia do depozytu sądowego (art. 469 § 2 k.c.).
- 3. Wygaśnięcie zobowiązania bez zaspokojenia wierzyciela:
  - ◆ zwolnienie z długu (art. 508 k.c.):
    - zwolnienie z długu jest umową zawartą między wierzycielem i dłużnikiem, mocą której wierzyciel zwalnia dłużnika z długu, a on zwolnienie to przyjmuje; nie wymaga ona szczególnej formy; wskutek zwolnienia dłużnika z długu zobowiązanie wygasa zgodnie z wolą wierzyciela, lecz bez jego zaspokojenia,
    - umowa o zwolnienie z długu ma charakter rozporządzający, może być ona odpłatna,
    - wskutek zwolnienia z długu zobowiązanie wygasa z chwilą zawarcia umowy za skutkiem *ex nunc*, chyba że strony postanowią inaczej; łącznie z wierzytelnością główną wygasają związane z nią uprawnienia uboczne;
  - ◆ rozwiązanie stosunku zobowiązaniowego:
    - rozwiązanie łączącego (wiążącego) strony stosunku zobowiązaniowego (np. powstałego wskutek zawarcia umowy, sprzedaży, darowizny) nie jest odrębnie uregulowane w kodeksie; stosuje się do niego normy ogólne dotyczące czynności prawnych; umowa rozwiązująca stosunek prawny ma charakter zobowiązujący,
    - stosunek zobowiązaniowy mogą na podstawie zasady swobody umów (art. 353¹ k.c.) rozwiązać same strony – *contrarius consensus*,

- rozwiązać można stosunek prawny istniejący (łączyjący strony); nie można rozwiązać stosunku prawnego, który już wygasł (np. wskutek wykonania zobowiązania),
- strony mogą określić, czy stosunek rozwiązuje ze skutkiem *ex tunc*, czy *ex nunc*; jeśli strony kwestii tej nie uregulowały, można przyjąć skutek *ex tunc*, choć można od tego odstąpić, np. ze względów praktycznych, i przy zobowiązaniach ciągłych przyjąć skutek *ex nunc*,
- problem ewentualnych wzajemnych rozliczeń,
- stosunek zobowiązaniowy może rozwiązać sąd wyrokiem prawokształtującym, jeśli tę kompetencję przyznaje mu szczególnie przepis prawa (np. art. 357¹ k.c.);
- ◆ niemożliwość świadczenia
Impossibilium nulla obligatio
  - pierwotna niemożliwość świadczenia (art. 387 § 1 k.c.), umowa o świadczenie niemożliwe jest nieważna,
  - odpowiedzialność strony, która wiedziała o niemożliwości świadczenia (art. 387 § 2 k.c.),
  - następcza niemożliwość świadczenia – jeżeli jest ona skutkiem okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności, zobowiązanie wygasa (art. 475 § 1, art. 495 § 1 k.c.),
  - przypadki niemożliwości świadczenia, za które dłużnik ponosi (może ponosić) odpowiedzialność:
    - art. 473 § 1 k.c.,
    - art. 475 § 2 k.c.,
    - art. 478 k.c.,
    - art. 493 § 1 k.c.;
- ◆ zobowiązanie wygasa wskutek zjednoczenia (połączenia) w jednej osobie praw wierzyciela i obowiązków dłużnika (*confusio*); zachodzi ona przy fuzji (połączeniu osób prawnych), np. spółek, i zdarza też się wskutek spadkobrania;
- ◆ zobowiązanie wygasa wskutek nastąpienia zdarzenia wskazanego w treści czynności prawnej (np. umowy), np. w razie spełnienia się warunku rozwiązującego (zob. art. 89 k.c.) lub nadejścia terminu końcowego (art. 116 § 2 k.c.),
- ◆ zobowiązania ciągle (np. płacenia renty, nieczynienia) wygasają z reguły z upływem czasu, na który zostały ustanowione, lub nadejściem ustawowego terminu (np. obowiązek alimentacyjny wobec dzieci),
- ◆ w szczególnych przypadkach zobowiązanie może wygasnąć wskutek orzeczenia sądu o charakterze prawokształtującym,

- ♦ skutek śmierci dłużnika albo wierzyciela zobowiązanie z reguły nie wygasa, lecz przechodzi na inne podmioty w drodze dziedziczenia (spadkobranie).

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 498–508, 453, 467–470, 475–478, 354, 387).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XI, § 58–65).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. VIII, § 29–30).

Literatura uzupełniająca

Pyziak-Szafnicka M., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2006 (rozdz. VIII, § 50–55).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Sąd rozpoznający sprawę cywilną samodzielnie ocenia zasadność zarzutu potrącenia także wtedy, gdy zarzut ten dotyczy wierzytelności, która dochodzona oddzielnym powództwem byłaby przedmiotem rozpoznania w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy.

Uchwała SN z 4 sierpnia 2005 r., III CZP 53/05, OSNC 2006, nr 2, poz. 30; MoP 2006, nr 21, s. 1162 z glosą M. Tenenbaum.

2. TEZA:

Jeżeli dłużnik firmy wiedział, w jakiej sytuacji znajduje się firma i że jej upadłość jest nieuchronna, złożone przez niego w ciągu ostatniego roku przed zgłoszeniem upadłości firmy oświadczenie o potrąceniu wzajemnych wierzytelności jest bezskuteczne.

Wyrok SN z 30 listopada 2005 r., III CK 224/05, MoP 2006, nr 1, s. 5.

Uwaga: W sprawie rozpatrywanej przez SN „firma”, o której mowa w tezie, była spółką.

XXIII. Zmiana wierzyciela lub dłużnika

1. Zmiana stron w stosunku zobowiązaniowym. Uwagi ogólne:
  - ♦ zmiana za zgodą drugiej strony;
  - ♦ dopuszczalność zmiany bez zgody drugiej strony.
2. Zmiana wierzyciela (cesja):
  - ♦ przelew wierzytelności (art. 509–517 k.c.):
    - przelew wierzytelności bez zgody dłużnika jako reguła (wynika z art. 509 § 1 *in principio* k.c.),
    - wyjątki:
      - art. 509 § 1 *in fine* k.c.,
      - art. 514 k.c.
3. Zmiana dłużnika – przejęcie długu:
  - ♦ przejęcie długu (zwalniające przejęcie długu), art. 519 § 1 k.c. – umowa między osobą trzecią (przejemcą długu) i wierzycielem lub dłużnikiem (dotychczasowym):
    - sukcesja singularna – dług staje się długiem własnym przejemcy,
    - dłużnik (dotychczasowy) zostaje zwolniony z długu (i tym różni się zwolnienie od kumulatywnego przystąpienia do długu),
    - zachowanie tożsamości przejmowanego długu, a więc utrzymanie jego treści (czym różni się od nowacji), należności uboczne i zabezpieczenia mogą być utrzymane;
  - ♦ dopuszczalność przejęcia długu – kodeks nie zawiera ograniczeń, mogą one jednak wynikać z przepisów lub charakteru długu:
    - zobowiązania o niecywilnym charakterze, np. podatkowe (SN z 28 czerwca 2002, OSP 203, poz. 53; glosa aprobująca R. Mastalskiego, OSNC 2003, nr 6, poz. 91),
    - długi immanentne związane z osobą dłużnika,
    - *Pactum de non cedendo*;
  - ♦ konieczność udzielenia zgody przez osobę niebędącą stroną umowy o przejęcie długu (art. 519 § 2 k.c.):
    - zgoda dłużnika (art. 519 § 2 pkt 1 k.c.) – uzasadnienie wymagania zgody,
    - zgoda wierzyciela (art. 519 § 2 pkt 2 k.c.) – uzasadnienie: znaczenie dla udzielania zgody mogą mieć np. kwalifikacje dłużnika, jego sytuacja majątkowa, łatwość dochodzenia wykonania i egzekucji, ewentualnie odszkodowania oraz jego egzekucji (krajowiec – cudzoziemiec),
    - termin wyrażania zgody (art. 520 k.c.);
  - ♦ forma umowy o przejęcie długu i forma zgody:

- umowa – na piśmie pod rygorem nieważności (art. 522 zd.1 k.c.),
- zgoda wierzyciela – na piśmie pod rygorem nieważności (art. 522 zd. 2 k.c.),
- zgoda dłużnika – kodeks nie zawiera szczególnej regulacji, więc forma jego zgody może być dowolna (art. 60 k.c.),
- zgoda wierzyciela może przybrać postać wytoczenia powództwa przeciwko przejściu długu lub wystawienia bankowego tytułu wykonawczego przeciwko przejemcy;
- ♦ brak zgody i jego skutki:
  - zgoda wierzyciela jest bezskuteczna, jeśli nie wiedział o istniejącej niewypłacalności przejmującego dług (art. 519 § 2 pkt 2 *in fine* k.c.), wówczas bowiem umowa o przejście nie dochodzi do skutku; brak elementu czynności prawnej (art. 63 k.c.); co znaczy niewypłacalność,
  - odmowa udzielenia zgody przez wierzyciela – przejście długu nie następuje, umowę traktuje się jako niezawartą, jednakże przejmujący dług odpowiada wobec dłużnika, że wierzyciel nie będzie od niego żądał spełnienia świadczenia (art. 521 § 2 k.c., lecz strony mogą umówić się inaczej),
  - odmowa zgody przez dłużnika (art. 521 § 1 k.c.); skutek – umowę uważa się za niezawartą;
- ♦ treść i skutki umowy o przejście długu:
  - przejemca długu wstępuje w całą sytuację dotychczasowego dłużnika (całość obowiązków i uprawnień – ale są tu wyjątki); strony mogą umownie ograniczyć zakres sukcesji, np. do długów przyszłych,
  - sukcesja nie jest objęta zabezpieczeniem udzielonym przez osoby trzecie, chyba że wyraża swą zgodę na ich utrzymanie (art. 525 k.c.); rozszerzająca interpretacja art. 525 k.c. obejmuje również zabezpieczenia nieuregulowane w kodeksie, np. gwarancje bankowe,
  - rozszerzenie przedmiotu umowy; reguła interpretacyjna, domniemanie, art. 523 k.c.
  - dotychczasowy dłużnik staje się wolny od obowiązku świadczenia, ale nie w przypadku kumulatywnego przystąpienia do długu,
  - pozostają nadal należności uboczne, np. odsetki, pozostaje przedmiot świadczenia, termin wykonania;
- ♦ zarzuty przejmującego dług przeciwko wierzycielowi:
  - przejmujący dług może podnieść zarzuty wynikające z umowy między nim a wierzycielem oraz zachowania stron po przejściu długu,

- może też podnieść zarzuty przysługujące pierwszemu dłużnikowi, np. dotyczące rozliczenia długu, jego wygaśnięcia, przedawnienia (nawet jeśli upłynęło już po przejęciu długu), niewspółdziałania wierzyciela (art. 524 § 1 k.c.)
- nie może natomiast podnieść zarzutu potrącenia wierzytelności przysługującej pierwszemu dłużnikowi wobec wierzyciela (art. 524 § 1 *in fine* k.c.),
- przejemca może powołać się na zarzuty, które mu służą osobiście wobec wierzyciela, np. na potrącenie,
- przejemca nie może podnieść zarzutów wynikających z treści stosunku prawnego, który stanowi podstawę przejęcia długu, np. umowy między przejemcą a dotychczasowym dłużnikiem (*arg. ex art. 524 § 2 in principio* k.c.),
- przejemca może powołać się jednak na te wyżej wymienione zarzuty, jeśli wierzyciel o nich wiedział (art. 524 § 2 *in fine* k.c.).

2. Przystąpienie do długu (kumulatywne):

- ♦ istota kumulatywnego przystąpienia do długu – nowy dłużnik przystępuje do cudzego długu, który staje się jego długiem, za który odpowiada teraz osobiście, a dotychczasowy dłużnik pozostaje nadal zobowiązany; obok dotychczasowego dłużnika w stosunek prawny wstępuje nowy dłużnik, wierzyciel pozostaje bez zmian, nowy dłużnik odpowiada solidarnie z dotychczasowym dłużnikiem;
- ♦ brak odrębnej regulacji w kodeksie cywilnym – przystąpienie do długu jest dozwolone na ogólnych zasadach kodeksu (art. 56, 58, 353 i 353¹ k.c.) lub na podstawie przepisów szczególnych (np. art. 55⁴ k.c., art. 23¹ § 2 k.p.); za zobowiązanie wynikające ze stosunku pracy, powstałe przed przejściem części zakładu pracy na innego pracodawcę, dotychczasowy i nowy pracodawca odpowiadają solidarnie (uwaga: według TK art. 23¹ k.p. jest częściowo niezgodny z Konstytucją);
- ♦ osoba przystępująca do długu może zawrzeć umowę o przystąpienie (kumulatywne do długu) z wierzycielem lub dłużnikiem;
- ♦ ustawowe kumulatywne przystąpienie do długu, przypadki:
  - odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego (art. 554 k.c., dawny art. 52 k.c.),
  - odpowiedzialność nabywcy nieruchomości obciążonej dożywociem (art. 910 § 2 k.c.).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XII, § 66–68).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. IX, § 31–33).

Literatura uzupełniająca

Zawada K., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2009 (rozdz. VII).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Nabywca nieruchomości z mocy prawa wstępuje w miejsce uprzedniego właściciela (nieruchomości) będącego kontrahentem dożywotnika.

Wyrok SN z 29 czerwca 1968 r., II CR 236/68, OSPiKA 1969, nr 12, poz. 254.

2. TEZA:

Zbycie nieruchomości obciążonej dożywociem nie zależy od zgody dożywotnika.

Wyrok SN z 12 października 1973 r., III CRN 194/73, OSPiKA 1974, nr 12, poz. 256.

3. TEZA:

Wystawienie przez osobę trzecią i wręczenie wierzycielowi weksla własnego nie czyni zadość wymaganiamu formy pisemnej, przewidzianej w art. 522 k.c. dla umowy o przejęcie długu.

Z uzasadnienia uchwały: Umowa o przejęcie długu ma ten skutek, że dotychczasowy dłużnik zostaje zwolniony z długu, a na jego miejsce w charakterze dłużnika wstępuje inna osoba. Wynika z tego, że umowa o przejęcie długu wymaga współdziałania co najmniej trzech osób, przy czym założony skutek prawny w postaci przejęcia długu przez inną osobę niż dotychczasowy dłużnik może być osiągnięty w dwojaki sposób. Mianowicie zmiana dłużnika może nastąpić przez umowę między wierzycielem a osobą trzecią za zgodą dotychczasowego dłużnika, którego oświadczenie obejmujące zgodę może być złożone w każdej formie, i to przez którąkolwiek ze stron umowy o przejęcie długu (art. 519 § 2 pkt 1 k.c.). Brak zgody dłużnika powoduje, że umowę uważa się za niezawartą (art. 521 § 1 k.c.).

Po wtóre przejęcie długu może nastąpić przez umowę między dłużnikiem a osobą trzecią za zgodą wierzyciela, którego oświadczenie obejmujące zgodę

na przejęcie długu może być złożone którejkolwiek ze stron w formie pisemnej pod rygorem nieważności (art. 519 § 2 pkt 2 w związku z art. 522 k.c.). [...] Wystawienie i wręczenie wierzycielowi weksla własnego powyższego wymagania nie spełnia. Przede wszystkim oświadczenie pisemne zawarte na dokumencie zwanym wekslem, będące podstawą zobowiązania wekslowego, nie jest umową, lecz jednostronną czynnością prawną. Weksel własny bowiem jest pisemnym bezwarunkowym przyrzeczeniem zapłaty określonej sumy pieniężnej na rzecz osoby, która weksel posiada. Jest to sformalizowany zapis długu podlegający prawu wekslowemu.

Uchwała SN z 17 października 1979 r., III CZP 68/79, OSNCP 1980, nr 4, poz. 67.

4. TEZA:

Przepisy kodeksu cywilnego o zmianie dłużnika (art. 519–526 k.c.) nie mają zastosowania do obowiązków podatkowych.

Wyrok SN z dnia 28 czerwca 2002 r., I CKN 841/00, OSNC 2003, nr 6, poz. 91; OSP 2003, nr 4, poz. 53 z aprobującą glosą R. Masalskiego.

5. TEZA:

Artykuł 512 k.c. stosuje się do dokonanego za zgodą cedenta i dłużnika rozwiązania umowy stanowiącej podstawę przelanej z góry wierzytelności.

Wyrok SN z 6 listopada 2003 r., II CK 16/02, OSNC 2004, nr 12, poz. 202.

6. TEZA:

Jeżeli umowa przelewu jest ważna, to pomimo braku pisemnego zawiadomienia o przelewie pochodzącego od cedenta, dłużnik, spełniając świadczenie do rąk cesjonariusza, zwalnia się z zobowiązania wobec cedenta (art. 515 k.c.).

Wyrok SN z 30 czerwca 2005 r., IV CK 768/04, MoP 2006, nr 16, s. 864.

XXIV. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika

1. Celowość instytucji ochrony wierzyciela:

- ◆ mimo zaciągnięcia zobowiązania dłużnik może dokonywać czynności zobowiązujących i rozporządzających, co wpływa na stan jego majątku;
- ◆ dłużnik odpowiada osobiście całym majątkiem, lecz dla wierzyciela ważny jest stan tego majątku w chwili egzekucji;
- ◆ przypadki nieuczciwości dłużnika;

- ♦ wierzyciel wcześniejszy nie ma pierwszeństwa przed wierzycielem późniejszym.
2. Prawo rzymskie:
- ♦ *fraus creditorum* (delikty prawa pretorskiego); wierzyciel mógł zaczepić skuteczność takich rozporządzeń za pomocą *restitutio in integrum* lub *interdictum fraudatorium* skierowanych przeciwko osobie, która świadomie nabyła majątek od upadłego dłużnika;
  - ♦ *actio Pauliana* (w prawie justyniańskim); skarga przeciw osobie, która odniosła korzyść z nieuczciwych rozporządzeń majątkiem przez dłużnika; pozwany powinien być świadomy intencji dłużnika przy rozporządzeniach odpłatnych; przy nieodpłatnych odpowiadał, nawet jeśli był w dobrej wierze.
3. Przesłanki ochrony:
- ♦ chroniona wierzytelność:
    - wierzytelność ze stosunku cywilnoprawnego (roszczenie ZUS o składki),
    - wierzytelność zaskarżalna – nie są zaskarżalne wierzytelności: z zakładów i gier, żądanie o charakterze moralnym czy obyczajowym (art. 411, 413 k.c.); wierzytelność nie musi być wymagalna w chwili wniesienia pozwu, ale powinna być wymagalna w dacie wyrokowania,
    - wierzytelność pieniężna: pierwotnie lub następczo pieniężna:
      - wierzyciel nie może domagać się wydania rzeczy lub wykonania usługi,
      - wydania rzeczy można ewentualnie dochodzić na podstawie art. 59 k.c., *ius ad rem*;
  - ♦ czynność dłużnika:
    - ochrona służy przed skutkami czynności prawnych dłużnika, zarówno jednostronnymi, jak i dwustronnymi; podstawą pozwu może być nawet milczenie dłużnika, jeśli = oświadczeniu woli; wątpliwe czy samo zaniechanie, np. niewniesienie pozwu, może być podstawą powództwa o ochronę wierzyciela,
    - osobą dokonującą czynności prawnych ma być dłużnik, czyli osoba już zobowiązana wobec wierzyciela, również dłużnik lub poręczyciel.
  - ♦ pokrzywdzenie wierzyciela:
    - pokrzywdzenie wierzyciela obiektywnym skutkiem czynności prawnej; czasem, ale nie zawsze, zamierzonym (art. 527 § 1 k.c.),
    - pokrzywdzenie (art. 527 § 2 k.c.):

- stan niewypłacalności – egzekucja nie może przynieść zaspokojenia wierzyciela; nie musi być ogłoszona upadłość dłużnika, wystarczy nieskuteczność egzekucji do części majątku dłużnika; nawet jeśli dłużnik wprawdzie ma majątek, ale dany wierzyciel nie może do niego sięgnąć (np. nieruchomości obciążona hipotekami),
  - pogłębienie niewypłacalności,
  - ciężar dowodu spoczywa na wierzycielu (art. 6 k.c.);
  - ♦ świadomość pokrzywdzenia:
    - zdawanie sobie sprawy, że czyn **może** spowodować niemożność zaspokojenia **wszystkich** wierzycieli,
    - zamiar pokrzywdzenia = umyślność; dokonanie przysporzenia, w czasie gdy dłużnik już był niewypłacalny, uzasadnia domniemanie, że dłużnik działał ze świadomością (art. 529 k.c., *praesumptio iuris tantum*),
    - zamiar pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli (art. 530 k.c.);
  - ♦ korzyść osoby trzeciej:
    - korzyść będąca skutkiem dokonania czynności prawnej z dłużnikiem; następuje zwiększenie aktywów osoby trzeciej lub zmniejszenie jej pasywów przy zmniejszeniu majątku dłużnika,
    - osoba trzecia wiedziała lub mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela (art. 527 § 1 k.c.),
    - domniemanie świadomości zachodzi, jeśli osoba trzecia pozostawała w bliskim stosunku z dłużnikiem (art. 527 § 3 k.c.), chodzi o stan faktyczny a niekoniecznie prawnorodzinny (teściowa – konkubina); osoba pozostająca w stałych stosunkach gospodarczych (art. 527 § 4 k.c.),
    - korzyść bezpłatna – zasada słabszej ochrony osób odnoszących korzyści z czynności prawnych darmych (nieodpłatnych) (art. 528 k.c.).
4. Zaskarżenie czynności dłużnika i jego skutki:
- ♦ zaskarżenie czynności prawnej dłużnika:
    - treść żądania pozwu (żądanie ukształtowania stosunku prawnego),
    - sposób dochodzenia (art. 531 § 1 k.c.),
    - pozew o orzeczenie względnej bezskuteczności przeciwko osobie trzeciej,
    - zarzut w procesie wytoczonym przez osobę trzecią,
    - osoba legitymowana biernie = osoba odnosząca korzyść z czynności prawnej dokonanej z dłużnikiem (art. 531 § 1 k.c.) lub

- jej następca prawny pod tytułem ogólnym (spadkobierca) lub
- jej następca prawny pod tytułem szczególnym (art. 531 § 2 k.c.),
- jeśli wiedział o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności za bezskuteczną albo rozporządzenie było nieodpłatne,
- termin dochodzenia roszczenia (art. 534 k.c.) – 5 lat od dokonania czynności, termin zawity (a nie przedawnienie);
- ♦ orzeczenie sądu i jego skutki:
  - organ orzekający – sąd, także sąd polubowny (arbitraż),
  - charakter orzeczenia – konstytutywny (prawokształtujący); zmienia pozycję wierzyciela i osoby trzeciej zgodnie z art. 532 i 533 k.c., powstaje między nimi stosunek zobowiązania, który przedtem nie istniał,
  - wierzyciel uzyskuje prawo zaspokojenia się z przedmiotów (lub wartości), które przeszły z majątku dłużnika do majątku osoby trzeciej; ta osoba musi znieść egzekucję, lecz tylko z przedmiotów, które wyszły z majątku dłużnika lub do niego nie weszły; w przypadku pieniędzy i rzeczy zamiennych wierzyciel może prowadzić egzekucję z całego majątku osoby trzeciej; uprawnienie wierzyciela ma pierwszeństwo przed innymi wierzycielami, ale tylko w stosunku do tych przedmiotów,
  - osoba trzecia może się zwolnić od obowiązku znoszenia egzekucji (*facultas alternativa*) – art. 533 k.c., poprzez:
    - wskazanie innego mienia dłużnika zdatnego do zaspokojenia wierzyciela,
    - zaspokojenia przez nią samą wierzyciela, np. wydanie przedmiotu korzyści.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 527–534).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XIII, § 69).

Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. I, § 3).

Literatura uzupełniająca

Jagielska M., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, C.H. Beck – INP PAN, Warszawa 2009 (rozdz. IX).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Zarówno wtedy, gdy chodzi o uznanie na podstawie art. 59 k.c. za bezskuteczną w stosunku do powoda umowy uniemożliwiającej zadośćuczynienie roszczeniu powoda, jak i wtedy, gdy uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela zmierza na podstawie art. 527 i nast. k.c. do zapewnienia mu ochrony wobec niewypłacalności dłużnika, sentencja wyroku uwzględniającego powództwo powinna określać konkretne roszczenie (art. 59 k.c.) albo konkretną wierzytelność (art. 532 k.c.), których zaspokojeniu ma służyć uznanie umowy lub innej określonej czynności prawnej za bezskuteczną wobec powoda.

Wyrok SN z 13 lutego 1970 r., III CRN 546/69 z glosą A. Ohanowicza, OSP 1971, nr 10.

2. TEZA:

W razie zawarcia umowy, której wykonanie nie tylko czyni całkowicie lub częściowo niemożliwym uczynienie zadość roszczeniu osoby trzeciej, lecz także pociąga ze sobą niewypłacalność dłużnika, można żądać uznania takiej umowy za bezskuteczną w terminie przewidzianym w art. 534 k.c.

Uchwała SN z 5 stycznia 1971 r., III CZP 88/70, OSN 1971, nr 7–8, poz. 131.

3. TEZA:

W sprawie o uznanie czynności dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli za bezskuteczną (art. 527 i nast. k.c.) dopiero data prawomocnego wyroku zapadłego w takiej sprawie stwarza sytuację prawną wymagalności długu.

Wyrok SN z 3 czerwca 1982 r., III CRN 105/82, OSN 1983, nr 1, poz. 14.

4. TEZA:

Przekazanie przez rolnika gospodarstwa rolnego następcy na zasadzie i w trybie ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin [...] może być uznane za bezskuteczne na podstawie przepisów normujących ochronę wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika (art. 527–534 k.c.).

Uchwała SN z 6 lutego 1986 r., III CZP 103/86, OSN 1988, nr 2–3, poz. 33; glosy: A. Lichorowicz, PiP 1986, nr 3; M. Pyziak-Szafnicka, OSP 1988, nr 3.

5. TEZA:

[...] kogo należy objąć pojęciem osoby bliskiej w rozumieniu art. 527 § 3 k.c., zależy od konkretnych okoliczności faktycznych. Zaliczeniu do tych osób w pierwszym rzędzie obok bliskich członków rodziny podlegają będą przyjaciele, koledzy, zaufani pracownicy, podwładni itp. W przypadku zaś, gdy osobą trzecią jest pewna zbiorowość zorganizowana w spółkę handlową z o.o., wy-

starczy istnienie stosunku bliskości w odniesieniu do jednego członka tej zbiorowości, nawet gdy on czynności nie zawierał.

Wyrok SA w Gdańsku z 10 stycznia 1995 r., I ACr 1014/94, OSP 1995, nr 10, poz. 206.

6. TEZA:

Chroniona wierzytelność powinna powstać najpóźniej w chwili wniesienia skargi paulińskiej albo co najmniej istnieć w chwili wyrokowania. Jest to jedna z koniecznych przesłanek roszczenia wynikającego z art. 530 k.c. w zw. z art. 527 § 1 k.c., bez zaistnienia której występuje czasowy brak legitymacji czynnej, ze względu na który powództwo jako przedwczesne podlega oddaleniu.

Wyrok SA w Gdańsku z 30 marca 1995 r., I ACr 73/95, OSA 1995, nr 9, poz. 95.

7. TEZA:

Dla stwierdzenia niewypłacalności dłużnika nie jest konieczne wszczęcie postępowania egzekucyjnego i wykazanie jego nieskuteczności. Wierzyciel może wykazać niewypłacalność dłużnika za pomocą wszelkich dowodów, a nie tylko poprzez przeprowadzenie nieskutecznej egzekucji. [...]

Wyrok SA w Warszawie z 6 grudnia 1996 r., I ACr 853/96, Orzec. SA w Warszawie 1997, nr 3, poz. 23.

8. TEZA:

Niewypłacalność, o której mowa w art. 527 § 2 k.c., to aktualny (w chwili orzekania) brak możliwości wywiązania się ze zobowiązań finansowych. Oznacza on taki obiektywny stan majątku dłużnika, wykazany wszelkimi dostępnymi środkami dowodowymi, w którym egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami k.p.c. nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej od dłużnika.

Dla skuteczności skargi paulińskiej nie jest konieczne, aby w zamiarze dłużnika leżało pokrzywdzenie wierzycieli ani też by zamiar ten skierowany był przeciwko określonemu wierzycielowi. Wystarczy świadomość dłużnika, że czynność prawna przez niego dokonana może spowodować dla ogółu wierzycieli niemożność zaspokojenia się. Świadomość ta musi istnieć w chwili dokonania czynności prawnej.

Wyrok SA w Warszawie z 19 listopada 1997 r., I ACr 737/97, Orzec. SA w Warszawie 1998, nr 4, poz./s. 36.

9. TEZA:

Dłużnik staje się niewypłacalny w wyższym stopniu np. jeżeli nie spełnia wymagalnego świadczenia pieniężnego, a za [...] gotówkę kupuje nieruchomości,

której w konkretnych okolicznościach nie można sprzedać za cenę zapłaconą przez dłużnika.

Wyrok SN z 8 kwietnia 1998 r., III CKN 450/97, OSNC 1998, nr 11, poz. 184.

10. TEZA:

Pokrzywdzenie powstaje na skutek takiego stanu faktycznego, który powoduje niemożność lub utrudnienie albo opóźnienie zaspokojenia wierzyciela. Nie powoduje pokrzywdzenia wierzycieli czynność prawna dłużnika zmniejszająca jego majątek, jeżeli dłużnik w zamian za swoje świadczenie uzyskał ekwiwalent, który nadal znajduje się w jego majątku lub posłużył mu do zaspokojenia wierzycieli.

Wyrok SN z 7 grudnia 1999 r., I CKN 287/98, niepublikowany, M. Sycho-wicz, s. 658.

11. TEZA:

Czy czynność prawna dłużnika krzywdzi wierzycieli, należy ocenić nie według chwili dokonania tej czynności, lecz według chwili jej zaskarżenia.

Wyrok SN z 22 marca 2001 r., V CKN 280/00, LEX nr 52793.

12. TEZA:

Ugoda sądowa, której zawarcie doprowadziło do umorzenia postępowania na podstawie art. 355 § 1 k.p.c., może być zaskarżona przez wierzyciela w drodze skargi paulińskiej (art. 527 i nast. k.c.).

Wyrok SN z 15 października 1999 r., III CKN 388/98, OSNC 2000, nr 4, poz. 75.

**Część szczegółowa prawa zobowiązań
– autorzy poszczególnych rozdziałów**

Błażej Bugajski

Rozdziały:

**VII. Użyczenie, XII. Zabezpieczenie wierzytelności,
XVI. Uгода, XX. Przyrzeczenie publiczne.**

Agnieszka Damasiewicz

Rozdziały:

**XIII. Pożyczka. Depozyt nieprawidłowy. Kredyt konsumencki,
XIV. Umowa rachunku bankowego i gwarancje, XV. Spółka cywilna.**

Aleksandra Nowak-Gruca

Rozdziały:

**II. Sprzedaż, IX. Zlecenie, XI. Umowa komisji,
XIX. Odpowiedzialność, prawo zastawu i przedawnienie roszczeń
utrzymujących hotele i podobne zakłady.**

Jolanta Stadnik-Jędruch

Rozdziały:

**IV. Darowizna i dożywocie, VIII. Umowa o dzieło,
X. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia,
XVII. Umowa przechowania.**

Beata Więzowska-Czepiel

Rozdziały:

**III. Sprzedaż konsumencka, V. Najem i dzierżawa,
VI. Najem lokali mieszkalnych, IX. Zlecenie,
XVIII. Umowa o podróż (usługi turystyczne).**

Część szczegółowa prawa zobowiązań

Informacja wstępna

Ćwiczenia (30 godzin) odbywają się w terminach podanych w harmonogramie. Obecność na ćwiczeniach jest obowiązkowa i sprawdzana.

Tematy ćwiczeń i podstawowa literatura są podane niżej. Szczegółowe tematy ćwiczeń wraz ze wskazaniem literatury i orzecznictwa oraz kasusów do rozwiązania będą podawane z odpowiednim wyprzedzeniem, umożliwiającym przestudiowanie literatury i orzecznictwa oraz przygotowanie rozwiązania kasusów.

Podstawowa literatura

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XIV–XLVI).

Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (Księga trzecia. Zobowiązania, tytuły XI–XXVIII).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008.

PROGRAM ĆWICZEŃ

I. Część szczegółowa zobowiązań

1. Pojęcie części szczegółowej zobowiązań.
2. Umowy zobowiązaniowe i inne stosunki prawne uregulowane w księdze trzeciej k.c.
3. Pozakodeksowe umowy zobowiązaniowe.

4. Pojawienie się nowych typów umów zobowiązaniowych wykształconych w praktyce obrotu lub kreowanych przez ustawodawcę.
5. Syntetyka części szczegółowej zobowiązań i jej znaczenie.

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (§ 4 i § 70).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (§ 1–3).

II. Sprzedaż

1. Pojęcie sprzedaży.
2. Zawarcie umowy sprzedaży.
3. Prawa i obowiązki stron.
4. Rękojmia za wady.
5. Gwarancja jakości.
6. Przedawnienie roszczeń.
7. Szczególne rodzaje sprzedaży:
  - ◆ sprzedaż na raty,
  - ◆ zastrzeżenie własności rzeczy sprzedanej; sprzedaż na próbę,
  - ◆ prawo odkupu,
  - ◆ prawo pierwokupu.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 535–602).

Literatura podstawowa (podręczniki)

Banaszczyk Z., [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz do art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 535–602).

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XIV).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. II, § 4).

Literatura uzupełniająca

Gózdź K., *Zawarcie umowy gwarancyjnej (art. 353¹ k.c.)*, cz. 1–2, MoP 2009, nr 2–3.

Katner W.J., Banaszczyk Z., Brzozowski A., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, wyd. 2, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. I, § 1–13).

Żuławska C., [w:] G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, J. Gudowski, K. Kolański, M. Sychowicz, T. Wiśniewski, C. Żuławska, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 2, red. G. Bieniek, wyd. 9, LexisNexis, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 535–602).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Treść umowy sprzedaży strony mogą ustalić według swego uznania, byleby nie sprzeciwiała się właściwości (naturze) stosunku prawnego, ustawie ani zasadom współżycia społecznego (art. 353¹ k.c.).

Wyrok SN z 6 lutego 2002 r., III RN 205/00, Legalis.

2. TEZA:

Cena stanowi element przedmiotowo istotny (cechę konstytutywną) umowy sprzedaży. Jeżeli w umowie sprzedaży występuje brak określenia ceny, to czynność prawna jest nieważna. Sprzeczność z prawem zawartego w umowie sprzedaży postanowienia o cenie powoduje, że cała umowa z powodu sprzeczności z prawem jest nieważna.

Wyrok SN z 5 lutego 2002 r., II CKN 726/00, Legalis; glosa T. Justyńskiego, PS 2004, nr 4, s. 147.

3. TEZA:

Niezbędnym elementem umowy sprzedaży jest określenie ceny. Cena nie musi być oznaczona wyłącznie przez podanie konkretnej kwoty, ale również przez wskazanie podstaw do jej ustalenia. Jednakże podstawy takie muszą być stabilne i konkretne, określone w sposób stanowczy i jednoznaczny, nieoznaczenie ich we wskazany sposób oznacza nieważność umowy sprzedaży.

Wyrok SN z 2 grudnia 2004 r., V CK 291/04, Legalis.

4. TEZY:

(1) Ustalenie ceny w umowie sprzedaży z naruszeniem prawa lub zasad współżycia społecznego nie uzasadnia żądania zmiany tak ustalonej ceny, lecz skutkować musi uznaniem całej umowy za nieważną (art. 535 k.c. w zw. z art. 58 k.c.).

(2) Dla ważności umowy sprzedaży nie jest wymagane, aby cena ustalona w umowie odpowiadała ściśle obiektywnej wartości przedmiotu sprzedaży. Może być niższa lub wyższa, byle stanowiła w rozumieniu kontrahentów ekwiwalent zbywanej rzeczy.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 7 maja 1991 r., I ACr 127/91, Legalis.

5. TEZA:

Wydanie kupującemu towaru jest przede wszystkim czynnością faktyczną, która może być wykazywana w procesie wszelkimi środkami dowodowymi. Nie zmienia tego okoliczność, że stanowiąc wykonanie zobowiązania, jest to zarazem czynność prawna. Działanie takie zmierza bowiem do wywołania skutku prawnego w postaci całkowitego lub częściowego umorzenia zobowiązania.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 28 grudnia 2005 r., I ACa 735/05, OSA 2007, nr 8, poz. 25.

6. TEZA:

Sprzedaż rzeczy przez kupującego nie powoduje przejścia na nabywcę uprawnień z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy; kupujący może jednak przenieść na nabywcę uprawnienia do żądania obniżenia ceny, usunięcia wady lub dostarczenia rzeczy wolnej od wad.

Uchwała siedmiu sędziów SN z 5 lutego 2004 r., III CZP 96/03; OSNC 2004, nr 6, poz. 88; glosa K. Kocha, MoP 2007, nr 3, s. 156.

7. TEZA:

Pojęciu „wydania rzeczy” w rozumieniu art. 535 k.c. odpowiada stan opisany w art. 348 KC, który z fizycznym wydaniem rzeczy zrównuje wydanie dokumentów, umożliwiające rozporządzanie rzeczą.

Wyrok SN z 28 lutego 2003 r., V CKN 1701/00, MoP 2005, nr 18.

8. TEZA:

Jeżeli nie zastrzeżono inaczej, cena towarów wydanych kupującemu wraz z fakturą przez sprzedawcę staje się wymagalna w dacie ich odbioru.

Uchwała SN z 18 listopada 1994 r., III CZP 144/94, OSNC 1995, nr 3, poz. 47.

9. TEZA:

Wcześniejsza data produkcji pojazdu niż wymieniona w dowodzie rejestracyjnym jest wadą fizyczną w rozumieniu art. 556 § 1 k.c. W istocie bowiem samochód, jako starszy, nie ma właściwości, o której istnieniu sprzedający zapewniali kupującego, a która w istotny sposób wpływa na wolnorynkową wartość pojazdu.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 8 grudnia 1998 r., I ACa 473/98, OSA 1999, nr 5, poz. 20.

10. TEZA:

Roszczenie o zapłatę ceny staje się wymagalne z chwilą spełnienia przez sprzedającego świadczenia niepieniężnego, chyba że strony oznaczyły w umowie sprzedaży inny termin jej uiszczenia (art. 455 i art. 476 § 1 w zw. z art. 488 § 1 KC).

Wyrok SN z 2 września 1993 r., II CRN 84/93, OSNC 1994, nr 7, poz. 158; glosa W. Kantera, „Glosa” 1995, nr 1.

Kazusy

1. Michał, po wcześniejszej jeździe próbnej, kupił od Marioli używany samochód marki Mercedes, rok produkcji 2002, za kwotę 50 tys. zł. Po przejechaniu nim 8 tys. kilometrów okazało się, że samochód ma poważną wadę silnika, wymagającą gruntownego remontu. Ponadto podczas przeglądu mechanik odkrył, iż faktyczny rok produkcji samochodu to 2001. W związku z powyższym Michał w pozwie przeciwko Marioli wniósł o zasądzenie kwoty 50 tys. zł tytułem zwrotu ceny za samochód oraz kwoty 5 tys. zł tytułem naprawienia szkody, jakiej doznał z powodu zawarcia umowy. W uzasadnieniu żądania pozwu podniósł, że samochód ma poważną wadę mechaniczną, a ponadto rok produkcji samochodu jest starszy, niż zadeklarowany przez Mariolę. W odpowiedzi na pozew Mariola wniosła o oddalenie powództwa, zarzucając, że samochód był sprawny, o czym kupujący mógł się przekonać podczas jazdy próbnej. A ponadto kupił samochód używany, po okazym cenie, a wada ujawniła się dopiero po dłuższej eksploatacji.

► Proszę ocenić żądania stron.

2. Sergiusz po przeczytaniu w gazecie artykułu pt. *Zarabiaj samodzielnie* postanowił zostać biznesmenem. Zdecydował się zacząć od sprzedaży lodów. Po dopełnieniu formalności, już jako przedsiębiorca, wynajął niewielkie pomieszczenie w kamienicy. Następnie w pobliskiej hurtowni zakupił urządzenie do robienia lodów typu „świderki”. Do zakupu sprzedawca dołączył dokument gwarancyjny, z którego wynikało, że producent poprzez zobowiązanie się do nieodpłatnych napraw udziela na urządzenie gwarancji na okres 24 miesięcy. Sergiusz zaczął sprzedawać lody, a że lato było upalne, nie narzekał na brak klientów. Niestety, po trzech tygodniach urządzenie się zepsuło. Przerażony utratą przychodów Sergiusz udał się do hurtowni i żądał niezwłocznej wymiany urządzenia. Pracownik hurtowni ze spokojem stwierdził: „Ma pan gwarancję, to my wymienić nie możemy. Trzeba jechać do producenta i prosić o naprawę. Ale to potrwa około miesiąca”.

► Proszę ocenić, jakie uprawnienia/roszczenia przysługują w tej sytuacji Sergiuszowi.

3. Roman kupił od Bogdana rower górski, ale po kilku miesiącach potrzebował gotówki, więc sprzedał go Arturowi (rower nie był używany). Po pierwszej przejażdżce Artur zorientował się, że rower ma zepsute przerzutki. Zdeenerwowany tym odkryciem Artur udał się do Romana i zażądał naprawy usterek albo obniżenia ceny. Roman ze spokojem oświadczył, że ani razu na rowerze nie jeździł i w związku z tym sprawa go nie dotyczy.

► Proszę ocenić stan prawny.

4. Działając w imieniu spółki Xerox sp. z o.o., jej prezes, Marian, zakupił w hurtowni XYZ dziesięć kserokopiarek. Po miesiącu okazało się, że dwie z nich mają poważną wadę uniemożliwiającą ich dalszą eksploatację. Dwa dni później prawnik obsługujący spółkę wysłał do hurtowni XYZ listem poleconym pismo, w którym zawiadomił o wadzie i zażądał niezwłocznego dostarczenia kserokopiarek wolnych od wad. Miesiąc później zdenerwowany brakiem sprzętu Marian osobiście udał się do hurtowni i oświadczył, iż wobec powyższego odstępuje od umowy co do wszystkich urządzeń. Kierownik hurtowni stwierdził, że w ciągu dwóch tygodni dostarczy Marianowi naprawione kserokopiarki. Niezadowolony z takiego obrotu sprawy Marian udał się po poradę do prawnika.

► Jakiej porady powinien udzielić Marianowi prawnik?

5. Bogdan kupił od Oliwi używany samochód po bardzo atrakcyjnej cenie. Oliwia przedstawiła dokumenty, z których wynikało, że samochód ma 2 lata i 25 tys. km przebiegu. Po miesiącu podczas przeglądu u znajomego mechanika Bogdan dowiedział się, że stan licznika został zaniżony, gdyż samochód ma 120 tys. km przebiegu. W związku z powyższym Bogdan, nie szczędząc Oliwii przykrych słów, zażądał obniżenia ceny do realnej wartości samochodu z takim przebiegiem.

► Proszę wskazać, jakie uprawnienia/roszczenia przysługują w tej sytuacji Bogdanowi.

► Proszę ocenić, czy w związku z realizacją żądania obniżenia ceny można się domagać ustalenia jej na realnym, rynkowym poziomie oraz na kim spoczywa ciężar dowodu co do faktycznego stanu licznika.

6. Michał był znany w całej okolicy jako właściciel kłaczy Basi, która odznaczała się niezwykle urodą i inteligencją. Pewnego dnia zjawił się u Michała znany hodowca koni, Alfred, i zaproponował za kłacz 100 tys. zł. Po kilku dniach namyślił Michał, nie bez żalu, zgodził się sprzedać konia Alfredowi, wymuszając wcześniej na nim zapewnienie, że otoczy ją szczególną opieką. Panowie umówili się, że zapłata ceny nastąpi przy odbiorze. Przewóz kłaczy Alfred powierzył zaprzyjaźnionemu przewoźnikowi bydła. Niestety podczas transportu doszło do wypadku, w wyniku którego kłacz została poważnie ranna. Wobec powyższego Alfred odmówił zapłacenia Michałowi kwoty 100 tys. zł, twierdząc, że za ranną

klacz może dać jedynie 20 tys. zł. Michał ze łzami w oczach odmówił, bo zrozumiał, że Basia, nawet ranna, warta jest dla niego więcej niż umówiona cena.

► Proszę ocenić stan prawny.

7. Zimą Ania kupiła od Moniki używaną sokowirówkę za kwotę 120 zł, przy czym zastrzegła, że odbierze ją dopiero wczesnym latem. Wiosną do mieszkania Moniki włamali się złodzieje, a ponieważ nie odnaleźli w mieszkaniu Moniki zbyt wielu wartościowych przedmiotów, zabrali sokowirówkę. Ania, kiedy dowiedziała się o całym zdarzeniu, mimo iż z całego serca współczuła Monice, zażądała zwrotu zapłaconej ceny.

► Proszę ocenić zasadność żądania Ani.

III. Sprzedaż konsumencka

1. Zakres zastosowania ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej.
2. Podstawowe obowiązki sprzedawcy wynikające z umowy sprzedaży konsumenckiej.
3. Pojęcie niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową.
4. Odpowiedzialność sprzedawcy w razie niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową.
5. Uprawnienia kupującego z tytułu niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową.
6. Terminy dla realizacji uprawnień z tytułu niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową.
7. Roszczenie zwrotne sprzedawcy.
8. Gwarancja przy sprzedaży konsumenckiej.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. Nr 141, poz. 1176 ze zm.).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XIV, § 72).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. II, § 4 ust. X i XI).

Literatura uzupełniająca

Pecyna M., *Ustawa o sprzedaży konsumenckiej. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007.

Pisuliński J., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajska, wyd. 2, C.H. Beck, Warszawa 2004 (s. 156–214).

Orzecznictwo

1. TEZY:

(1) Towar konsumpcyjny jest niewątpliwie niezgodny z umową sprzedaży, gdy nabywca nie ma możliwości swobodnego z niego korzystania w związku z niewywołaniem w następstwie wady prawnej jej skutku rozporządzającego, czyli braku nabycia przez kupującego własności rzeczy.

(2) Obowiązek zbadania, czy pojazd nie ma sfalszowanych numerów identyfikacyjnych, tj. czy nie został skradziony, spoczywa na komisancie, skoro ma dostarczyć konsumentowi towar zgodny z umową. Sprzedawca nie może zwolnić się od odpowiedzialności przez wykazanie, że zaproponował kupującemu zbadanie towaru, a ten odmówił tego dokonać.

Wyrok SN z 3 grudnia 2008 r., V CSK 293/08, LEX nr 484687.

2. TEZA:

Dla oceny możliwości wprowadzenia konsumentów w błąd zapisami na tablicach informacyjnych zawieszonych w punkcie obsługi klienta jednostki handlowej należy przyjąć model konsumenta wyedukowanego, rozważnego, krytycznego, świadomego swoich praw.

Wyrok SA w Warszawie z 22 sierpnia 2007 r., VI ACa 414/07, Apel.-W-wa 2009, nr 1, poz. 6.

Kazusy

1. Ireneusz B., przedsiębiorca z branży budowlanej, osiągnął w 2010 r. spore zyski z prowadzonej działalności. W związku z tym postanowił w lutym 2010 r. sprawić swojej żonie prezent i kupić dla niej samochód w salonie samochodowym „Automoto”. W niedługim czasie po zakupie ujawniła się istotna wada układu chłodniczego, która została usunięta w serwisie gwarancyjnym producenta pojazdu (samochód objęty został trzyletnią gwarancją producenta). Podczas dalszego używania okazało się, że samochód posiada wadę silnika, która uniemożliwia jego normalną eksploatację. W związku z powyższym Ireneusz B. postanowił dochodzić swoich roszczeń wobec sprzedawcy.

► Czy i ewentualnie jakie roszczenia przysługują Ireneuszowi B.?

2. Iwona C. usłyszała w radiu reklamę terakoty znanego producenta, w której ten zapewniał, że jego produkty są nie tylko niebywale estetyczne, ale ponadto wytrzymałe na mróz nawet do -30 stopni Celsjusza. Iwona C. zamierzała wymienić starą terakotę na tarasie. Udała się do sklepu i tam kupiła 25 m^2 terakoty z reklamy. Zimą na terakocie pojawiły się pęknięcia już przy temperaturze -20 stopni Celsjusza. Iwona C. poinformowała o tym fakcie sprzedawcę, ten jednak oświadczył, że Iwona C. powinna dochodzić roszczeń wobec producenta, gdyż to on jest odpowiedzialny za treść reklamy, którą umieścił w radiu.

► Czy sprzedawca ma rację?

3. Jan L. 22 maja 2010 r. zakupił w sklepie ze sprzętem elektronicznym prowadzonym przez Lucynę Z. telewizor z zestawem kina domowego. W cenę zakupu wliczona była usługa dostarczenia i zamontowania sprzętu w domu klienta. Podczas używania sprzętu okazało się, że zestaw nie działa tak, jak powinien. Jan L. 31 czerwca 2010 r. wystosował pismo do Lucyny Z., w którym poinformował ją o stwierdzonych nieprawidłowościach, żądając jednocześnie wymiany sprzętu na wolny od wad. 15 sierpnia 2010 r. Lucyna Z. zadzwoniła do Jana L. z informacją, że powinien umówić się z wyznaczonym przez Lucynę pracownikiem, Piotrem S., w celu ustalenia terminu potwierdzenia usterek sprzętu. 20 sierpnia 2010 r. Piotr S. zjawił się w domu Jana L. i po obejrzeniu sprzętu uznał, że powodem usterki jest zbyt intensywna eksploatacja sprzętu przez Jana L., który za często go używał.

► Oceń stan prawny.

4. Kamila R. nabyła w sklepie ze sprzętem komputerowym „Compic” prowadzonym przez Tomasza J. nowy laptop. Przed zakupem sprzedawca wręczył Kamili R. regulamin sklepu, zgodnie z którym każda umowa zawarta w sklepie „Compic” powinna zostać zawarta w formie pisemnej. Zaaferowana zakupem sprzętu Kamila R. przy dokonywaniu płatności zapomniała jednak o regulaminie, a obsługująca ją kasjerka nie spisała z nią umowy. Po paru miesiącach używania laptop przestał funkcjonować. Kamila R. udała się do sklepu „Compic” i oświadczyła, że zwraca zepsuty sprzęt oraz żąda zwrotu zapłaconej ceny. Tomasz J. stwierdził jednak, że Kamili R. nie przysługują wobec niego żadne roszczenia, gdyż nie może ona udowodnić faktu zakupienia laptopa w sklepie „Compic” ze względu na to, że nie posiada odpowiedniej umowy.

► Oceń zasadność twierdzeń Tomasza J.

5. Zofia K. kupiła nową pralkę w sklepie AGD prowadzonym przez Janinę J. Do pralki dołączony był dokument gwarancyjny wystawiony przez producenta. Po miesiącu używania pralka zaczęła źle działać. W związku z tym Zofia K. złożyła u sprzedawcy pismo reklamacyjne z tytułu niezgodności towa-

ru konsumpcyjnego z umową, w którym zażądała naprawy pralki. Janina J. uwzględniła reklamację, jednak przez trzy miesiące zwlekała z dokonaniem jakichkolwiek czynności związanych z naprawą. Wobec powyższego Zofia K. wyznaczyła Janinie J. miesięczny termin na naprawę. Po jego bezskutecznym upływie Zofia K. w piśmie do Janiny J. odstąpiła od umowy i wskazała swój rachunek bankowy, na który Janina J. miała przelać pieniądze – zwrot ceny za towar. Niedługo potem Zofia K. dowiedziała się, że Janina J. znajduje się w trudnej sytuacji finansowej i najprawdopodobniej będzie zmuszona zamknąć swój sklep. Zofia K. postanowiła zatem dochodzić swoich roszczeń wynikających z gwarancji i w piśmie skierowanym do producenta zażądała wymiany pralki na nową, wolną od wad.

► Oceń stan prawny.

6. Konrad K. remontował salon w swoim domku jednorodzinny. W sklepie „Stylowe Wnętrza” otrzymał od sprzedawcy próbki tapet, z których wybrał jedną, idealnie pasującą do mebli i zasłon. Wrócił do sklepu i zakupił 20 rolek tapety odpowiadającej numerowi serii okazanej przez sprzedawcę próbki. W domu okazało się, że tapeta jest dużo jaśniejsza niż próbka, którą wcześniej otrzymał. Konrad K. wrócił do sklepu, chcąc zwrócić tapetę. Sprzedawca twierdzi, że nie przyjmuje zwrotu zakupionego towaru, a Konrad K. powinien się liczyć z tym, że odcień tapety może być nieco inny od próbki.

► Oceń zasadność twierdzeń sprzedawcy.

IV. Darowizna i dożywocie

1. Umowa darowizny:

- ◆ przedmiot umowy darowizny,
- ◆ zawarcie umowy darowizny, forma umowy,
- ◆ prawa i obowiązki stron,
- ◆ odwołanie darowizny,

2. Umowa dożywocia:

- ◆ pojęcie dożywocia i jego funkcja społeczna (alimentacyjna),
- ◆ zawarcie umowy o dożywocie, forma umowy,
- ◆ obowiązki i prawa nabywcy nieruchomości,
- ◆ obowiązki i prawa zbywcy nieruchomości,
- ◆ uprawnienia dożywotnika,
- ◆ dożywotnik (dożywotnicy) i jego (ich) uprawnienia,
- ◆ rozwiązanie umowy o dożywocie.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 888–902 oraz art. 908–916).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXXVII i XXIX).

Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 888–902 i 908–916).

Radwański Z., Panowicz-Lipska K., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. II, § 6 i rozdz. VII, § 34).

Literatura uzupełniająca

Safian M., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 888–902).

Skowrońska-Bocian E., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 908–916).

Stecki L., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. V).

System prawa prywatnego, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. XII).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Wydanie rzeczy ruchomej stanowiącej przedmiot darowizny może nastąpić nie tylko przez jej fizyczne przekazanie obdarowanemu, ale także sposobami wskazanymi w art. 348 zdanie drugie oraz art. 349–351 k.c.

Orzeczenie SN z 23 września 2004 r., III CK 382/03, OSNC 2005, nr 7–8, poz. 147.

2. TEZA:

Ukryta pod pozorną darowizną umowa sprzedaży nieruchomości nie czyni zadość wymaganiu formy aktu notarialnego (art. 158 zdanie pierwsze k.c.) dla umowy sprzedaży także wtedy, gdy w formie tej nastąpiła pozorna darowizna. Umowa taka jest zawsze nieważna (art. 73 § 2 zdanie pierwsze k.c.).

Orzeczenie SN z 12 października 2001 r., V CKN 631/00, OSNC 2002, nr 7–8, poz. 91.

3. TEZA:

Oświadczenie odwołujące darowiznę nieruchomości z powodu rażącej niewdzięczności nie powoduje przejścia własności nieruchomości z obdarowanego na darczyńcę, lecz stwarza jedynie obowiązek zwrotu przedmiotu odwołanej darowizny stosownie do przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Orzeczenie SN z 7 stycznia 1967 r., III CZP 32/66, OSNC 1968, nr 12, poz. 199.

4. TEZA:

Okoliczność, że darowizna została dokonana na rzecz obojga małżonków i przedmiot darowizny wszedł do ich majątku wspólnego, nie stoi na przeszkodzie odwołania darowizny w stosunku do jednego tylko małżonka. W wypadku takim uważa się, że z chwilą skutecznego odwołania darowizny rzecz darowana przestała wchodzić do majątku wspólnego, a udział w niej małżonka, w stosunku do którego darowizna nie została odwołana, staje się jego majątkiem odrębnym.

Orzeczenie SN z 18 lutego 1969 r., III CZP 133/68, OSNC 1969, nr 1, poz. 193.

5. TEZA:

Darczyńca lub jego spadkobierca nie może odwołać darowizny po śmierci obdarowanego, nawet jeżeli termin określony w art. 899 § 3 k.c. jeszcze nie upłynął. Przyczyną odwołania może być rażąca niewdzięczność obdarowanego, a nie jego spadkobierców.

Orzeczenie SN z 7 listopada 2002 r., II CKN 1395/00, OSNC 2004, nr 3, poz. 43.

6. TEZA:

Rozwiązanie umowy o dożywocie nie jest dopuszczalne po zbyciu nieruchomości obciążonej dożywociem (art. 914 k.c. w związku z art. 913 k.c.).

Orzeczenie SN z 17 marca 2004 r., II CK 91/03, OSNC 2005, nr 3, poz. 52.

7. TEZA:

Cechą wspólną wszystkich zaszłości, jakie kwalifikują wypadek z art. 913 § 2 k.c. jako „wyjątkowy”, jest krzywdzenie dożywotnika, agresja i zła wola po stronie jego kontrahenta, a nie samo negatywne nastawienie dożywotnika do kontrahenta.

Orzeczenie SN z 9 kwietnia 1997 r., III CKN 50/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 133.

Kazusy

1. Nowak złożył Kowalskiemu ofertę w formie aktu notarialnego zawarcia umowy darowizny gruntu rolnego. Kowalski następnego dnia złożył oświadczenie w formie aktu notarialnego, że przyjmuje darowiznę, w związku z czym Nowak udostępnił Kowalskiemu grunt, na którym ten zaczął gospodarować.

▶ Czy Nowak może odzyskać grunt?

2. Mateusz podarował swojemu synowi Markowi zabudowaną nieruchomość. Ten ostatni zamiast okazać ojcu wdzięczność, przesiadywał niemal codziennie w miejscowym barze i tam wobec kolegów publicznie obrażał ojca, wypominając mu, że mógł mu podarować znacznie więcej. Mateusz, dowiedziawszy się o postępowaniu syna, udał się do miejscowego proboszcza i zamówił mszę w intencji nawrócenia syna. Msza miała odbyć się w niedzielę. W czwartek Marek kompletnie pijany obraził ojca, a ten następnego dnia wręczył synowi pismo, w którym odwoływał darowiznę.

▶ Oceń stan faktyczny. Czy doszło do odwołania darowizny?

3. Bronisław podarował Grzegorzowi nieruchomość gruntową. W treści aktu notarialnego zostało zaznaczone, że wydanie nieruchomości nastąpi dopiero za dwa miesiące, gdyż darczyńca chciał do tego czasu zebrać z pola plony. Tydzień po zawarciu umowy pożar strawił cały majątek Bronisława.

▶ Czy w powyższej sytuacji istnieje możliwość odwołania darowizny?

▶ Jak wyglądałaby sytuacja, gdyby nastąpiło wydanie obdarowanemu nieruchomości?

4. Kamil podarował swojej pełnoletniej wnuczce Katarzynie atrakcyjną działkę budowlaną (forma: akt notarialny), obciążając ją obowiązkiem przyjęcia na utrzymanie jego pięćdziesięcioletniej siostry, Marii. Po zamieszkaniu Marii w domu Katarzyny i jej męża Tadeusza małżonkowie zaczęły znęcać się psychicznie i fizycznie nad Marią, tak że w końcu targnęła się ona na swoje życie. Dwa lata po śmierci Marii Kamil dowiedział się o fakcie znęcania się nad siostrą. Jego zdaniem powyższa okoliczność stanowiła bezpośrednią przyczynę samobójstwa. Miesiąc później Kamil w liście skierowanym do Krystyny odwołał dokonaną na jej rzecz darowiznę nieruchomości. Po tygodniu małżonkowie nadesłali następującą odpowiedź:

„Drogi Dziadku

Fakt odwołania przez Ciebie darowizny nie ma żadnego prawnego znaczenia. Po pierwsze, darowana działka weszła w skład wspólnego majątku mojego i mojego męża. W konsekwencji odwołanie darowizny tylko w stosunku do mnie nie odnosi skutku, drugie, zgodnie z przepisami k.c. odwołanie

darowizny jest możliwe tylko w przypadkach szczególnych, które tu nie występują. Po trzecie, nawet gdyby było możliwe odwołanie darowizny, to i tak został przekroczony termin do skorzystania z tego uprawnienia. Po czwarte, dokonana przez Ciebie darowizna czyniła zadość obowiązkowi wynikającemu z zasad współżycia społecznego – przecież przez całe lata, będąc u Ciebie na wakacjach, pomagałam Ci. Po piąte, działkę, którą mi podarowałeś, już sprzedałam”.

- ▶ Oceń stan faktyczny:
  - Oceń zasadność argumentów przytoczonych w liście.
  - Określ skutki prawne wynikające ze skutecznego odwołania darowizny.
  - Wskaż sytuacje, w których przedmiot darowizny może wejść do wspólnego majątku małżonków.
  - Czy jest możliwe odwołanie darowizny, gdy tylko jednemu małżonkowi można postawić zarzut rażącej niewdzięczności, a jeżeli tak, to jakie są jego konsekwencje prawne?
  - Czy byłoby możliwe odwołanie darowizny po śmierci Kamila, jeżeli ten w testamencie powołał do całego spadku swojego syna Floriana?
- 5. Teresa zawarła z wnukiem umowę dożywocia i przekazała mu dom jednorodzinny będący jej własnością, licząc na opiekę i wsparcie z jego strony. Okazało się jednak, że ten sprzedał nieruchomości. Prawo dożywocia nie było ujawnione w księdze wieczystej. Wnuk uważa, że nie jest już do niczego zobowiązany względem babci. Nabywca nieruchomości uchyla się od obowiązku wykonania dożywocia, powołując się na brak wpisu w księdze wieczystej.
- ▶ Oceń sytuację prawną.
- 6. Prawo dożywocia zostało ustanowione na rzecz małżeństwa Kowalskich, którzy przenieśli własność nieruchomości na swoją córkę. Przed samą śmiercią pan Kowalski postanowił przenieść swoje uprawnienie z tytułu dożywocia na brata, który przebywał w domu opieki.
- ▶ Czy córka ma obowiązek zaopiekowania się wujkiem?
- 7. Zenon zawarł ze swoim bratankiem Janem i jego rodziną umowę dożywocia, przekazując tą umową dom jednorodzinny. Zgodnie z umową Zenon zamieszkał razem z bratankiem, który dostarczał mu środków utrzymania, jednocześnie się nim opiekując. Jednakże dłuższe przebywanie z Zenonem okazało się uciążliwe nie tylko dla Jana, ale przede wszystkim dla jego rodziny. Zenon nie przepadał za żoną Jana i często jej to okazywał. Jan, nie mogąc nadal znosić zaistniałej sytuacji, zwrócił się o poradę prawną.
- ▶ Jaka powinna być jej treść?

V. Najem i dzierżawa

1. Umowa najmu:
  - ◆ pojęcie najmu,
  - ◆ przedmiot najmu,
  - ◆ prawa i obowiązki stron,
  - ◆ zawarcie umowy najmu i zakończenie najmu.
2. Umowa dzierżawy:
  - ◆ pojęcie dzierżawy,
  - ◆ przedmiot dzierżawy,
  - ◆ prawa i obowiązki stron, dzierżawa nieruchomości rolnej,
  - ◆ czynsz, jego wysokość i ustalenie,
  - ◆ zawarcie umowy dzierżawy i zakończenie dzierżawy.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 659–679 oraz art. 693–709).

Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz.U. Nr 64, poz. 592 ze zm.).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XX–XXI).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. III, § 8, § 9 ust. I i § 10).

Literatura uzupełniająca

Lichorowicz A., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (s. 155–222).

Panowicz-Lipska J., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (s. 8–70).

Pietrzykowski K., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (s. 418–450).

Szachułowicz J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (s. 490–524).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Termin końcowy umowy zawartej na czas określony może oznaczać określone w niej zdarzenie; jednakże tylko takie zdarzenie można traktować jako termin ustania stosunku najmu, którego nastąpienie w przyszłości jest – w ramach rozsądnych ludzkich oczekiwań – oczywiście pewne.

Wyrok SN z 30 sierpnia 1990 r., IV CR 236/90, OSNC 1991, nr 10–12, poz. 125.

2. TEZA:

Postanowienie umowy najmu zawartej na czas określony przewidujące możliwość wypowiedzenia tej umowy z „ważnych przyczyn” mieści się w hipotezie art. 673 § 3 k.c.

Uchwała SN z 21 listopada 2006 r., III CZP 92/06, OSNC 2007, poz. 102.

3. TEZA:

Jeżeli strony w zamiarze zapobieżenia dorozumianemu kontynuowaniu dzierżawy (art. 694 k.c. w związku z art. 674 k.c.) zastrzegły w umowie, że ich oświadczenie woli co do przedłużenia powinno być dokonane pod rygorem nieważności na piśmie (art. 76 zdanie 1 k.c.), to niezachowanie tej formy wyłącza możliwość powoływania się przez dzierżawcę na wyrażenie przez wydzierżawiającego w jakikolwiek inny sposób (art. 60 k.c.) woli przedłużenia tej dzierżawy.

Wyrok SN z 15 maja 1980 r., II CR 110/80, OSN 1980, nr 11, poz. 222; glosa: A. Szpunar, NP 1982, nr 5–6.

4. TEZA:

Umowa dzierżawy zawarta na okres do końca życia dzierżawcy jest umową zawartą na czas oznaczony.

Wyrok SN z 16 kwietnia 2003 r., II CKN 6/01, OSP 2004, nr 2, poz. 21.

5. TEZA:

Umowa zawarta na czas oznaczony, do której z mocy art. 708 k.c. mają odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące dzierżawy, nie może być rozwiązana przez wypowiedzenie w trybie art. 704 k.c.

Uchwała SN z 2 kwietnia 1993 r., III CZP 39/93, OSNC 1993, nr 10, poz. 178.

6. TEZA:

Dzierżawca, który ulepszył rzecz dzierżawioną przed jej zbyciem, ma roszczenie o zwrot wartości ulepszeń do nabywcy.

Uchwała SN z 30 września 2005 r., III CZP 50/05, OSNC 2006, nr 3, poz. 40.

7. TEZA:

Do poddzierżawy nie ma zastosowania art. 668 k.c. o najmie.

Wyrok SN z 7 listopada 1997 r., III CKN 249/97, OSNC 1998, nr 3, poz. 53.

8. TEZA:

Zakończenie stosunku dzierżawy nie powoduje rozwiązania z mocy prawa stosunku poddzierżawy.

Wyrok SN z 20 lipca 2006 r., V CSK 200/06, OSNC 2007, nr 4, poz. 61.

Kazusy

1. Marek T. zawarł w dniu 14 marca 2004 r. z Karolem K. umowę dzierżawy sadu owocowego na okres pięciu lat. W umowie strony zawarły klauzulę uzależniającą możliwość przedłużenia umowy od złożenia oświadczeń woli w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Jednakże Marek T. po zakończeniu stosunku dzierżawy nadal użytkował sad i pobierał z niego pożytki oraz dokonywał wpłat na konto Karola K. z tytułu czynszu dzierżawnego. Zdenerwowany Karol K. zażądał od Marka T. wydania przedmiotu dzierżawy. Marek T. poinformował go jednak, że uważa umowę za przedłużoną na czas nieoznaczony i dlatego żądanie Karola K. jest bezzasadne.

► Oceń sytuację.

2. Wojciech J. prowadził zarobkowo działalność dostawczą. Zamierzając odejść na emeryturę, zaproponował Michałowi L., sąsiadowi z kamienicy, oddanie do korzystania swojego samochodu dostawczego. Strony zawarły umowę w formie pisemnej, określając, że Michał L. będzie używał samochód przez dwa lata, w zamian za co płacić będzie Wojciechowi J. miesięczny czynsz w wysokości 500 zł. Dodatkowo umieściły w niej klauzulę dopuszczającą możliwość wcześniejszego zakończenia umowy poprzez wypowiedzenie. Samochód został wydany Michałowi L. zaraz po podpisaniu umowy. Następnego dnia Wojciech J. uzyskał od Renaty W. propozycję zawarcia umowy sprzedaży samochodu po bardzo korzystnej cenie, na którą ochoczo przystał. Renata W. natychmiast po zawarciu umowy sprzedaży wypowiedziała w formie pisemnej umowę Michałowi L. i zażądała zwrotu samochodu po upływie miesięcznego terminu wypowiedzenia.

► Oceń sytuację.

3. Kamil K. zawarł w dniu 3 maja 2003 r. z Andrzejem A. umowę, zgodnie z którą Kamil K. oddał Andrzejowi A. jacht do używania na okres do końca życia najemcy, w zamian za co Andrzej A. za cały okres najmu zapłacił jednorazowo kwotę 9 tys. zł. Po pięciu latach Kamil K. doszedł jednak do

wniosku, że kwota, którą zapłacił Andrzej A. jest zbyt niska i już dawno znalazła pokrycie w uzyskanych przez niego korzyściach w używaniu jachtu, w związku z czym postanowił wypowiedzieć umowę.

► Czy i ewentualnie w jakim terminie Kamil K. może to uczynić?

4. Anna P. zawarła z Jerzym K. w dniu 21 października 2005 r. umowę, mocą której zobowiązała się przekazać Jerzemu K. do używania i pobierania pożytków odziedziczoną po rodzicach nieruchomość rolną o powierzchni 1,5 ha, w zamian za co Jerzy K. zobowiązał się płacić podatki i ponosić inne ciężary związane z własnością tego gruntu. Umowa została zawarta na okres 10 lat w formie pisemnej. Anna P. po pewnym czasie postanowiła jednak sama zająć się gospodarką po rodzicach i w dniu 5 maja 2007 r. wypowiedziała Jerzemu K. umowę na piśmie. Wobec tego, że Jerzy K. odmówił zwrotu gruntu, Anna P. 13 listopada 2008 r. wystąpiła na drogę sądową o nakazanie Jerzemu K., aby wydał jej tę nieruchomość.

► Oceń sytuację.

VI. Najem lokali mieszkalnych

1. Pojęcie najmu lokali mieszkalnych. Społeczne znaczenie i cele uregulowania najmu lokali.
2. Przedmiot umowy. Pojęcie lokalu mieszkalnego.
3. Obowiązki i prawa wynajmującego.
4. Obowiązki i prawa najemcy.
5. Czynnosc, jego wysokość i sposób ustalenia oraz inne opłaty.
6. Nawiązanie i ustalenie stosunku najmu. Podnajem lokalu lub jego części.
7. Ochrona lokatorów i ich rodzin.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 680–692).

Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkalnym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266 ze zm.).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XIX, § 80).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. III, § 9 ust. I–II).

Literatura uzupełniająca

Panowicz-Lipska J., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (s. 70–154).

Pietrzykowski K., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (s. 450–490).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Obowiązki wynikające ze szczególnej ochrony praw lokatora, przewidzianej w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (jedn. tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266) obciążają podmiot, z którym wiąże lokatora stosunek prawny uprawniający go do używania lokalu.

Wyrok SN z 19 stycznia 2006 r., IV CK 336/05, Biul.SN 2006, nr 4.

2. TEZA:

Żądanie ustalenia wstąpienia w stosunek najmu lokalu mieszkalnego nie ulega przedawnieniu.

Wyrok SN z 12 lutego 2002 r., I CKN 527/00, OSN 2002, nr 12, poz. 159.

3. TEZA:

Artykuł 11 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (jedn. tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266 ze zm.) ma zastosowanie do stosunku najmu na czas oznaczony, powstałego przed dniem jej wejścia w życie, gdy umowa nie przewiduje przyczyn jej wypowiedzenia.

Uchwała SN z 7 czerwca 2006 r., III CZP 30/06, OSNC 2007, nr 3, poz. 41.

4. TEZA:

Ważnym powodem uzasadniającym rozwiązanie stosunku najmu może być godny ochrony interes wynajmującego. Jednak interes ten powinien mieć wator uzasadniający pozbawienie najemcy przysługującej mu ochrony. Stąd nie jest możliwe przyjęcie istnienia ważnego powodu w sytuacji, gdy ma się on wyrażać w bliżej niesprecyzowanej potrzebie zapewnienia lokalu dla zatrudnionych w ośrodku zdrowia pracowników.

Wyrok SN z 27 marca 2000 r., III CKN 659/98, LEX nr 51373.

5. TEZA:

Możliwość korzystnej sprzedaży nieruchomości przez wynajmującego z reguły nie stanowi „ważnej przyczyny” w rozumieniu art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych (jedn. tekst: Dz.U. 1998 r. Nr 120, poz. 787 ze zm.).

Wyrok SN z 24 października 2000 r., V CKN 132/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 62.

6. TEZA:

„Ważna przyczyna” uzasadniająca powództwo wynajmującego o rozwiązanie najmu i nakazanie najemcy opróżnienia lokalu (art. 33 ustawy z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych – jedn. tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 120, poz. 787 ze zm.) występuje w szczególności wówczas, gdy lokal stanie się z istotnych względów osobistych lub rodzinnych niezbędny wynajmującemu, a nie jest niezbędny najemcy.

Wyrok SN z 27 maja 1999 r., II CKN 362/98, OSNC 1999, nr 12, poz. 215.

Kazusy

1. Elżbieta P. (wynajmujący) zawarła z Janiną R. umowę najmu mieszkania będącego własnością Elżbiety P. do czasu powrotu przez Elżbietę P. do kraju. Elżbieta P. otrzymała pracę w Wielkiej Brytanii i zamierzała tam pozostać przez kilka lat. Po roku Janina R. odziedziczyła po babci mieszkanie i zamierza wypowiedzieć umowę najmu.

► Czy i ewentualnie w jakim terminie Janina R. może to uczynić?

2. Halina S. nabyła 17 grudnia 2008 r. od Wojciecha U. znajdującą się w centrum miasta nieruchomość zabudowaną kamienicą, w której znajdowało się 8 lokali mieszkalnych. W jednym z lokali zamieszkiwał Leon G., na podstawie pisemnej umowy najmu zawartej z Wojciechem U. w dniu 20 marca 2003 r. na okres 15 lat. W związku z powstaniem zaległości (Leon G. od ośmiu miesięcy nie opłacał czynszu) 10 marca 2010 r. Halina S. wyznaczyła pisemnie Leonowi G. dodatkowy termin do zapłaty tej należności, a następnie, wobec braku zapłaty, 26 kwietnia 2010 r. pisemnie (podając jako przyczynę powstanie zaległości z zapłatą czynszu) wypowiedziała umowę najmu z dniem 01 czerwca 2010 r. Leon G. powiadomił Halinę S., że wobec faktu, iż zawarł umowę z Wojciechem U. na okres 15 lat i umowa ta nie przewidywała możliwości wcześniejszego wypowiedzenia przez żadną ze stron, uważa dokonane przez Halinę S. wypowiedzenie za nieważne według art. 673 § 3 k.c.

► Czy Leon G. ma rację?

3. Dnia 4 marca 2005 r. Marianna C. zawarła z Leszkiem F. na okres 10 lat umowę najmu mieszkania, w którym zamieszkała wraz ze swoim małżonkiem Tadeuszem C. oraz córkami – Anną C. i Katarzyną C. 24 maja 2009 r. Katarzyna C. zawarła związek małżeński z Wojciechem W. i wyprowadziła się do męża. 20 września 2009 r. Marianna C. zmarła. 25 lipca 2010 r. Anna C. wyjechała do pracy za granicę. W dniu 20 sierpnia 2010 r. Leszek F. zażądał, aby Tadeusz C. opuścił zajmowane mieszkanie. Leszek F. twierdzi, że Tadeusz C. zajmuje lokal bezprawnie, jego zdaniem umowa, którą zawarł z Marianną C., jest nieważna, ponieważ nie wyraził zgody na to, aby w lokalu poza Marianną C. zamieszkiwały inne osoby, a ponadto umowa i tak wygasłaby najpóźniej z chwilą śmierci Marianny C.

► Oceń sytuację prawną.

4. Dnia 1 września 2009 r. Karol J. (wynajmujący) zawarł z Maciejem O. umowę najmu mieszkania. Strony ustaliły czynsz w wysokości 700 zł miesięcznie. W grudniu 2009 r. Maciej O. w związku z trudnościami finansowymi zapłacił jedynie 500 zł. W styczniu i lutym 2010 r. zapłacił łącznie 600 zł. W dniu 11 marca 2010 r. Karol J. pisemnie wezwał Macieja O. do uregulowania zaległych należności w terminie do 30 marca 2010 r., grożąc wypowiedzeniem umowy. Dnia 22 marca 2010 r. Maciej O. zapłacił 700 zł. Karol J. 5 kwietnia 2010 r. wręczył Maciejowi O. pisemne wypowiedzenie umowy najmu z dniem 30 czerwca 2010 r.

► Oceń wypowiedzenie umowy dokonane przez Karola J.

VII. Użyczenie

1. Pojęcie użyczenia.
2. Strony umowy użyczenia.
3. Przedmiot użyczenia.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 710–719).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd.11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXII).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. III, § 11).

Literatura uzupełniająca

Bładowski B., Gola A., *Pożyczka, kredyt, użyczenie*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1985.

Gołaczyński J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 710–719).

Kaźmierczyk A., *Umowa użyczenia w polskim prawie cywilnym*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.

Orlicki M., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. III).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Pieniądze, jako środek płatniczy, nie mogą być przedmiotem umowy użyczenia (art. 710 k.c.).

Wyrok SN z 4 grudnia 1998 r., III CKN 49/98, Lex 35536.

2. TEZA:

Rzecz oddana w użyczenie staje się potrzebna użyczającemu także wtedy, gdy – z powodów nieprzewidzianych w chwili zawarcia umowy – uzasadnione jest inne niż rozporządzenie (art. 716 k.c.).

Z uzasadnienia: Ze względu na daremny charakter użyczenia i połączoną z tym silniejszą niż w innych wypadkach bezpośrednią więź między kontrahentami, opartą na wzajemnym zaufaniu – elemencie nieodzownym w tego rodzaju stosunkach – obowiązki i ograniczenia komodatariusza zostały określone bardzo szeroko (np. art. 712 § 2, art. 713, art. 714, czy art. 716 *in principio* k.c.). Wzmacniają one wyraźnie pozycję użyczającego, czego wyrazem jest także specjalny sposób ochrony jego interesów, polegający na możliwości odebrania rzeczy przed upływem terminu użyczenia, jeżeli rzecz stała się potrzebna użyczającemu z powodów nieprzewidzianych w chwili zawarcia umowy (art. 716 *in fine* k.c.). Przytoczony przepis realizuje zasadę *rebus sic stantibus* i stanowiąc – przynajmniej w pewnym zakresie – normę szczególną w stosunku do klauzuli ogólnej zamieszczonej w art. 357¹ k.c., sprawia, że umowa użyczenia jest, z punktu widzenia przyjmującego rzecz, umową o podwyższonym stopniu ryzyka kontraktowego.

Wyrok SN z 8 lipca 1992 r., III CZP 81/92, OSNCP 1993, z. 3, poz. 30.

Kazusy

1. Pewnego jesiennego ranka – tuż przed wyjazdem do pracy, tak jak to najczęściej bywa – samochód Anny N. odmówił posłuszeństwa. Udała się ona zatem do swojego sąsiada Henryka B. z prośbą o pomoc. Pan Henryk – emeryt zaliczający się do kategorii osób, które w takich okolicznościach nie potrafią

odmówić pomocy – dał sąsiadce klucze do swojego garażu wraz z kluczykami do znajdującego się w nim samochodu marki Trabant, mówiąc: „Pani Aniu, nie ma strachu. Proszę brać samochód i jeździć, dopóki nie naprawią »Kubusia«” (tak nazywał Fiata Pandę, którym zwykle do pracy udawała się sąsiadka). Wyraźnie uradowana Anna N. uśmiechnęła się tylko do spolegliwego sąsiada i skorzystała z propozycji. W trakcie codziennych zajęć pojawiła się potrzeba wyjazdu do sąsiedniej, oddalonej zaledwie o 10 km miejscowości. Anna N. udostępniła otrzymany od Henryka B. samochód swojemu koledze, aby udał się do sąsiedniej miejscowości, ponieważ – jak powiedziała – to „jest przecież rzut kamieniem i nic się nie stanie. Poza tym, Pan Henio na pewno by się zgodził”. I rzeczywiście nic się nie stało, tyle tylko, że samochód sąsiada w pobliskiej miejscowości rozpoznała córka Henryka B. – Kamila J. Przekonana, że samochód znajdował się w posiadaniu złodzieja poinformowała o tym niezwłocznie ojca. Po powrocie Anny N. do domu Henryk B. oświadczył: „Pani Aniu, tak się nie robi! Miała tylko pani jeździć i tylko do pracy, a samochód jeździ nie wiadomo gdzie i nie wiadomo z kim! Proszę zwrócić kluczyki od samochodu!”. Odpowiadając, Anna N. oświadczyła, że nie może oddać kluczyków natychmiast, ponieważ jej „Kubus” nie jest jeszcze sprawny i nie tak się z panem Henrykiem umawiała.

► Proszę ocenić stan prawny.

2. Na południu Polski, w miejscowości K., całą lipcową noc padał deszcz. W dwa dni później trawnik na posesji małżonków Jana i Małgorzaty B. nadawał się już do strzyżenia. Jan i Małgorzata B. nie mieli jednakże kosiarki do trawy. Dlatego też udali się do swoich sąsiadów Marka i Justyny T., prosząc ich, aby: „pożyczyli im kosiarki, tak na popołudnie i nie dłużej” – jak zapewnili. Po skoszeniu trawy zwrócili kosiarkę i sprawę uznali za zamkniętą. Po upływie trzech dni zjawił się u nich jednak Marek T., domagając się zapłaty solidarnie od obojga kwoty 100 zł tytułem zwrotu kosztów naostrzenia stępionego elementu tnącego w kosiarce. Na dowód swego żądania przedstawił on rachunek wystawiony przez Jana Kowalskiego, prowadzącego zakład ślusarski pod firmą „Zakład Ślusarski – między młotem a kowadłem. Jan Kowalski”.

► Proszę ocenić stan prawny.

VIII. Umowa o dzieło

1. Pojęcie dzieła.
2. Zawarcie umowy.
3. Prawa i obowiązki stron.
4. Rękojmia za wady dzieła.
5. Zakończenie stosunku prawnego.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 627–646).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XVIII).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. IV, § 11).

Zagrobelny K., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 627–646).

Literatura uzupełniająca

Brzozowski A., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 627–646).

Brzozowski A., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. VI).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Umowa z pralnią chemiczną o czyszczenie odzieży ma charakter umowy o dzieło (art. 627–646 k.c.). Przyjmujący zamówienie zakład wyspecjalizowany ma obowiązek ustalenia w momencie zawierania umowy, czy powierzona mu rzecz (garderoba) nie wykazuje właściwości wyłączających prawidłowe wykonanie usługi (por. art. 634 k.c.). Powinien on więc wykazać się znanstwem materiału i jego właściwości, tak aby nie dopuścić do zniekształcenia rzeczy, jej fizycznego uszkodzenia czy zniszczenia. W związku z tym na przyjmującym zamówienie ciąży – stosownie do okoliczności – obowiązek poinformowania zamawiającego klienta o tym, że nietypowość rzeczy, jej cechy nie gwarantują osiągnięcia pewnego, zamierzonego rezultatu usługi.

Orzeczenie SN z 20 maja 1986 r., III CRN 82/86, OSNC 1987, nr 8, poz. 125.

2. TEZA:

Przyjmujący zamówienie nie może żądać rozwiązania umowy wskutek zmiany stosunków (art. 632 § 2 k.c.), jeżeli zmiana nastąpiła w okresie, gdy był on już w zwole z wykonaniem dzieła.

Orzeczenie SN z 9 marca 1990 r., IV CR 867/89, OSNC 1991, nr 5–6, poz. 76.

3. TEZA:

Gdy istotne wady dzieła są nieusuwalne lub nie dadzą się usunąć w odpowiednim czasie, skuteczność odstąpienia od umowy o dzieło nie jest uzależniona od wcześniejszego wyznaczenia terminu do usunięcia wad.

Orzeczenie SN z 1 kwietnia 2003 r., II CKN 1417/00, OSNC 2004, nr 6, poz. 97.

4. TEZA:

Wadami istotnymi dzieła mogą być zarówno usterki niedające się usunąć (wady nieusuwalne), jak i usterki dające się usunąć (wady usuwalne).

Orzeczenie SN z 8 stycznia 1999 r., I CKN 957/97, OSNC 1999, nr 7–8, nr 131.

5. TEZA:

Do gwarancji udzielonej zamawiającemu dzieło przez przyjmującego zamówienie mają w braku odmienniej umowy zastosowanie w drodze analogii przepisy normujące gwarancję przy sprzedaży, a więc i art. 579 k.c., niewyłączający w takiej sytuacji możliwości wykonania – w warunkach w nim wskazanych – przez kupującego uprawnień z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy. Uprawnienie więc z tytułu rękojmi do żądania obniżenia wynagrodzenia z uwagi na wady fizyczne wzniesionego budynku (art. 637 k.c.) wygasają z upływem trzech lat, licząc od dnia, kiedy rzecz została zamawiającemu oddana (art. 568, 638 k.c.), w zasadzie (art. 581 § 2 k.c.) jednak nie wcześniej niż w trzy miesiące po upływie terminu gwarancji (art. 581 § 3 k.c.).

Orzeczenie SN z 22 kwietnia 1986 r., I CR 16/86, OSNC 1987, nr 8, poz. 119.

Kazusy

1. Krzysztof zawarł z Piotrem umowę, zgodnie z którą Piotr miał sprzedać Krzysztofowi parkiet i ułożyć go w budowanym przez Krzysztofa hotelu. Strony uzgodniły cenę: 10 tys. zł za parkiet i wynagrodzenie w wysokości 30 zł za każdy metr kwadratowy podłogi. Roboty miały się zacząć 1 kwietnia, tak żeby 1 maja mogło się odbyć otwarcie hotelu. Ale 1 kwietnia Piotr się nie pojawił. Kiedy Krzysztof zatelefonował do niego 7 kwietnia, powiedział, że jego dostawcy wciąż nie dostarczyli mu parkietu i nie może zacząć prac. Dlatego Krzysztof niezwłocznie kupił płytki w pobliskim składzie budowlanym za cenę 12 200 zł i sam je przywiózł do hotelu (500 zł benzyna). Krzysztof zawarł też umowę o ułożenie płytek z innym rzemieślnikiem, który zażądał 40 zł za metr kwadratowy. Dostawcy Piotra dowieźli mu parkiet 14 kwietnia, więc już następnego dnia był na budowie, a tam okazało się, że pracuje już inny rzemieślnik. Krzysztof żąda od Piotra odszkodowania, Piotr twierdzi, że zdążyłby na 1 maja, zatrudnił nawet w tym celu dodatkowych pracowników.

► Czy w opisanym stanie faktycznym Krzysztof mógł odstąpić od umowy?

- ▶ Czy Krzysztof odstąpił od umowy?
  - ▶ Jakie roszczenia przysługują Piotrowi do Krzysztofa?
  - ▶ Jakie roszczenia przysługują Krzysztofowi do Piotra?
2. Anna G. zamówiła u Marka R., trudniącego się wyrobem mebli, szafę do swojego salonu. Określiła jej wymiary i zaprojektowała wnętrze szafy. W dniu odebrania szafy i uiszczenia należnej Markowi R. kwoty okazało się, że drzwi nie domykają się prawidłowo.
- ▶ Czego i na jakiej podstawie może żądać Anna?
  - ▶ Jaka powinna być kolejność kroków podjętych przez Annę przed wniesieniem pozwu?
3. W dniu 10 lipca 2010 r. Leon G. zawarł z Karoliną W. umowę w formie pisemnej, w której Leon zobowiązał się do położenia płytek w łazience. Strony ustaliły sposób położenia płytek (wzór, który miały utworzyć), datę rozpoczęcia i ukończenia prac (odpowiednio 1 i 10 sierpnia 2010 r.) oraz wynagrodzenie (20 zł za m²). Karolina nabyła płytki bezpośrednio od producenta. Leon G. przystąpił do pracy 3 sierpnia 2010 r. Po położeniu przez niego ¼ części płytek Karolina W. stwierdziła, że są one układane niewłaściwie, tzn. inaczej, aniżeli uzgodniono. Zdenerwowała się i bez wyjaśnienia powiedziała Leonowi, że odstępuje od umowy. Leon zabrał swoje rzeczy i wyszedł. Drugiego dnia na miejscu pracy Leona zastąpił Robert, z którym Karolina zawarła taką samą umowę jak z Leonem. Robert wykonał prace zgodnie z ustaleniami poczynionymi co do wzoru, który mają tworzyć płytki, jednak obudowując prysznic popełnił błąd, który spowodował, że po trzech dniach od oddania łazienki (13 sierpnia 2010 r.) pękło pięć płytek. Leon żąda od Karoliny zapłaty wynagrodzenia, Karolina odmawia i żąda od Leona i od Roberta solidarnie zapłaty odszkodowania za pęknięte płytki.
- ▶ Czy Leon ma prawo do wynagrodzenia i dlaczego?
  - ▶ Jakie roszczenia i w stosunku do kogo przysługują Karolinie w zaistniałej sytuacji?
  - ▶ Jaka jest ich podstawa prawna?
4. Marcin i Magda nabyli nowe mieszkanie. Jako że na podłozie była tylko betonowa wylewka, postanowili położyć na niej panele. Wykonanie prac zlecieli Robertowi. Robert przystąpił do pracy, jednak Marcin skrytykował sposób kładzenia paneli przez niego przyjęty, ponieważ brak było odpowiedniego tworzywa, które należało położyć pod panelami, aby uniknąć uginania się podłogi. Robert odmówił położenia paneli zgodnie ze wskazówkami Marcina. Następnego dnia Marcin nie wpuścił Roberta do mieszkania i zlecił kontynuowanie prac Grzegorzowi. Grzegorz położył panele zgodnie ze wskazówkami Marcina, jednak po zakończeniu prac okazało się, że po pierwsze – podłoga

jest nierówna i przed przystąpieniem do prac należało ją wypoziomować, po drugie – listwy wykończeniowe zostały wadliwie przytwierdzone.

- ▶ Oceń stan prawny. Wskaż problemy pojawiające się na gruncie opisanego stanu faktycznego.

IX. Zlecenie

1. Umowa zlecenia:
  - ◆ pojęcie i postacie umowy zlecenia,
  - ◆ powstanie zlecenia,
  - ◆ prawa i obowiązki stron,
  - ◆ ustanie zlecenia.
2. Nienazwane umowy o świadczenie usług.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 734–751).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXV, § 86–87).

Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. IV, § 13 i § 16).

Literatura uzupełniająca

Ogiegło L., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 734–751).

Machnikowski P., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 734–751).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Przy ocenie charakteru stosunku prawnego łączącego strony (umowa o pracę, umowa zlecenia) należy uwzględnić specyfikę funkcjonowania podmiotu za-

trudniającego. Umowa zlecenia z reguły określa rodzaj wykonywania czynności i w zasadzie nie może polegać na pozostawieniu w dyspozycji zlecającego i wykonywaniu stosownie do jego potrzeb czynności zleczanych na bieżąco.

Orzeczenie SN z dnia 15 października 1999 r., I PKN 307199, OSNP 2001, nr 7, poz. 214.

2. TEZA:

Możliwa w umowach typu zlecenie klauzula wykonywania usług przez osobę trzecią – zastępcę (art. 738 § 1 w związku z art. 750 k.c.) jest niedopuszczalna w umowie o pracę (art. 22 § 1 k.p.).

Orzeczenie SN z dnia 26 listopada 1998 r., I PKN 458/98, OSNP 2000, nr 3, poz. 94.

3. TEZA:

Umowa zlecenia zawarta na czas oznaczony może być wypowiedziana przez każdą ze stron w każdym czasie (art. 746 k.c.).

Orzeczenie SN z dnia 28 września 2004 r., IV CK 640/03, OSNC 2005, nr 9, nr 157.

Kazusy

1. Magdalena R. postanowiła spędzić jeden dzień w salonie SPA. Po wykonaniu jednego z zabiegów okazało się, że kosmetyczka użyła kwasu owocowego o zbyt mocnym stężeniu, w związku z czym na twarzy Magdaleny pojawiły się czerwone plamy. Inny zabieg natomiast, jakkolwiek przeprowadzony prawidłowo, nie wywołał pożądanego rezultatu.

- ▶ Z jaką umową mamy do czynienia? Dokonaj jej charakterystyki.
- ▶ Czy podmiot prowadzący salon SPA ponosi odpowiedzialność za pojawienie się czerwonych plam i dlaczego?
- ▶ Czy podmiot prowadzący salon SPA ponosi odpowiedzialność za brak pożądanego rezultatu w drugim wypadku i dlaczego?
- ▶ Jakie roszczenia przysługują Magdalenie R., jeżeli uznamy, że po stronie SPA zachodzi odpowiedzialność kontraktowa?

2. Spółka X zawarła z Marcinem H. i Grzegorzem D. umowę, na mocy której Marcin i Grzegorz zostali zobowiązani do sprawowania pieczy nad stanem magazynów w celu zapobiegania niedoborom oraz kontroli nad procesem załadunku i wyładunku. Dwa tygodnie później na skutek wypadku samochodowego Marcin H. i Grzegorz D. znaleźli się w szpitalu. Wtedy to powie-

rzyli wykonanie należących do nich zadań Markowi S. i Jerzemu S., którzy zajmowali się profesjonalnie tego rodzaju działalnością. Dwa dni później kilkanaście sztuk towaru, który znajdował się w magazynie, zniknęło. Okazało się, że Marek i Jerzy, w czasie kiedy mieli znajdować się w magazynie, poszli na obiad.

- ▶ Kto ponosi odpowiedzialność za zaistniałą szkodę i dlaczego?
3. Wojtek T., będący przedsiębiorcą, zawarł w dniu 2 marca 2009 r. umowę z radcą prawnym Marianem K., na mocy której radca zobowiązał się prowadzić sprawę o zapłatę w imieniu i na rzecz Marcina T. Termin zapłaty wynagrodzenia strony ustaliły na dzień 10 marca 2009 r., jednak Marcin T. opóźnia się ze spełnieniem świadczenia.
- ▶ Kiedy ulegnie przedawnieniu roszczenie o zapłatę wynagrodzenia?
  - ▶ Kiedy ulegną przedawnieniu odsetki od należności głównej?
4. Marek W. zawarł umowę na czas nieokreślony z przedsiębiorcą X. Przedmiotem świadczenia miało być świadczenie przez X usługi dostępu do Internetu dla przedsiębiorstwa prowadzonego przez Marka W. Umowa została zawarta na czas nieokreślony. Z „Regulaminu świadczenia usług dostępu do Internetu” zawieszonego na ścianie pomieszczenia biurowego X przeznaczonego do obsługi klientów wynikało, że w przypadku modernizacji sieci zwiększona zostanie szybkość przepływu i – co za tym idzie – cena może ulec zwiększeniu do 10% w stosunku do ceny pierwotnej. Podana była również aktualna cena usługi: 45 zł. Kilka miesięcy później, w dniu 15 marca 2010 r., Marek W. otrzymał wezwanie do zapłaty, z którego wynikało, że przez ostatnie dwa miesiące powstała zaległość w płatności w wysokości 9 zł. Zdziwiony udał się do X, który wyjaśnił mu, że dwa miesiące wcześniej (5 stycznia 2010 r.) cena usługi uległa zmianie, co zostało uwidocznione w regulaminie wiszącym na ścianie pomieszczenia przeznaczonego do obsługi klientów i tym samym spełniony został obowiązek umożliwienia łatwego zapoznania się z treścią umowy. Marek W. zapłacił zaległą kwotę, myśląc przy tym, że musi jeszcze poradzić się prawnika, ponieważ nie jest przekonany co do wysokości swego zobowiązania.
- ▶ Z jaką umową mamy do czynienia i jakie przepisy znajdują do niej zastosowanie?
  - ▶ Czy regulamin współkształtował treść umowy?
  - ▶ Czy zmiana wynagrodzenia została dokonana skutecznie i dlaczego?
  - ▶ Czy – przy założeniu, że zmiana nie została skutecznie dokonana – Markowi W. przysługuje roszczenie z zwrot nadpłaconej kwoty?

X. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia

1. Pojęcie prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia.
2. Skutki prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia.
3. Potwierdzenie działań przez osobę, na rzecz której sprawa była prowadzona.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 752–757).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXVI).

Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 752–757).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. IV, § 15).

Literatura uzupełniająca

Ogiegło L., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 752–757).

Stecki L., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. IX).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Można dokonać operacji bez zgody chorego, jeżeli to nie sprzeciwia się wiadomej lekarzowi woli chorego (art. 754 k.c.). Tak jest z chorym nieprzytomnym. Jeżeli wola chorego sprzeciwiałby się ustawie lub zasadom współżycia społecznego, to zabieg ten byłby dopuszczalny (art. 754 in fine k.c.). Jednakże i wtedy nie można winić lekarza, że nie wziął na siebie ryzyka takiego zabiegu – wbrew przepisom ustawy o zawodzie lekarza.

Orzeczenie SN z 21 grudnia 1971 r., II CR 481/71, OSP 1973, nr 4, poz. 77.

2. TEZA:

Jeżeli prowadzący sprawę jest przekonany, że załatwia sprawę własną, lecz okazało się, że sprawa była cudza, nie znajdują zastosowania przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia. Przepisy te zakładają bowiem, że osoba prowadząca sprawę jest przeświadczona o tym, że załatwia sprawę innej osoby, którą z różnych przyczyn (np. nieobecności, choroby) wyłącza. Przepisy te zakładają też zamiar prowadzącego przysporzenia cywilnej korzyści tej osobie, której sprawę podjął się prowadzić.

Orzeczenie SN z 12 grudnia 1969 r., I CR 526/67, OSPiKA 1969, nr 2, poz. 34.

Kazusy

1. Anna i Tomasz, właściciele mieszkania w ekskluzywnym, zamkniętym osiedlu, wybrali się na coroczny bal karnawałowy, zostawiając w mieszkaniu zapalone światełka na swojej choince. W wyniku spięcia od światełek zapaliła się choinka, firanki, a od nich reszta mieszkania. Ponieważ nikogo nie było w domu, sąsiedzi zaczęli gasić pożar, w trakcie czego do domu wrócili Anna i Tomasz. Gdy Tomasz spostrzegł, co się dzieje, zaczął krzyczeć na gaszących pożar sąsiadów, aby tego nie robili, gdyż im większe będą straty, tym wyższe oni otrzymają odszkodowanie. Część sąsiadów nie przestała jednak gasić mieszkania, a jeden z nich zużył na ten cel nawet dwa koce.
  - ▶ Którzy sąsiedzi mieli rację – ci, którzy gasili, czy ci, którzy zaniechali gaszenia pożaru?
  - ▶ Czy sytuację zmienia fakt, że Tomasz nie wyraził zgody na działanie sąsiadów?
  - ▶ Czy Anna i Tomasz mają obowiązek zwrócić sąsiadowi równowartość koców?
2. Agnieszka otrzymywała zlecenie sprzątnięcia chodników od kilku właścicieli domów na przedmieściach W. Domy sąsiadowały ze sobą, jednak między nimi znajdował się dom Wiktora, który od dłuższego czasu przebywał za granicą. Agnieszka sprzątała również chodnik przed domem Wiktora. Po powrocie z podróży Wiktor był bardzo zadowolony z zachowania Agnieszki i potwierdził jej czynności oraz zlecił jej dalsze wykonywanie usług.
  - ▶ Czy Wiktor jest zobowiązany wypłacić Agnieszce wynagrodzenie za czynności dokonane przed jego powrotem do kraju?
3. Katarzyna w wyniku ataku bólu brzucha trafiła nieprzytomna do szpitala. Szpitalem tym była prywatna klinika położona najbliżej miejsca, w którym Katarzyna straciła przytomność. W szpitalu tym nie przeprowadzano na-

głych operacji, jednak w tym wypadku zdecydowano się na to ze względu na zagrożenie życia. Po operacji przewieziono Katarzynę do szpitala publicznego, gdzie po dwutygodniowym leczeniu doszła do zdrowia. Po powrocie do domu Katarzyna znalazła w skrzynce pocztowej list, w którym prywatna klinika żąda zwrotu kosztów leczenia. Katarzyna nie zgadza się na zapłacenie jakiegokolwiek sumy, gdyż nie wyraziła ona zgody na operację.

- ▶ Czy Katarzyna ma rację? Czy prywatny szpital może dochodzić skutecznie zwrotu kosztów leczenia?

XI. Umowa komisju

1. Pojęcie i konstrukcje komisju.
2. Powstanie stosunku prawnego komisju.
3. Prawa i obowiązki stron umowy komisju.
4. Rękojmia w stosunkach między stronami transakcji komisju.
5. Zakończenie stosunku komisju. Przedawnienie roszczeń.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 765–773).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Sajfan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXIX).

Ogiegło L., [w:] *Kodeks cywilny, t. 2, Komentarz do art. 450–1088*, red. H. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 765–773).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. IV, § 21).

Literatura uzupełniająca

Frąckowiak J., [w:] *System prawa prywatnego, t. 7, Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, wyd. 2, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. XI, § 80–85).

Grabowski P., *Odpowiedzialność komisanta z tytułu rękojmi przy sprzedaży komisju*, MoP 1999, nr 5.

Jeziorno J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 765–773).

Wiśniewski T., [w:] G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, J. Gudowski, K. Kolański, M. Sychowicz, T. Wiśniewski, C. Żuławska, *Komentarz do kodeksu*

cywilnego. *Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 2, red. G. Bieniek, wyd. 9, LexisNexis, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 765–773).

Orzecznictwo

1. TEZY:

(1) Do wyłączenia odpowiedzialności komisanta na podstawie art. 770 k.c. za ukryte wady sprzedanej rzeczy nie wystarcza umieszczenie w lokalu sklepowym odpowiedniego ogłoszenia; skutek taki może mieć jedynie podanie do wiadomości kupującego, że komisant odpowiedzialność swą za takie wady wyłącza, tzn. skierowanie odpowiedniego oświadczenia wprost do kupującego.

(2) Gdy chodzi o przedmioty szczególnej wartości, dalsza przewidziana w art. 770 k.c. przesłanka wyłączenia odpowiedzialności komisanta za wady ukryte sprzedanej rzeczy, polegająca na tym, że komisant o wadzie nie wiedział i nie mógł z łatwością o niej się dowiedzieć, jest spełniona wtedy, gdy komisant zbadał dostarczony mu przedmiot z udziałem specjalisty; powołanie się na wyniki badania dostarczone przez osobę, która cenny przedmiot oddała do sprzedaży, jest z tego punktu widzenia niewystarczające.

(3) Nie stanowi wady ukrytej w rozumieniu art. 770 k.c., za którą komisant może wyłączyć swą odpowiedzialność, okoliczność, że kupującemu wydano inną rzecz aniżeli umówiony przedmiot transakcji, np. falsyfikat zamiast oryginału (perły sztuczne zamiast naturalnych); wyłączenie przeto odpowiedzialności komisanta na podstawie art. 770 k.c. za tego rodzaju „wadę ukrytą” nie jest dopuszczalne.

Wyrok SN z 18 listopada 1983 r., I CR 336/83, OSNC 1984, nr 9, poz. 159; głosy: M. Jodłowska, OSPiKA 1985, z. 12, poz. 226, A. Szpunar, OSPiKA 1985, z. 1, poz. 4.

2. TEZA:

Do odpowiedzialności komitenta wobec nabywcy rzeczy oddanej do sprzedaży komisowej nie mają zastosowania przepisy o odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy także wtedy, gdy komisant wyłączył swoją odpowiedzialność za te wady na podstawie art. 770 k.c.

Uchwała SN z 5 czerwca 1981 r., III CZP 27/81, OSNC 1981, nr 12, poz. 232.

3. TEZA:

Przepis art. 770 k.c. wyraźnie przewiduje, iż takie wyłączenie jest możliwe zarówno w odniesieniu do wad ukrytych, jak i wad prawnych. W tej sytuacji skoro pozwani komisanci wyłączyli swoją odpowiedzialność tylko w odniesieniu do wad ukrytych, a umowa nie zawiera żadnej wzmianki o wyłączeniu odpowiedzialności z tytułu wad prawnych, brak jakichkolwiek podstaw do

ustalania w drodze wykładni postanowień umowy – aby nastąpiło w niej także wyłączenie odpowiedzialności komisanta z tytułu wad prawnych.

Wyrok SN z 7 sierpnia 2003 r., IV CKN 364/01, Legalis.

4. TEZA:

Wymóg działania ze starannością wyższą niż obowiązująca nieprofesjonalistów, odnosi się nie tylko do sytuacji, w których mamy do czynienia z samochodami kradzionymi. Także bowiem, gdy samochód nie został skradziony, prowadzący komis obowiązany jest do dochowania podwyższonej staranności przy dokonywaniu jego oględzin i badań.

Wyrok SN z 6 czerwca 2003 r., IV CKN 1741/00, Legalis.

5. TEZA:

Komisanta – w warunkach określonych w art. 770 zd. 2 k.c. – obowiązuje należyta staranność określona rodzajem prowadzonej działalności gospodarczej (art. 355 § 2 k.c.). Prowadzenie komisowej sprzedaży samochodów używanych oznacza, że komisant musi liczyć się ze zjawiskiem wprowadzenia do obrotu pojazdów kradzionych i dlatego obowiązany jest dokładnie sprawdzać numery identyfikacyjne oraz dokumenty pojazdu przyjętego do sprzedaży.

Wyrok SN z 24 czerwca 1997 r., II CKN 224/97, OSNC 1998, nr 1, poz. 8.

6. TEZA:

Komisant prowadzący handel używanymi samochodami może skutecznie powołać się na umowne wyłączenie odpowiedzialności za wadę prawną sprzedawanego samochodu wtedy, gdy sprawdzenie autentyczności numerów i dokumentacji samochodu przyjmowanego do sprzedaży komisowej odbyło się z zachowaniem staranności przewidzianej w art. 355 § 2 k.c.

Wyrok SN z 18 lipca 2000 r., IV CKN 81/00, OSNC 2001, nr 1, poz. 14.

7. TEZA:

Komisant prowadzący przedsiębiorstwo komis samochodowego nie może bronić się wyłączeniem odpowiedzialności wynikającym z art. 770 k.c., jeżeli sfalszowanie oznaczeń numerowych skradzionego i oddanego mu do sprzedaży samochodu było widoczne dla profesjonalisty bez badań specjalistycznych.

Wyrok SN z 15 maja 1997 r., II CKN 168/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 158.

8. TEZA:

Z treści art. 765 k.c. wynika, że składnikiem przedmiotowo istotnym umowy komis w zakresie sprzedaży rzeczy jest upoważnienie udzielone przez komitenta komisantowi do sprzedaży w imieniu komisanta. Wręczenie dokumentu zawierającego oświadczenie woli właściciela pojazdu o sprzedaży samochodu w swoim imieniu, a nie w imieniu pośredniczącego w sprzedaży wyklucza

między nimi stosunek komisu. Bez znaczenia jest okoliczność, że właściciel pojazdu pozostawił tej osobie wybór kupującego.

Wyrok SN z 22 czerwca 2004 r., IV CK 461/03, Legalis.

Kazusy

1. Maciek kupił w komisie pierścionek z brylantem po okazjnej cenie. Uradowany zakupem pochwalił się kolegom, dumnie oznajmiając, iż zamierza się oświadczyć swojej dziewczynie, która zasługuje na najpiękniejsze brylanty. Jeden z kolegów, z zawodu jubiler, kiedy tylko obejrzał pierścionek, roześmiał się i stwierdził, że „to najdroższy pierścionek z cyrkonią, jaki widział”. Zrozpaczony tym faktem Maciek popędził do komisju i zażądał zwrotu ceny. Komisant odmówił, twierdząc, iż poinformował kupującego przed zawarciem umowy o wyłączeniu swojej odpowiedzialności za wady rzeczy, dodał też, że o tej wadzie nie wiedział. Zaproponował, iż za stosowną dopłatą może jedynie wymienić cyrkonie na brylant.

► Jakiej porady prawnej udzieliłbyś Maćkowi?

2. Prezes spółki Stech sp. z o.o. pani Monika zakupiła w komisie (antykwaracie) piękny i wartościowy obraz, który nie tylko miał zdobić jej gabinet, ale był także formą lokaty kapitału. Kilka dni później w siedzibie spółki zjawiła się policja i zarekwirowała obraz jako pochodzący z dokonanej niedawno w muzeum kradzieży. Policjant wyjaśnił zdumionej tym faktem Monice, że obraz jest unikatowym dziełem sztuki. Oburzona całym zajściem kobieta natychmiast sporządziła pismo, w którym zażądała od komisanta zwrotu zapłaconej ceny, powołując się na rękojmię za wady prawne. Podniosła przy tym, że komisant jako osoba zawodowo trudniąca się sprzedażą dzieł sztuki powinien był wiedzieć, że tak słynny obraz może pochodzić tylko z kradzieży. W odpowiedzi komisant stwierdził, że jej żądanie jest nieuzasadnione, bowiem przed zawarciem umowy na piśmie poinformował Monikę o wyłączeniu swojej odpowiedzialności za wady prawne, ponadto nie wiedział i nie mógł wiedzieć, że obraz pochodził z kradzieży.

► Proszę ocenić zasadność żądania Moniki.

3. Komitent Paweł zlecił Jackowi zakup dwuletniego samochodu marki Renault. Komisant zakupił takowy od Bożeny i wydał go Pawłowi. Następnego dnia okazało się, że samochód ma poważną wadę układu hamulcowego. Paweł, powołując się na rękojmię za wady fizyczne rzeczy, zażądał od Bożeny obniżenia ceny. Bożena stanowczo odmówiła, twierdząc, że samochód sprzedała Jackowi i tylko on może występować z ewentualnymi roszczeniami.

► Proszę rozstrzygnąć spór.

4. Komisant Błażej zgodził się przyjąć w komis od swojego kolegi Wiktora rower górski. Po upływie dwóch miesięcy, kiedy nie zgłosił się żaden chętny do nabycia roweru, zakupił go dla swojego syna, za ustaloną w umowie komisju cenę. Zadowolony zadzwonił do kolegi, poinformował go o tym fakcie i zażądał wypłaty prowizji. Wiktor po konsultacji z kolegą prawnikiem odmówił, twierdząc, iż żądanie Błażeja jest nie tylko niekoleżeńskie, ale i bezprawne.

▶ Czy prawnik Wiktora ma rację?

5. Mariola od dwóch miesięcy prowadzi komis samochodowy, chociaż zupełnie nie zna się na tej branży. Wykonując zlecenie komisowe, nabyła na rachunek Mariana samochód marki BMW. Nim zdążyła go wydać Marianowi, zjawił się u niej komornik sądowy i powołując się na tytuł wykonawczy i wnioski wierzycieli, chciał zająć BMW. Przeżrana tym faktem Mariola ze łzami w oczach stwierdziła, iż samochód kupiła wprawdzie na siebie, ale należy się on Marianowi.

▶ Proszę ocenić, czy Mariola może sprzeciwić się prowadzeniu egzekucji z przedmiotowego samochodu?

6. Wspólnicy spółki Kowalski & Marek s.c. zakupili na potrzeby prowadzonej działalności w komisie prowadzonym przez Ryszarda samochód marki Honda, składak, rok produkcji 1999 za kwotę 12 tys. zł. Po kilku miesiącach zaprzyjaźniony mechanik podczas wymiany oleju poinformował ich, że rok produkcji auta został zawyżony co najmniej o 7 lat. Zdenerwowani odkryciem zwrócili się do komisanta z żądaniem obniżenia ceny. Zasmucony tym faktem Ryszard wzruszył ramionami i odpowiedział: „Ale co ja w tej sytuacji mogę, panowie?! Nie miałem pojęcia, że rok produkcji został zawyżony, przecież jak wystawiam auto, to ja tylko spisuję dane z przedstawionego przez komitenta dowodu rejestracyjnego!”

▶ Czy w tej sytuacji Ryszard może skutecznie uchylić się od odpowiedzialności?

7. Marek prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą kupił od Krzysztofa prowadzącego sprzedaż komisową używany, lecz jeszcze „na gwarancji” samochód dostawczy marki Renault. Nie otrzymał jednak karty gwarancyjnej pojazdu, gdyż jak oświadczył komisant, właściciel samochodu – Bogdan, „gdzieś ją zagubił”. Miesiąc później okazało się, że samochód pochodzi z kradzieży. Zmuszony do zwrotu samochodu właścicielowi i zdruzgotany tym faktem Marek udał się po poradę do kolegi, który interesował się prawem. Kolega doradził mu, żeby w pozwie wniósł o zasądzenie solidarnie od Krzysztofa (komisanta) oraz Bogdana (komitenta) kwoty 65 tys. zł z odsetkami i kosztami procesu tytułem zwrotu ceny samochodu.

▶ Proszę ocenić, czy sąd uwzględni przedmiotowe powództwo?

XII. Zabezpieczenie wierzytelności

1. Rodzaje zabezpieczeń.
2. Poręczenie:
  - ♦ pojęcie poręczenia,
  - ♦ skutki prawne poręczenia,
  - ♦ pozycja prawna poręczyciela, który zaspokoi wierzyciela.
3. Gwarancja bankowa.
4. Powiernictwo typu zabezpieczającego.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 876–887).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665, rozdz. 6).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XLI).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. VI, § 30).

Literatura uzupełniająca

Bączyk M., *Odpowiedzialność cywilna poręczyciela*, UMK, Toruń 1982.

Gołaczyński J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 876–887).

Radwański Z., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. VIII).

Spyra T., [w:] *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 2, red. F. Zoll, Zakamycze, Kraków 2005 (objaśnienia do rozdz. 6).

Stec P., *Powiernictwo w prawie polskim na tle prawnopównawczym*, Zakamycze, Kraków 2005.

Tracz G., Zoll F., *Przewłaszczenie na zabezpieczenie*, Zakamycze, Kraków 1996.

Orzecznictwo

1. TEZA:

Jeżeli poręczyciel odpowiada za dług przyszły do wysokości z góry oznaczonej (art. 878 § 1 k.c.), to kwota ta obejmuje również należności uboczne (odsetki, koszty), ale tylko w granicach ustalonego pułapu odpowiedzialności. Gdy jednak poręczyciel po wezwaniu do zapłaty przez wierzyciela (art. 476 k.c. w zw. z art. 880 k.c.) dopuszcza się zwłoki w spełnieniu wymaganego świadczenia, to wynikające stąd odsetki stanowią wyłącznie jego zobowiązanie i mogą wykroczyć poza ustalone granice odpowiedzialności.

Wyrok SA w Gdańsku z 16 lipca 1996 r., I Acr 593/96, „Wokanda” 1997, nr 2, s. 44–46.

2. TEZA:

W braku odmiennej umowy odpowiedzialność kilku poręczycieli jest taka jak współdłużników solidarnych, a zatem również stosunki pomiędzy poręczycielami są normowane przez przepisy o solidarności. W wypadku takim poręczycielowi, który uiścił dług, przysługuje w stosunku do pozostałych poręczycieli prawo regresu według przepisów o solidarności (art. 376 k.c.).

Wyrok SN z 26 sierpnia 1969 r., II CR 429/69, OSNCP 1970, nr 5, poz. 93, z głosem A. Ohanowicza, OSPiKA 1971, nr 1, poz. 4.

3. TEZA:

Poręczycielowi, który przejął dług główny i następnie zaspokoił wierzyciela, nie przysługuje z mocy samej ustawy roszczenie zwrotne w stosunku do poprzedniego dłużnika. Roszczenie takie może natomiast przysługiwać na podstawie umowy lub przy braku umowy, na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Wyrok SN z 15 grudnia 2000 r., IV CKN 197/00, OSNC 2001, nr 7–8, poz. 109 z głosami: M. Bączyka, Pr.Bank. 2001, nr 7–8, s. 33–37; A. Szpunara, „Rejent” 2001, nr 10, s. 106–113; P. Drapały, PiP 2001, nr 11, s. 106–110.

4. TEZA:

Jeżeli tzw. deklaracja wekslowa, upoważniająca uprawnionego posiadacza weksla in blanco do wypełnienia go w uzgodniony sposób, czyni – w zakresie zabezpieczenia spłaty długu wystawcy takiego weksla przez inne osoby składające deklarację – zadość przesłankom poręczenia cywilnego za dług przyszły, uzasadniona jest odpowiedzialność tych osób z umowy poręczenia (art. 876 § 1 k.c.).

Wyrok SN z 22 października 1975 r., IV PR 162/75, OSNCP 1976, nr 6, poz. 147 z głosami: M. Kozińskiego, PiP 1978, nr 4, s. 168–173; M. Piekarskiego, PiP 1978, nr 8–9, s. 258–260; M. Bączyka, OSPiKA 1978, nr 1, poz. 15.

5. TEZA:

Roszczenie nabyte przez poręczyciela na podstawie przepisu art. 518 § 1 pkt 1 k.c. przedawnia się w terminie przewidzianym dla przedawnienia roszczenia wierzyciela wobec dłużnika głównego (punkt drugi tezy pominięty).

Wyrok SN z 17 lipca 2003 r., III CZP 43/03, OSNC 2004, nr 10, poz. 151.

6. TEZA:

Zabezpieczenie wierzytelności może nastąpić na podstawie samej umowy o przewłaszczenie (art. 155 k.c.). Na podstawie takiej umowy dłużnik-zbywca może zatrzymać przewłaszczoną rzecz, oznaczoną co do tożsamości, w swoim posiadaniu – w charakterze uzgodnionym z wierzycielem.

Wyrok SN z 19 listopada 1992 r., II CRN 87/92, OSNCP 1993, nr 5, poz. 89.

7. TEZA:

Umowa przeniesienia własności nieruchomości na zabezpieczenie spłaty kredytu, w której kredytodawca zobowiązał się do przeniesienia z powrotem na kredytobiorcę własności tej nieruchomości niezwłocznie po spłacie kredytu, nie jest umową o przeniesienie własności nieruchomości zawartą pod warunkiem (art. 157 § 1 k.c.).

Wyrok SN z 29 maja 2000 r., III CKN 246/00, OSNC 2000, nr 11, poz. 213 z glosami: F. Zolla, OSP 2001, nr 2, poz. 26; J. Gołaczyńskiego, OSP 2001, nr 5, poz. 69; S. Rudnickiego, PS 2001, nr 6, s. 119–129.

Kazusy

1. Wojciech G. jest starym przyjacielem Marka B. Pewnej słonecznej soboty Marek B. udał się w odwiedziny do Wojciecha G. Po wypiciu kilku drinków zwierzył się swojemu druhowi Wojtkowi, że ma zaplanowane poważne interesy, do których potrzebne mu jest jednak zabezpieczenie w postaci poręczenia. Kierując się szczerym odruchem przyjaźni, Wojtek oświadczył, że poręcza, jak się wyraził: „bez terminu za wszystkie jego przyszłe długi”. Słowa te wypowiedział w obecności swojej żony Eweliny G., która – nie ma co ukrywać – nie darzyła sympatią Marka B. i natychmiast zareagowała na złożoną przez męża deklarację, mówiąc: „Oj, Wojtuś, Wojtuś, poręczyć to ty sobie możesz, ale w małżeństwie do poręczenia, tak jak do tanga, potrzeba dwojga. Ja się na to nie zgadzam i nigdy nie zgodzę. Poza tym, kto to widział poręczenie za przyszły dług – od początku i tak jest nieważne!”.

► Proszę ocenić sytuację i odpowiedzieć na pytanie, czy doszło do skutecznego zawarcia umowy poręczenia?

2. Janusz K. poręczył za dług Wiesława L. Kryzys finansowy sprawił, że Wiesław L. nie był w stanie wywiązać się z zaciągniętego zobowiązania i Janusz K.

– zmieniając radykalnie zdanie o swoim koledze ze szkolnej ławy – zmuszony był do zaspokojenia wierzyciela, który zaufał Wiesławowi L. Jako człowiek honorowy i szanujący prawo, jednocześnie zgrzytając przy tym zębami, wypłacił wierzycielowi Wiesława L. 200 tys. zł. Po tygodniu okazało się, że w chwili zaciągnięcia zobowiązania przez Wiesława L. istniało już prawomocne postanowienie sądu o jego ubezwłasnowolnieniu. Przed zawarciem umowy poręczenia zostało ono jednak uchylone i w chwili dokonywania poręczenia Wiesław L. miał pełną zdolność do czynności prawnych. Zaraz po uzyskaniu wiedzy na ten temat Janusz K. udał się do Pani/Pana z prośbą o udzielenie porady prawnej.

- ▶ Proszę ocenić sytuację i udzielić porady prawnej Januszowi K.

XIII. Pożyczka. Depozyt nieprawidłowy Kredyt konsumencki

1. Umowa pożyczki i depozyt nieprawidłowy:
  - ◆ *essentialia negotii* umowy pożyczki,
  - ◆ forma umowy pożyczki,
  - ◆ wady przedmiotu pożyczki,
  - ◆ odstąpienie od umowy i wypowiedzenie umowy pożyczki,
  - ◆ przedawnienie roszczeń z umowy pożyczki,
  - ◆ pożyczka a depozyt nieprawidłowy – porównanie.
2. Kredyt konsumencki:
  - ◆ umowa kredytu, a kredyt w sensie ekonomicznym,
  - ◆ zakres zastosowania ustawy o kredycie konsumenckim,
  - ◆ całkowity koszt kredytu i rzeczywista roczna stopa oprocentowania,
  - ◆ przywileje konsumenta,
  - ◆ prawo bankowe a ustawa o kredycie konsumenckim.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 720–724 oraz art. 845).

Ustawa z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U 2001 r. Nr 100, poz. 1081 z późn. zm.).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safran, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXIII oraz rozdz. XXXII, § 97).

Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 720–724 oraz art. 845).

Radwański Z., Panowicz-Lipska K., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. V, § 25 oraz § 26).

Literatura uzupełniająca

Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, t. 2, red. G. Bieniek, LexisNexis, Warszawa 2009 (tytuł XIX).

System prawa prywatnego, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. V–VI).

Ustawa o kredycie konsumenckim, red. J. Pisuliński, ABC, Warszawa 2004.

Orzecznictwo

1. TEZA:

Nie termin, ale obowiązek zwrotu przedmiotu pożyczki, jest stosownie do art. 720 § 1 k.c., elementem przedmiotowo istotnym tego rodzaju umowy. Bez tego elementu nie ma umowy pożyczki.

Wyrok SN z 8 grudnia 2000 r., I CKN 1040/98, niepubl., LEX nr 50828.

2. TEZA:

Wprawdzie do przyjęcia depozytu nieprawidłowego nie jest konieczne wyraźne zastrzeżenie tego w umowie, niemniej dla zastosowania art. 845 k.c. konieczne jest ustalenie, że przechowawca uprawniony został do rozporządzania oddanymi na przechowanie pieniędzmi.

Wyrok SN z 20 czerwca 1977 r., II CR 204/77, niepubl., LEX nr 7955.

Kazusy

1. Jan przeczytał ogłoszenie o tzw. chwilówkach, czyli pożyczkach na krótki termin. Ponieważ pilnie potrzebne mu były pieniądze, zdecydował się podpisać umowę mimo dość wysokiego oprocentowania. Nie ustalono w umowie terminu spłaty pożyczki, a jedynie określono oprocentowanie w skali roku. Oprócz umowy Jan nie otrzymał żadnych dodatkowych dokumentów.

▶ Jeśli umowa jest nieważna, oceń skutki prawne jej nieważności. Jeśli umowa jest ważna, oceń, czy Jan ma prawo odstąpić od tej umowy i w jakim terminie. Kiedy Jan będzie musiał spłacić dług?

2. Monika pożyczyła od Zosi 5 tys. zł. Ustaliły, że Monika spłaci pożyczkę po dwóch latach, a do tego czasu będzie spłacać 1,5% miesięcznie, jako odsetki za korzystanie z pożyczonych pieniędzy. Zosia ucieszyła się z dodatkowego dochodu, zagwarantowanego jej na dwa lata. Po czterech dniach Monika oddała Zosi całą kwotę, stwierdzając, że odstępuje od umowy.
- ▶ Czy Monika miała prawo odstąpienia od umowy? Jakie są skutki prawne złożonego przez nią oświadczenia woli (o odstąpieniu od umowy)?
3. Jan poprosił Martę o pożyczkę w wysokości 8 tys. zł. Jednocześnie wręczył jej pismo zatytułowane „Oświadczenie o pożyczce”, o treści: „Oświadczam, że w dniu [określony dzień, miesiąc, rok] pożyczyłem od Marty Konieczpolskiej 8 tys. zł”. Minęły dwa miesiące. Marta potrzebuje pieniędzy.
- ▶ W jaki sposób może je odzyskać? Czy umowa była ważna? Czy należą się jej odsetki?
4. Stanisław poprosił Monikę, żeby w jego imieniu dokonała przelewu kwoty 1 tys. zł na konto pewnej instytucji. Oświadczył także, że Monika może to traktować jako pożyczkę wobec niego, niech tylko wpisze w tytule przelewu „Kwota od Stanisława Poziomki”. Monika zrobiła, jak prosił.
- ▶ Od kogo i na jakiej podstawie Monika będzie mogła żądać zwrotu wyżej wymienionej kwoty?

XIV. Umowa rachunku bankowego i gwarancje

1. Umowa rachunku bankowego:
  - ◆ *essentialia negotii* umowy rachunku bankowego,
  - ◆ prawa i obowiązki stron umowy,
  - ◆ zakończenie umowy – sposoby.
2. Gwarancje bankowe:
  - ◆ przedmiot umowy,
  - ◆ warunki wypłaty środków,
  - ◆ odpowiedzialność za bezpodstawną wypłatę środków.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 725–733).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXIV).

Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 725–733).

Radwański Z., Panowicz-Lipska K., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. V, § 28).

Literatura uzupełniająca

Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, t. 2, red. G. Bieniek, LexisNexis, Warszawa 2009 (tytuł IX).

System prawa prywatnego, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. VII).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Z porównania art. 725 i 726 k.c. wynika, że niezależnie od tego, czy umowa rachunku bankowego jest zawarta na czas oznaczony czy nieoznaczony, stosuje się do niej regulację zawartą w art. 726 k.c. Bank więc, jeżeli chciał ograniczyć prawo posiadacza rachunku do żądania w każdym czasie zwrotu środków pieniężnych zgromadzonych na prowadzonym dla niego rachunku, powinien w umowie zastrzec, że może to nastąpić tylko za wypowiedzeniem.

Wyrok SN z 21 czerwca 2006 r., I CSK 87/06, LEX nr 195402.

2. TEZA:

Spełnienie świadczenia bezgotówkowego następuje w dniu uznania rachunku bankowego wierzyciela, chyba że strony stosunku zobowiązaniowego postanowiły inaczej.

Uchwała SN z 4 stycznia 1995 r., III CZP 164/94 OSNC 1995/4/62.

3. TEZA:

Dokonanie przez bank przelewu środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym posiadacza bez polecenia tego posiadacza może stanowić delikt banku (art. 415 k.c.).

Wyrok SN z 19 grudnia 2007 r., V CSK 340/07, Pr.Bank. 2008, nr 5, s. 11.

4. TEZY:

(1) Stylistyka art. 725 k.c. stanowiącego, iż przez umowę rachunku bankowego bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku na czas oznaczony lub nieoznaczony do przechowywania jego środków pieniężnych oraz do przepro-

wadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych, pozwala na wyodrębnienie dwóch różnych ze swej istoty funkcji omawianej umowy.

(2) Pierwsza z nich polega na zobowiązaniu banku do przechowywania środków pieniężnych posiadacza rachunku. Druga zaś to zobowiązanie banku do przeprowadzania rozliczeń pieniężnych na zlecenie posiadacza rachunku. Oba te zobowiązania charakteryzuje względna autonomia.

(3) Bank dokonujący wypłaty do rąk osoby nieuprawnionej nie narusza obowiązków względem posiadacza rachunku, gdyż ten zachowuje swoje uprawnienia do zwrotu środków oddanych na przechowanie banku.

Wyrok SN z 16 stycznia 2001 r., II CKN 344/00, niepubl., LEX nr 52688.

Kazusy

1. Oliwier zajmował się oszustwami finansowymi. Pewnego dnia postanowił pozbawić pieniędzy swojego brata bliźniaka, Stanisława. Poszedł do oddziału banku w małej miejscowości, gdzie jego brat mieszkał, od wielu lat miał konto i był znany kasjerkom i pracownikom banku. Podał się za Stanisława i powiedział, że zapomniał dokumentów. Jako że kasjerka nie odróżniła go od Stanisława, a Stanisława znała jako stałego klienta, przyjęła przelew. Oliwier zniknął. Zaskoczony brakiem środków na koncie Stanisław zażądał wyjaśnień.

► Oceń, czy bank odpowiada za szkodę wynikającą ze zrealizowania tego przelewu, a jeśli tak, to na jakiej podstawie.

2. Jan założył konto i zawarł umowę rachunku bankowego na sześć lat. Dokonał dwóch czy trzech operacji z wykorzystaniem tego rachunku, a następnie wyjechał za granicę. Od tego czasu, przez pierwsze dwa lata istnienia rachunku nie korzystał z konta, a niewielka kwota zdeponowana na tym koncie wystarczyła jedynie na pokrywanie opłat za prowadzenie rachunku do lutego 2004 r.

► Co może w tej sytuacji zrobić bank?

XV. Spółka cywilna

1. Essentialia negotii umowy spółki cywilnej.
2. Podstawowe różnice między spółką cywilną a spółkami prawa handlowego.
3. Wkłady wspólników i majątek spółki.

4. Zasady zarządzania spółką.
5. Udział w zyskach i odpowiedzialność wspólników.
6. Zakończenie spółki i rozliczenia wspólników.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 860–875).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXXVI).

Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 860–875).

Radwański Z., Panowicz-Lipska K., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. IX).

Literatura uzupełniająca

Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, t. 2, red. G. Bieniek, LexisNexis, Warszawa 2009 (tytuł XXXI).

Orzecznictwo

1. TEZY:

(1) W przypadku zawiązania spółki prawa cywilnego funkcjonują równolegle obok siebie odrębne masy majątkowe należące do poszczególnych wspólników oraz spółki (wspólność łączna wspólników), przy czym ustawa nie wyklucza przesunięć majątkowych pomiędzy tymi masami. Zakazu takich przesunięć nie można też wyprowadzić z istoty spółki cywilnej, czy też szerzej z istoty stosunku zobowiązaniowego.

(2) Dokonanie nakładów z majątku spółki cywilnej na majątek stanowiący współwłasność ułamkową wspólników tejże spółki nie jest sprzeczne z naturą tego stosunku zobowiązaniowego. Wprawdzie spółka cywilna nie ma podmiotowości prawnej, jednak nie można utożsamiać spółki cywilnej z konkretnym wspólnikiem i stawiać znaku równości między interesem spółki i interesem tego wspólnika. Istotne jest to, że w przypadku majątku spółki cywilnej mamy do czynienia z odrębną od majątków osobistych wspólników masą majątkową.

Wyrok SN z 20 czerwca 2007 r., V CSK 132/07, niepubl., LEX nr 442565.

2. TEZY:

(1) Zobowiązanie wspólników, że będą oni dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego, należy pojmować jako jeden z zasadniczych elementów kształtujących właściwość (naturę) zobowiązania z umowy spółki.

(2) Nie można w umowie spółki postanowić, że wspólnik zajmujący się deficytowym rodzajem działalności będzie pozbawiony udziału w zyskach, bowiem taka umowa pozostawałaby nie tylko w sprzeczności z naturą spółki cywilnej, ale także z bezwzględnie obowiązującym przepisem prawa (art. 867 § 1 k.c.).

Postanowienie SN z 9 listopada 2006 r., IV CSK 216/06, niepubl., LEX nr 465947.

3. TEZY:

(1) Spółka cywilna nie jest podmiotem prawnym odrębnym od wspólników, lecz jest wielostronnym stosunkiem zobowiązaniowym łączącym wspólników.

(2) Za zobowiązania powstałe w okresie przed przystąpieniem wspólnika do spółki wspólnik taki odpowiada na zewnątrz solidarnie z pozostałymi wspólnikami, bowiem ustawa nie różnicuje ich odpowiedzialności ze względu na chwilę powstania długu. Okoliczność, że wspólnik zaspokoił dług powstały w okresie, gdy nie był wspólnikiem spółki, będzie miała znaczenie tylko przy rozliczeniach ze wspólnikami, którzy pozostawali w spółce w czasie powstania zobowiązania.

Wyrok SN z 28 października 2003 r., I CK 201/02, niepubl., LEX nr 151608.

4. TEZA:

Cel gospodarczy spółki cywilnej należy pojmować szeroko, a więc jako wszelkie dążenie do uzyskania korzyści materialnych w postaci zysku albo do osiągnięcia wyznaczonego zadania o charakterze majątkowym. Nie zawsze realizacja wspólnego celu gospodarczego będzie równoznaczna z prowadzeniem działalności gospodarczej rozumianej jako działalność zawodowa, sformalizowana. Cel gospodarczy i sposób działania wspólników mogą być opisane w sposób ramowy albo bardziej szczegółowo. Nie ma celów gospodarczych, które byłyby wyłączone z zakresu działania spółek cywilnych. Jedyną barierą stanowi art. 58 k.c. stwierdzający, że nieważna jest czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy.

Wyrok NSA z 20 grudnia 2001 r., SA/Bk 84/01, w Białymstoku, niepubl., LEX nr 53597.

5. TEZY:

(1) Skoro gromadzony w wyniku realizacji celów gospodarczych majątek spółki ma służyć niepodzielnie wszystkim wspólnikom i wszystkich też z zasady obciążają straty, to definitywne rozliczenie wspólników, zarówno z zysków, jak i strat, może mieć miejsce dopiero po rozwiązaniu spółki. Odbywa się to w warunkach likwidacji majątku rozwiązanej spółki, co uzasadnia przyjęcie fikcji jej dalszego

istnienia do momentu zakończenia likwidacji. Powstała w następstwie ustania spółki współwłasność ułamkowa wspólników w miejsce współwłasności łącznej, o ile nie zostanie zlikwidowana dobrowolnie przez samych wspólników, podlega podziałowi według reguł odnoszących się do współwłasności (art. 875 § 1 k.c.). Złożenie wniosku o podział majątku spółki nie może jednak wyprzedzać spłacenia długów spółki. Użyte w § 2 art. 875 k.c. wyrażenie „po zapłaceniu długów spółki” może tylko oznaczać długi wobec osób niebędących członkami spółki.

(2) Majątek spółki może nie wystarczyć na pokrycie długów zewnętrznych, a w takim wypadku, zważywszy na odpowiedzialność solidarną wspólników za zobowiązania spółki, zaspokojenie wierzycieli następuje kosztem majątków osobistych poszczególnych wspólników (art. 864 k.c.). W tych okolicznościach spłacone długi nie przestają jednak być długami spółki, są jej majątkiem pasywnym, a w istocie stratami, w których z mocy art. 867 § 1 k.c. uczestniczą wszyscy wspólnicy. Jeżeli wobec tego wspólnicy mają prawo do równego udziału w zyskach i w takim stosunku uczestniczą w stratach (art. 867 § 1 zd. 1 k.c.), w razie zaś pozostania nadwyżki podlega ona podziałowi, to nie ma żadnych racji, aby sprzeciwiać się stanowisku, że podziałowi podlegają także same tylko długi spółki spłacone przez poszczególnych wspólników.

Postanowienie SN z 22 maja 2003 r., II CKN 101/01, niepubl., LEX nr 137539.

6. TEZA:

Wspólnik spółki cywilnej nie może potrącić wierzytelność tej spółki w stosunku do swego wierzyciela osobistego.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 13 kwietnia 2000 r., I ACa 1433/99, Pr.Gosp. 2001, nr 5, s. 64.

7. TEZA:

Solidarnej odpowiedzialności wspólników spółki cywilnej za długi spółki (art. 864 k.c.), wynikające z zobowiązań powstałych w czasie istnienia spółki, nie uchyla fakt jej rozwiązania.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 17 listopada 1995 r., I ACr 583/95, OSP 1996/10/183.

8. TEZA:

Za zobowiązania spółki cywilnej jej wspólnicy odpowiedzialni są solidarnie. Umowa zawarta między wspólnikiem takiej spółki w zakresie przejścia lub zwolnienia z odpowiedzialności majątkowej za zobowiązania spółki wywiera skutki prawne jedynie między byłymi wspólnikami (np. w zakresie regresu). Nie powoduje natomiast żadnych skutków prawnych w stosunku do osób trzecich.

Wyrok Sadu Apelacyjnego w Katowicach z 20 czerwca 1995 r., I ACr 285/95, OSA 1996/10/51.

9. TEZA:

Odpowiedzialność byłego wspólnika za zobowiązania z okresu jego uczestnictwa w spółce cywilnej nie ustaje przez wystąpienie ze spółki, i to bez względu na to, czy nastąpiło ono na podstawie osobnej umowy między wspólnikami, czy na podstawie wypowiedzenia swego udziału przez wspólnika. Chodzi tu przy tym o zobowiązania, które powstały w czasie trwania spółki, tj. powstały przed wystąpieniem wspólnika ze spółki.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach, I ACr 502/94, OSA 1995/5/25.

Kazusy

1. Monika i Stanisław zawiązali spółkę cywilną „Forum”. Po upływie dziewięciu miesięcy, jako wspólnicy spółki „Forum”, zaciągnęli pożyczkę od „Bistru” sp. z o.o., w wysokości 30 000 zł. Mieli ją spłacać w ratach miesięcznych po 1200 zł. Po upływie pół roku do spółki przystąpił Arkadiusz. Wspólnicy, już we trójkę, postanowili wziąć jeszcze jedną pożyczkę od „Bistru” sp. z o.o., na kwotę 20 tys. zł, która miała być spłacona jednorazowo, w całości, wraz z odsetkami, czyli w kwocie 26 tys. do dnia 30 marca 2009 r. Spłacili w terminie jedynie kwotę 20 tys. zł. Dnia 20 kwietnia 2009 r. Monika wystąpiła ze spółki.
  - ▶ W jaki sposób każdy ze wspólników odpowiada za zwrot wymienionych pożyczek na dzień 31 grudnia 2009 r.?
2. Stan faktyczny jak wyżej, przy czym Monika wpłaciła do „Bistru” przypadającą na nią część udzielonych pożyczek wraz z odsetkami.
  - ▶ W jaki sposób każdy ze wspólników odpowiada za zwrot wymienionych pożyczek?
3. Trzy osoby założyły spółkę cywilną. Każda wniosła wkład finansowy. Jan i Maria po 40 000 zł, a Mateusz 20 000 zł. Ustalono w umowie, że podział zysków i strat będzie w częściach równych, jako że Mateusz pracował bezpośrednio w spółce i w ten sposób równoważył swój mniejszy wkład finansowy. Jednak Mateusz rozchorował się i nie mógł pracować przez okres 10 miesięcy. Konieczne było zatrudnienie innej osoby w jego miejsce. Jan i Maria chcą teraz podjąć uchwałę o podziale zysku, ograniczając jednak zysk Mateusza do 20% (czyli procent odpowiadający procentowi wkładu finansowego).
  - ▶ Czy mogą tego dokonać? W jaki sposób? Czy podjęcie takiej decyzji zależy od zgody Mateusza?

4. Spółka cywilna Cezarego i Konstantego została rozwiązana. Cezary nadal prowadzi działalność tego samego rodzaju co dotychczasowa spółka i wykorzystuje meble oraz sprzęt dotychczas należące do spółki.
  - ▶ Czy Konstanty ma jakiegokolwiek roszczenia do Cezarego? Czy może żądać udziału w zyskach Cezarego?

XVI. Ugoda

1. Pojęcie ugody:
  - ◆ ugoda pozasądowa,
  - ◆ ugoda sądowa.
2. Skutki prawne ugody.
3. Skutki prawne błędu przy ugodzie.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 917–918).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XLII).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. XIII).

Literatura uzupełniająca

Jeziorno J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 917–918).

Masłowski Z., *Uznanie, ugoda, odnowienie, zwolnienie z długu, poręczenie*, wyd. ZZP, Warszawa 1966.

Pyziak-Szafnicka M., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. XVI).

Śladkowski M., *Zawezwanie do próby ugodowej w praktyce sądowej*, MoP 2009, nr 14.

Orzecznictwo

1. TEZA:

Ocena ważności umowy zawartej poza sądem powinna być dokonana na podstawie przesłanek przewidzianych w art. 917–918 k.c.

Wyrok SN z 11 września 1990 r., II CR 420/90, Lex 9036.

2. TEZA:

[...] Umowę normują art. 917 i 918 k.c. Ważność umowy podlega ocenie według tych samych przepisów kodeksu cywilnego co ważność innych czynności cywilnoprawnych. Ograniczona jest tylko możliwość uchylecia się od skutków prawnych umowy z powodu błędu (art. 918 § 1 k.c.).

Wyrok SN z 10 listopada 1999 r., I CKN 205/98, OSNC 2000, z. 5, poz. 95 z głosem A. Szpunara, „Rejent” 2000, nr 9, s. 105–111.

3. TEZA:

Wobec braku ograniczenia w art. 917 k.c. zakres u, w jakim stosunek sporny może być objęty umową, przyjęć należy, że umowa może dotyczyć także sporu w przedmiocie istnienia stosunku prawnego.

Wyrok SN z 24 czerwca 1974 r., III CRN 110/74, OSPiKA 1975, z. 4, poz. 98 z głosem S. Prutisa i S. Srockiego, PiP 1976, z. 1–2, s. 257–260.

4. TEZA:

Uchylenie się od skutków oświadczenia woli złożonego w umowie może dotyczyć jedynie całości umowy, a nie wybranych niekorzystnych jej fragmentów.

Wyrok SA w Białymstoku z 7 września 2005 r., III APa 30/05, Lex 172351.

5. TEZA:

W art. 918 k.c. ograniczono możliwość uchylecia się od skutków umowy zawartej pod wpływem błędu tylko do sytuacji, gdy błąd dotyczy stanu faktycznego, który według treści umowy obie strony uważały za niewątpliwy. Nie dopuszcza się wobec tego do uchylecia skutków prawnych umowy, kiedy błąd dotyczy stanu rzeczy, który według treści umowy obie strony lub choćby jedna z nich uważała za sporny albo niepewny.

Wyrok SA w Warszawie z 2 lipca 1997 r., I ACa 422/97, Lex 32308.

Kazusy

1. Jan B. zawarł z Przemysławem Z. ugodę przed sądem rejonowym, który rozstrzygał spór o zapłatę zaistniały między stronami. Sąd, uznając ugodę za dopuszczalną – ponieważ jej treść była zgodna z prawem i zasadami współżycia społecznego oraz nie zmierzała do obejścia prawa – umorzył postępowanie. Dopiero po miesiącu Jan B. odnalazł jedną z faktur wystawionych Przemysławowi Z., z której wynikało, że jego wierzytelność względem Przemysława Z. jest znacznie wyższa, niż przypuszczał w chwili zawarcia ugody. W takich okolicznościach po trzech miesiącach do odnalezienia faktury zwrócił się do Przemysława Z. w formie pisemnej z oświadczeniem o uchyleniu się od skutków prawnych zawartej ugody. Przemysław Z., chociaż wiedział w chwili zawierania ugody o istnieniu „zaginionej” faktury, oświadczył, że zgodnie z jego wiedzą postępowanie Jana B. jest nieuzasadnione. Za ostateczny argument przemawiający za swoją tezą uznał stanowisko sądu, który umarzając postępowanie, sprawę uznał za zamkniętą.
  - ▶ Proszę ocenić sytuację, w której znajdują się Jan B. i Przemysław Z.
2. Piotr P. i Katarzyna S. zawarli ugodę pozasądową. W chwili zawarcia ugody Piotr P. zaręczony był z siostrą Katarzyny – Marią S. Wielokrotnie sugerował on swej narzeczonej, że jeżeli ta nie wpłynie na siostrę, aby doszło do zawarcia ugody, to zerwie on zaręczyny. Na Marii S. sugestie te nie zrobiły jednakże większego wrażenia. Dopiero wtedy, gdy leczony wcześniej psychiatrycznie Piotr P. zasugerował, że jeśli ugoda nie zostanie zawarta, to zabije ją i siebie, porozmawiała o tym z Katarzyną S., która wyłącznie w obawie o siostrę zdecydowała się podpisać z Piotrem P. niekorzystną dla niej ugodę. Po dwóch latach narzeczeństwo Piotra P. i Katarzyny S. rozpadło się. W pół roku po ich rozstaniu Katarzyna S., spotkawszy na ulicy żonatego już Piotra P., złożyła mu wprawdzie nieszczerze, ale bardzo uprzejme gratulacje z okazji ślubu i oświadczyła, że uchyla się od skutków zawartej przez nich ugody.
  - ▶ Proszę ocenić sytuację, w której znajdują się Piotr P. i Katarzyna S. Czy uchylenie się od skutków zawartej ugody jest skuteczne?

XVII. Umowa przechowania

1. Pojęcie przechowania.
2. Zawarcie umowy.
3. Prawa i obowiązki stron.
4. Zakończenie stosunku prawnego.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 835–845).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Sa-
fjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXII).

Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa
2008 (objaśnienia do art. 917–918).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*,
wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. IV, § 17).

Literatura uzupełniająca

Napierała J., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część
szczegółowa*, red. J. Rajski, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. XII).

Ogiegło L., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, red. K. Pietrzykowski,
wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 835–845).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Zakład gastronomiczny odpowiada za utratę lub uszkodzenie odzieży wierzch-
niej pozostawionej przez konsumenta nie tylko wtedy, gdy w zakładzie jest
płatna, strzeżona szatnia, lecz również i wówczas, gdy z charakteru lokalu i ro-
dzaju spożywanych posiłków wynika, że konsumenci z reguły pozostawiają
odzież wierzchnią na znajdujących się w zakładzie wieszakach. Od tej odpo-
wiedzialności nie zwalnia ogłoszenie, że zakład za pozostawioną przez konsu-
menta odzież nie odpowiada.

Orzeczenie SN z 16 grudnia 1977 r., III CZP 94/77, OSNC 1978, nr 8, poz.
134.

2. TEZA:

Zastrzeżenie osoby prowadzącej parking strzeżony, iż nie będzie odpowiadała za utratę samochodu oddanego jej na przechowanie, pozostaje w sprzeczności z istotnymi elementami umowy przechowania. Tego rodzaju zastrzeżenie jako sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem określającym istotę przechowania, a więc obowiązek pieczy nad rzeczą, z mocy art. 58 § 1 k.c., jest nieważne.

Orzeczenie SA w Warszawie z 2 lipca 1997 r., I AC 429/97, „Wokanda” 1998, nr 6, poz. 39; Apel.-W-wa 1998, nr 2, poz. 13.

3. TEZA:

W następstwie zawarcia umowy przechowania z przechowawcą prowadzącym strzeżony parking samochodowy przedmiotem przechowania jest nie tylko sam samochód, ale także rzeczy stanowiące jego wyposażenie, a nadto rzeczy potrzebne lub przydatne w podróży, jak również rzeczy zwyczajowo w samochodzie przewożone.

Orzeczenie SA w Gdańsku z 8 października 1993 r., I ACr 685/93, MoP 1994, nr 4, s. 11.

Kazusy

1. Tomasz zostawił samochód na parkingu strzeżonym „Witek” i udał się do salonu fryzjerskiego. W salonie fryzjerskim powiesił płaszcz, w którego kieszeni trzymał piękne i drogie pióro, będące prezentem od żony. Po skończeniu strzyżenia zauważył, że jego płaszcz jest pocięty nożem, a z kieszeni zniknęło pióro. Jednocześnie wzrok jego padł na napis na ścianie: „Za rzeczy pozostawione na wieszaku zakład nie odpowiada”. Zafamany Tomasz udał się na parking, gdzie się okazało, że jego samochód został skradziony. Natychmiast zgłosił fakt kradzieży parkingowemu, na co ten odparł, że przy wejściu widnieje informacja, że za kradzież samochodów przedsiębiorstwo „Witek” nie odpowiada.

▶ Co poradzisz Tomaszowi?

2. Jerzy, czekając na pociąg w K., zostawił swój plecak w skrytce bagażowej i udał się na spacer po mieście. Po powrocie okazało się, że plecak został skradziony na skutek wadliwego zamka w skrytce.

▶ Czego i od kogo może się domagać Jerzy? Czy w opisanej sytuacji doszło do umowy przechowania?

3. Adam zaparkował samochód na parkingu strzeżonym. W samochodzie miał drogie radio i walizkę z wartościową biżuterią, którą handlował. Po powrocie do samochodu zauważył, że nie ma w nim ani radia, ani walizki.

► Czego i na jakiej podstawie może żądać Adam?

4. Kinga poprosiła swoich kolegów Tomka i Marka o przechowanie u siebie jej kolekcji płyt jazzowych podczas jej nieobecności w kraju. Większość swoich rzeczy schowała w piwnicy u koleżanki, lecz do płyt była wyjątkowo przywiązana i wołała, aby były w dobrych rękach. Podczas jej nieobecności Marek urządził przyjęcie dla znajomych i puścił muzykę z płyt Kingi. Po owym wieczorze okazało się, że w kolekcji brakuje kilku płyt, prawdopodobnie „pożyczonych” przez gości. Po powrocie Kinga udała się do Tomka z prośbą o zwrot płyt. Tomek wyjaśnił zaistniałą sytuację i powiedział, że on umywa ręce, bo wina jest Marka, tak więc niech Kinga z nim ustala, w jaki sposób ma odzyskać płyty.

► Co może zrobić Kinga?

XVIII. Umowa o podróż (o usługi turystyczne)

1. Strony umowy o podróż i jej przedmiot.
2. Charakter prawny umowy o podróż.
3. Zawarcie umowy o podróż.
4. Zmiana umowy o podróż.
5. Prawa i obowiązki stron umowy o podróż.
6. Odpowiedzialność organizatora podróży.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2004 r. Nr 223, poz. 1503 ze zm.).

Literatura podstawowa

Nesterowicz M., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. XVII).

Literatura uzupełniająca

Cybulka P., *Umowa o imprezę turystyczną*, LexisNexis, Warszawa 2005.

Kuciński J., Trzciniński Z., Zaborowski J., *Podstawy prawne świadczenia usług turystycznych*, WSE, Warszawa 2002.

Orzecnictwo

1. TEZA:

Biuro podróży odpowiada za szkody na zdrowiu i utratę życia wynikłe z niedostatecznego zorganizowania pomocy lekarskiej dla uczestników zagranicznej wycieczki. Odpowiedzialność ta posiada charakter kontraktowy.

Wyrok SN z 6 lipca 1966 r., I CR 134/64, OSP 1974, nr 5, poz. 89.

2. TEZA:

Biuro podróży odpowiada nie tylko za niezorganizowanie opieki lekarskiej nad uczestnikami wycieczki zagranicznej, lecz także za działanie lub zaniechanie zagranicznej służby zdrowia, której zleciło wykonanie swoich obowiązków w tym zakresie.

Wyrok SN z 28 marca 1968 r., I CR 64/68, PUG 1969, nr 4.

3. TEZA:

Biuro podróży odpowiada za działanie lub zaniechanie zagranicznych osób trzecich, którymi się posługuje w wykonywaniu swych zobowiązań w zakresie zapewnienia wyżywienia uczestnikom zagranicznej wycieczki także wówczas, gdy nie miało możliwości kontroli i nadzoru nad tymi osobami.

Uchwała SN z 25 lutego 1986 r., III CZP 2/86, OSNC 1987, nr 1, poz. 10.

4. TEZA:

Bez względu na to, czy na elementy umowy o wycieczkę dotyczące przewozu jej uczestników spojrzemy przez pryzmat przepisów o umowie przewozu, czy też przepisów umowy o dzieło, należy dojść do jednoznacznego wniosku, że w sytuacji gdy podróżny swój bagaż umieści bez możliwości spełniania nad nim stałego nadzoru – w miejscu wskazanym przez przewoźnika, wówczas po stronie tegoż przewoźnika powstanie obowiązek sprawowania nad nim pieczy w zakresie odpowiadającym na ogół obowiązkom przechowawcy w umowie przechowania.

Wyrok SA w Lublinie z 11 kwietnia 1991 r., I ACr 47/91, OSA 1992, nr 3, poz. 27.

Kazusy

1. Jan W. wykupił w biurze podróży pobyt w Turcji z oferty *last minute*. W biurze turystycznym przedstawiono mu katalog ukazujący hotel o wysokim standardzie (według opisu spokojny i cichy), położony przy plaży, z klimatyzowanymi pokojami i basenem. Na miejscu okazało się, że hotel położony jest tuż obok wesołego miasteczka, z którego dobiegał hałas do późnych godzin nocnych, za to daleko od plaży i bez basenu, ponadto klimatyzacja zepsuła się już drugiego dnia pobytu. Po powrocie do domu Jan W. dochodzi naprawienia szkody ma-

jątkowej. Podnosi ponadto, że na skutek otrzymania świadczeń niższej jakości jego wypoczynek został utracony, a przeznaczony na ten cel urlop zmarnowany, w związku z czym żąda odpowiedniego zadośćuczynienia.

- ▶ Jak należy ocenić roszczenia Jana W.?

2. Maja L., mieszkanka Krakowa, zamierzała wyjechać na wczasy do Hiszpanii. W krakowskim biurze turystycznym wykupiła wycieczkę z wylotem z Warszawy. Jako osoba niepełnosprawna ruchowo skorzystała z droższej opcji oferowanej przez biuro podróży – w cenie wycieczki zawarty był również dowóz autokarem do Warszawy, który miał być dostosowany do przewozu osób niepełnosprawnych. Z powodu zbyt małej liczby chętnych biuro podróży odwołało jednak transport zbiorczy do Warszawy, o czym Maja L. została powiadomiona na trzy dni przed wyjazdem. Zdenerwowana Maja L. oświadczyła, że w takiej sytuacji odstępuje od umowy i żąda zwrotu zapłaconej ceny wycieczki. Biuro podróży powołuje się na zawarte w umowie zastrzeżenie, zgodnie z którym może odwołać taki transport na trzy dni przed wylotem z powodu małej liczby chętnych.

- ▶ Oceń sytuację.

3. Łucja T. od dawna marzyła o wycieczce do Egiptu. Swoją wycieczkę w czerwcu zaplanowała już zimą. W biurze turystycznym przedstawiono jej ofertę katalogową – 16-dniowy pobyt w Egipcie połączony ze zwiedzaniem w cenie 2900 zł. Łucja T. przyjęła ofertę i zapłaciła zaliczkę w wysokości 10% ceny wycieczki. W umowie strony zawarły następującą klauzulę: „Biuro zastrzega sobie prawo podwyższenia ceny imprezy najpóźniej do 20. dnia przed rozpoczęciem imprezy, jeżeli jest to uzasadnione: wzrostem kosztów transportu, wzrostem opłat urzędowych, podatków, opłat lotniskowych, wzrostem cen kursów walut”. Kiedy pod koniec maja Łucja T. przysłała do biura podróży uregulować, zgodnie z umową, płatności, dowiedziała się, że w związku ze wzrostem kursu walut obecna cena wycieczki wynosi już 3625 zł.

- ▶ Czy biuro podróży może domagać się od Łucji T. zapłaty podwyższonej ceny?

XIX. Odpowiedzialność, prawo zastawu i przedawnienie roszczeń utrzymujących hotele i podobne zakłady

1. Podmioty odpowiedzialne.
2. Pojęcie hotelu lub podobnego zakładu.
3. Zasady odpowiedzialności hotelu lub podobnego zakładu.
4. Ograniczenie odpowiedzialności hotelu lub podobnego zakładu.
5. Wyłączenie odpowiedzialności hotelu lub podobnego zakładu.
6. Odpowiedzialność hotelu lub podobnego zakładu za pojazdy mechaniczne, rzeczy w nich pozostawione oraz zwierzęta żywe.
7. Ustawowe prawo zastawu.
8. Przedawnienie roszczeń.

Źródła prawa

Konwencja o odpowiedzialności utrzymujących hotele za rzeczy wniesione przez gości hotelowych sporządzona w Paryżu dnia 17 grudnia 1962 r. (Dz.U. z 1999 r. Nr 22, poz. 197–198).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 846–852).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (tekst jedn. Dz.U. z 2004 r. Nr 223, poz. 2268, art. 3).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd. 11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XXXIII, § 99).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. IV, § 18).

Ogiegło L., [w:] *Kodeks cywilny, t. 2, Komentarz do art. 450–1088*, red. H. Pietrzykowski, wyd. 5, C.H. Beck, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 846–852).

Literatura uzupełniająca

Gudowski J., [w:] G. Bieniek, H. Ciepła, S. Dmowski, J. Gudowski, K. Kołakowski, M. Sychowicz, T. Wiśniewski, C. Żuławska, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 2, red. G. Bieniek, wyd. 9, LexisNexis, Warszawa 2009 (objaśnienia do art. 846–852).

Nesterowicz M., [w:] *System prawa prywatnego, t. 7, Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. XVII, § 111–123).

Nesterowicz M., *Prawo turystyczne*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
Zagrobelny K., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 846–852).

Orzecznictwo

1. TEZA:

Odpowiedzialność prowadzącego hotel pracowniczy za szkody w mieniu wniesionym do tego hotelu przez zakwaterowanego w nim pracownika opiera się na zasadach określonych w art. 846 i nast. k.c.

Uchwała SN z 29 maja 1987 r., III CZP 24/87, OSNC 1988 nr 10, poz. 128 z glosą M. Nesterowicza, NP 1989, nr 10.

2. TEZA:

Jednym z podstawowych kryteriów uzasadniających szczególną odpowiedzialność umowną z art. 846 § 1 k.c. jest wzgląd na fakt, że w warunkach korzystania z pokoju hotelowego rzeczy gościa wniesione i złożone tam narażone są w większym niż zwykle stopniu na niebezpieczeństwo utraty, skoro do pokoju hotelowego mają dostęp członkowie personelu hotelowego i ewentualnie inni przygodni ludzie zajmujący pomieszczenie wspólnie z danym gościem. Do pokoju takiego ułatwione jest też wdarcie się osób trzecich. Korzystający zaś z usług hotelu nie ma możliwości sprawowania nad swoimi rzeczami skutecznej pieczy. Inną sytuację stwarza korzystanie przez daną osobę z wydzielonego lokalu oddanego jej do wyłącznego używania z rodziną, położonego nie w hotelu pracowniczym, a w bloku spółdzielczym, mimo że wydanie jej tego lokalu na zakwaterowanie nastąpiło na warunkach udostępnienia zamieszkania jak w hotelu pracowniczym. W takim stanie rzeczy nie występuje podobieństwo z pozycją gościa korzystającego z pokoju hotelowego.

Wyrok SN z 8 lipca 1980 r., I PR 50/80, Legalis.

3. TEZA:

Wydanie przez pracownika hotelu klucza od pokoju hotelowego zajmowanego przez określoną osobę osobie nieznaney bez sprawdzenia jej tożsamości uzasadnia odpowiedzialność hotelu z powodu rażącej winy (art. 849 § 2 k.c.). W takim wypadku nie ma zastosowania ograniczenie odpowiedzialności – przewidziane w art. 849 § 1 w związku z par. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 listopada 1964 r. w sprawie ograniczenia odpowiedzialności osób utrzymujących zarobkowo hotele i inne podobne zakłady (Dz.U. 1965 Nr 1 poz. 2) – za szkodę spowodowaną utratą pieniędzy, papierów wartościowych, kosztowności albo przedmiotów mających wartość naukową lub artystyczną, nieoddanych na przechowanie osoby utrzymującej zarobkowo hotel lub podobny zakład. Przepis art. 848 k.c., regulujący termin przedawnienia roszczeń o naprawienie szkody wynikłej z utraty lub uszkodzenia rzeczy

wniesionych do hotelu, obejmuje wszystkie mogące wchodzić w grę wypadki odpowiedzialności przewidziane w art. 846 § 1 i 2 k.c. Dotyczy on także sytuacji, w której szkoda wynika z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa osoby utrzymującej zarobkowo hotel lub podobny zakład albo osoby u niej zatrudnionej (art. 849 §2 k.c.).

Wyrok SN z 13 września 1979 r., IV CR 288/79, OSPiKA 1980, nr 7, poz. 145 z glosami: M. Nesterowicza, OSPiKA 1980, nr 7, poz. 145 oraz Z. Radwańskiego, PiP 1980, nr 12.

4. TEZA:

Do zakładów profilaktycznych służby zdrowia, które mają na celu przyjmowanie osób na czasowy pobyt o charakterze kuracyjnym, stosuje się przepisy art. 846 i nast. k.c. o odpowiedzialności za utratę lub uszkodzenie rzeczy wniesionych przez osoby korzystające z usług tych zakładów.

Uchwała SN z 24 marca 1974 r., III CZP 13/74, OSNCP 1974, nr 12, poz. 206.

5. TEZY:

(1) Przepisy o odpowiedzialności utrzymujących hotele i podobne zakłady stosuje się także do nieprowadzonego zarobkowo domu wczasowego.

(2) Odpowiedzialność utrzymującego dom wczasowy nie może być wyłączona regulaminem.

Uchwała SN z 5 marca 1971 r., III CZP 6/71, OSNCP 1971, nr 10, poz. 170.

Kazusy

1. Marian przyjechał do hotelu O. nowym autem marki BMW. Rezerwując nocleg telefonicznie, upewnił się, czy hotel dysponuje strzeżonym parkingiem. Po wjeździe na teren hotelu parkingowy wskazał mu miejsce, gdzie może zostawić samochód. Był to oświetlony i ogrodzony taras z jedną bramą wjazdową zamykaną na czas nocy. Wczesnym rankiem Marian udał się na parking, bowiem miał umówione spotkanie. Ze zdumieniem odkrył, że jego nowe auto zniknęło. Zdenerwowany zaczął się dobijać do stróżówki, w której dozorca spał głębokim, spokojnym snem. Następnego dnia w skardze złożonej na ręce dyrektora hotelu zażądał odszkodowania poprzez zapłatę rynkowej wartości samochodu. Dyrektor hotelu kategorycznie odmówił, twierdząc, że szkoda powstała z wyłącznej winy Mariana, który samochód pozostawił w tym miejscu na własne ryzyko. Zauważył też, że hotel nie ma możliwości sprawowania pieczy nad samochodami gości, szczególnie w porze nocnej.

► Proszę ocenić stan prawny.

2. Antoni spędzał dwutygodniowe wakacje w hotelu M. w znanej miejscowości turystycznej. Zajmował pokój na parterze przy ruchliwej ulicy. Pewnego dnia po przebudzeniu ze zdumieniem odkrył, że w nocy skradziono mu z pokoju laptop, kamerę i aparat cyfrowy. Wezwana na miejsce zdarzenia policja ustaliła, że złodziej dostał się do pokoju przez otwarte okno. Z uwagi na powyższe Marek zażądał od hotelu odszkodowania poprzez zapłatę kwoty 4,5 tys. zł, odpowiadającej rynkowej wartości skradzionych przedmiotów. Prawnik hotelu odmówił, twierdząc, że do kradzieży doszło z wyłącznej winy poszkodowanego, który zostawił otwarte okno. Zdenerwowany taką odpowiedzią Antoni stwierdził: „W takim razie będę dochodził swoich praw w sądzie! Do czego to podobne, żeby w upalną noc nie można było sobie w hotelu okna otworzyć!”

- Proszę ocenić, jakie powinno być w tej kwestii rozstrzygnięcie sądu.

XX. Przyrzeczenie publiczne

1. Charakter prawny przyrzeczenia publicznego.
2. Przedmiot przyrzeczenia publicznego.
3. Postaci przyrzeczenia publicznego:
  - ♦ zwykłe przyrzeczenie publiczne,
  - ♦ przyrzeczenie nagrody konkursowej.
4. Odwołanie przyrzeczenia publicznego.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., art. 919–921).

Literatura podstawowa

Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, oprac. A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, wyd.11, LexisNexis, Warszawa 2009 (rozdz. XLIV).

Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, wyd. 7, C.H. Beck, Warszawa 2008 (rozdz. XI).

Literatura uzupełniająca

Jezioro J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, wyd. 3, C.H. Beck, Warszawa 2008 (objaśnienia do art. 919–921).

Zawada K., *Przyrzeczenie publiczne w polskim prawie cywilnym*, PWN, Warszawa 1987.

Zawada K., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, C.H. Beck, Warszawa 2004 (rozdz. XIV).

Orzecnictwo

1. TEZA:

Publiczne przyrzeczenie nagrody (art. 919–921 k.c.) powinno być złożone w taki sposób, aby mogło dotrzeć do nieokreślonej liczby nieoznaczonych osób, a więc – na przykład – za pośrednictwem prasy, radia, telewizji, Internetu, reklamy kinowej, plakatów, ulotek. Nie napotyka przeszkód publiczne przyrzeczenie nagrody, o którą mogą się ubiegać jedynie osoby prawne.

Wyrok SN z 28 września 2005 r., I CK 104/05, „Wokanda” 2006, nr 4, s. 5–8.

2. TEZA:

Przyrzeczeniem publicznym w rozumieniu art. 919 § 1 k.c. jest uczynione publicznie przyrzeczenie nagrody za określone zachowanie się. Uznaniu go za uczynione publicznie sprzeciwia się skierowanie oświadczenia przyrzekającego do oznaczonej, indywidualnie określonej osoby, która może ubiegać się o nagrodę. Jednak jeżeli przyrzekający wskazał takie osoby za pomocą pewnej ogólnej właściwości, to okoliczność, że na tej podstawie mogą one zostać zindywidualizowane, nie stanowi przeszkody do uznania przyrzeczenia za skierowane do nieoznaczonych osób.

Wyrok SN z 12 września 2002 r., IV CKN 1274/00, Lex 56062.

3. TEZA:

Tzw. agresywna oferta nie może być uznana za przyrzeczenie publiczne (art. 919 k.c.), skoro jest skierowana do indywidualnie oznaczonych adresatów poprzez podanie ich imion, nazwisk i adresów, a nadto nie zawiera przyrzeczenia nagrody za wykonanie oznaczonej czynności, a tylko zapewnienie udziału w losowaniu nagród w razie przyjęcia oferty.

Wyrok SA w Gdańsku z 30 stycznia 1996 r., I ACr 966/95, OSA 1996, nr 7–8, poz. 40.

4. TEZY:

(1) Jakkolwiek przy tzw. konkursie zamkniętym, w którym bierze udział imiennie określona liczba zaproszonych uczestników i który nie został podany do wiadomości publicznej za pośrednictwem prasy, radia czy innych ogólnie dostępnych środków informacji, nie ma – sensu stricto – publicznego przyrzeczenia nagrody konkursowej, to jednak przepisy art. 104–106 k.z. (art. 919–921 k.c.) mają w tym wypadku zastosowanie. Przyrzeczenie nagrody nosi bowiem charakter publiczny w tym sensie, że nie jest adresowane do określonej, z góry znanej osoby, lecz do grupy osób, spośród których zostanie

w przyszłości wyłoniony – w sposób określony w warunkach konkursu – autor najlepszego dzieła.

(2) Z punktu widzenia art. 104 k.z. (art. 919 k.c.) zobowiązanym do wypłacenia nagrody jest nie ten, kto zajmuje się organizowaniem konkursu, lecz ten, kto przyrzeka nagrodę.

Wyrok SN z 28 kwietnia 1969 r., II CR 72/69, OSNCP 1970, z. 2, poz. 36 z glosą S. Grzybowskiego, OSPiKA 1970, nr 3, poz. 63.

Kazusy

1. Jan C. znany był ze swojego zamiłowania do hazardu. Pewnego wieczoru udał się, jak to miał w zwyczaju, do pobliskiego kasyna i postanowił zagrać w bingo. Ku jego ogromnemu zdumieniu – chyba pierwszy raz w życiu – zaczęło dopisywać mu szczęście, i krótko po północy dysponował już 200 tys. zł. Po wypiciu szóstego piwa „Pan Janek”, jak pieśzcotliwie nazywany był przez obsługę kasyna, wpadł na pomysł, aby bezwzględnie podzielić się swoim szczęściem z innymi. Zaprosił do swojego stolika dziennikarza lokalnej gazety „Iskierka” i poprosił go o zamieszczenie w jutrzejszym wydaniu ogłoszenia następującej treści: „Temu z mieszkańców mojej ulicy, który pierwszy po ukazaniu się ogłoszenia zaśpiewa przed moim oknem arię Skołuby *Ten zegar stary ze Straszneho Dworu*, obiecuję wysoką nagrodę. Jan C.” Ogłoszenie to ukazało się następnego dnia i już o 7.30 mocno zmęczonego Jana C. obudził łamiący się bas mieszkającego naprzeciwko Pana Waldemara. Po odśpiewaniu arii zastukał on do drzwi „Pana Janka”, domagając się wysokiej nagrody o wartości 50 tys. zł. Po spojrzeniu na zamieszczone ogłoszenie z perspektywy poranka Jan C. był skłonny zapłacić jedynie 10 tys. zł. Do Pana Waldemara nie trafiła jednak argumentacja sąsiada i w obliczu wykonania zadania domaga się zapłaty 50 tys. zł, grożąc skierowaniem sprawy na drogę postępowania sądowego.

► Czy Pan Waldemar może się domagać nagrody? Jeśli tak, to o jakiej wartości?

2. Sprawujący urząd wicepremiera jednego z krajów Trzeciego Świata Andrzej X. oświadczył podczas jednego z wywiadów telewizyjnych, że „za wyhodowanie pomidora o wielkości jego głowy każdy rolnik otrzyma od niego 100 dolarów amerykańskich”. Na uczynioną przez prowadzącego audycję redaktora uwagę, czy to aby nie jest za dużo, odpowiedział: „Na pewno nie jest dużo, to po pierwsze, a po drugie nawet gdy przyjdzie do mnie tysiąc osób, to wszystko w całej rozciągłości podtrzymuję i nic nie jest w stanie skłonić mnie do zmiany zdania”. Kilka dni później oświadczył w innej audycji telewizyjnej, że „chyba trochę przesadził z tymi nagrodami dla rolników i nie trzeba anegdot traktować poważnie”. W kolejnym roku pełnego sukcesów urzędowania Andrzej X. jako przedstawiciel najwyższych władz

centralnych uczestniczył w dożynkach. Podczas festynu zgłosił się do niego jeden z rolników i udowodnił, że wyhodował pomidora o średnicy odpowiadającej średnicy głowy wicepremiera. Następnie zażądał od Andrzeja X. 100 dolarów amerykańskich, na co wicepremier odparł z charakterystyczną dla siebie gracją: „Eeee, panie, na żartach się pan nie znasz? Co to są za pomysły?”

- ▶ Czy rolnik może się domagać od wicepremiera Andrzeja X. kwoty 100 dolarów?

NOTY O AUTORACH

BŁAŻEJ BUCAJSKI

dr nauk prawnych o specjalności prawo cywilne, radca prawny.

Przedmiot zainteresowań: prawo rodzinne, prawo zobowiązań.

AGNIESZKA DAMASIEWICZ

dr nauk prawnych.

ALEKSANDRA NOWAK-GRUCA

magister prawa, mgr ekonomi, doktorantka w Instytucie Prawa Własności Intelektualnej UJ. Odbyła aplikację komorniczą oraz aplikację rzecznikowską i obecnie wykonuje zawód rzecznika patentowego.

Przedmiot zainteresowań: prawo cywilne, w szczególności prawo własności intelektualnej w świetle ekonomicznej analizy prawa.

JOLANTA STADNIK-JĘDRUCH

magister prawa, aplikant radcowski.

Przedmiot zainteresowań: prawo cywilne, prawo handlowe.

JANUSZ SZWAJA

prof. zwyczaj. dr hab. nauk prawnych, Diplôme d'Etudes Supérieures de Droit Comparé Strasbourg-Pescara, adwokat.

Przedmiot zainteresowań: część ogólna prawa cywilnego (firma, prokura), prawo zobowiązań, prawo spółek handlowych, prawo własności przemysłowej.

BEATA WIĘZOWSKA-GZEPIEL

dr nauk prawnych, LLM Ratyżbona, mgr filozofii.

Przedmiot zainteresowań: prawo cywilne, zwłaszcza prawo zobowiązań.